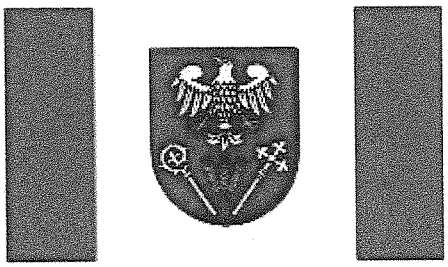
ZAŁĄCZNIK
do Uchwały nr XXV/143/2016
Rady Powiatu w Pułtusku
z dnia 28 grudnia 2016r.

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU PUŁTUSKIEGO na lata 2016-2030

Pułtusk 2016

OPRACOWANIE:

Powiat Pułtuski reprezentowany przez Zarząd Powiatu w Pułtusku
ul. Białowiejska 5, 06-100 Pułtusk
e-mail: sekretariat@powiatpultuski.pl www.powiatpultuski.pl

Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego
Al. Spółdzielczości Pracy 28/4
20-147 Lublin
e-mail: fundacja@rozwojlokalny.pl www.rozwojlokalny.pl

WSTĘP

Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego do 2030 roku to długofalowy dokument, stanowiący ramy konstruowania lokalnej polityki. Zadania realizowane przez samorząd terytorialny mają charakter zadań publicznych, to oznacza, że powinny zaspokajać potrzeby społeczności lokalnej.

Strategia rozwoju powiatu jest podstawowym i najważniejszym dokumentem dla samorządu powiatu – stanowi fundament do prowadzenia polityki rozwoju lokalnego. Określa obszary, cele oraz kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni powiatowej, wskazuje również obszary problemowe wymagające poprawy.

Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego do 2030 roku przygotowywana została przede wszystkim z uwzględnieniem założeń strategicznych polityki państwa, regionu, a także uwarunkowań członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Tak przygotowany dokument spełniać będzie kilka zasadniczych funkcji. Pierwsza z nich to podstawa dobrego zarządzania przez administrację samorządową, druga to materiał informacyjny określający kierunki rozwoju powiatu. W założeniu Strategia ma umożliwić także sprawne zarządzanie rozwojem, a także stanowić platformę współpracy pomiędzy: samorządami, organizacjami społecznymi i biznesem. Ma także wspierać aplikowanie o zewnętrzne środki finansowe na rozwój powiatu.

Proces planowania strategicznego stanowi jeden z podstawowych warunków sprawnego i efektywnego zarządzania rozwojem lokalnym. Ukierunkowuje działalność całej organizacji samorządowej w taki sposób, by wyznaczone cele długoterminowe były realizowane najlepiej i najpewniej, przy ekonomicznym wykorzystaniu dostępnych środków. Planowanie pomaga bardziej wydajnie gospodarować zasobami, przewidywać problemy, które mogą pojawić się w niedalekiej przyszłości, aby odpowiednio wcześnie zacząć im przeciwdziałać.

Opracowana strategia rozwoju umożliwia uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów nieprzemyślanych, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo – skutkowy. Strategia rozwoju pokazuje, że planowane do realizacji zadania są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju.

Główne cechy takiego planowania to:

- **wieloletność**, czyli wieloletnia perspektywa w określaniu celów, planowaniu zadań inwestycyjnych i operacyjnych;
- **kompletność**, czyli podporządkowanie strategii wszystkich planów realizacyjnych jednostek zależnych, bez względu na ich formę prawną;
- **efektywność**, czyli stosowanie przez urząd i wszystkie jednostki zależne pomiarów efektywności dla poprawy zarządzania;
- **uczestnictwo**, gdzie cele i oceny są przedmiotem szerokiego dialogu publicznego.

Niniejsza Strategia Rozwoju powiatu Pułtuskiego do 2030 roku ma na celu przedstawienie przyjętych planów strategicznych powiatu, w oparciu o jego zweryfikowany potencjał, zasoby oraz możliwości rozwojowe, w szczególności w kontekście uwarunkowań nowego okresu programowania środków z Funduszy Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

Uchwałą nr 210/2016 Zarządu Powiatu w Pułtusku z dnia 9 marca 2016r. powołany został Zespół ds. opracowania Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030, w następującym składzie:

- Beata Jóźwiak – Przewodniczący
- Małgorzata Pajewska – Wiceprzewodniczący
- Katarzyna Jankowska – członek
- Monika Wojtczak - członek
- Marek Szajczyk - członek

Konwent ds. Opracowania Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030 tworzyli :

- Małgorzata Kozłowska – Radna Rady Powiatu w Pułtusku
- Emilia Gąsecka – Radna Rady Powiatu w Pułtusku
- Tadeusz Nalewajk – Radny Rady Powiatu w Pułtusku
- Róża Krasucka –Zastępca Burmistrza Miasta Pułtusk
- Barbara Polańska – Wójt Gminy Gzy
- Mariusz Kowalewski – Wójt Gminy Winnica
- Witold Chrzanowski – Radny Sejmiku Województwa Mazowieckiego/Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku
- Henryk Krasucki – Komendant Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Pułtusku
- Krzysztof Lewandowski – Zastępca Komendanta Powiatowego Policji w Pułtusku
- Adam Makowski – Lokalny Przedsiębiorca – przedstawiciel Przedsiębiorstwa Wielobranżowego „Atex"
- Krzysztof Wiśniewski - Prezes Pułtuskiego Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego
- Andrzej Gurgielewicz – Prezes Pułtuskiego Koła PCK
- Anna Frejlich – Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku
- Bogdan Łach – Dyrektor Domu Pomocy Społecznej w Obrytem
- Andrzej Wydra - Dyrektor Domu Pomocy Społecznej w Ołdakach
- Łukasz Ruszkowski – Dyrektor Środowiskowego Domu Samopomocy w Pułtusku
- Dorota Orłowska – Dyrektor ZS im. Bolesława Prusa w Pułtusku
- Jarosław Druchniak – Dyrektor ZSZ im. Jana Ruszkowskiego w Pułtusku
- Barbara Meredyk – Dyrektor LO im. Piotra Skargi w Pułtusku
- Agnieszka Kowalska – Dyrektor Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Pułtusku
- Aldona Iniarska – Dyrektor Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Pułtusku
- Agata Łojek – Zastępca Dyrektora Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku
- Włodzimierz Kaczmarczyk – Dyrektor Zarządu Dróg Powiatowych w Pułtusku
- Ewa Karpowicz – Dyrektor Wydziału Finansów
- Stella Niedzielska – Dyrektor Wydziału Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami
- Paweł Mroczkowski – Dyrektor Wydziału Budownictwa i Architektury
- Anna Makówka – Dyrektor Wydziału Rozwoju i Promocji
- Edward Chmielewski – Dyrektor Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska
- Waldemar Balcerowski – Dyrektor Wydziału Komunikacji i Dróg.

Zadaniem Konwentu było zgromadzenie materiałów i informacji niezbędnych do opracowania Strategii, jak również udział w warsztatach i konsultacjach strategicznych.

Spis treści

Wstęp ... 3
I. CEL, METODOLOGIA I HORYZONT CZASOWY STRATEGII ... 6
II. DIAGNOZA SYTUACJI POWIATU PUŁTUSKIEGO ... 8
II.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO ... 8
II.1.1. Umiejscowienie powiatu i ogólna charakterystyka poszczególnych gmin powiatu8
II.1.2. Historia Powiatu Pułtuskiego ... 10
II.1.3. Sieć osadnicza ... 11
II.1.4. Środowisko przyrodnicze – zasoby naturalne ... 13
II.2. SFERA SPOŁECZNA ... 27
II.2.1. Demografia ... 27
II.2.2. Poziom wykształcenia ludności ... 32
II.2.3. Rynek pracy ... 34
II.2.4. Bezrobocie ... 35
II.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA ... 40
II.3.1. Edukacja ... 40
II.3.2. Kultura ... 45
II.3.3. Sport ... 47
II.3.4. Ochrona zdrowia ... 49
II.3.5. Pomoc społeczna ... 53
II.3.6. Bezpieczeństwo publiczne ... 56
II.4. SFERA GOSPODARCZA ... 56
II.4.1. Przedsiębiorstwa ... 56
II.4.2. Rolnictwo ... 59
II.4.3. Turystyka ... 62
II.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA ... 65
II.5.1. Transport ... 65
II.5.2. Infrastruktura ochrony środowiska ... 66
II.6. ZARZĄDZANIE ... 70
II.6.1. Finanse powiatu ... 70
II.6.2 Planowanie strategiczne i promocja ... 72
IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE ... 79
V. ANALIZA PROBLEMÓW ... 81
VI. WIZJA, MISJA STRATEGII ... 84
VII. CELE STRATEGICZNE - OBSZARY PRIORYTETOWE ... 86
VIII. CELE OPERACYJNE - KIERUNKI DZIAŁAŃ ... 89
IX. ZGODNOŚĆ CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDUEGO RZĘDU ... 93
X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I PLAN FINANSOWY REALIZACJI STRATEGII ... 97
1. PLAN FINANSOWY KLUCZOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ INWESTYCYJNYCH STRATEGII – lata 2016-2022 ... 102
XI. WDRAŻANIE STRATEGII – ZAŁOŻENIA SYSTEMU REALIZACJI ... 107
1. WDRAŻANIE STRATEGII NA POZIOMIE OPERACYJNYM ... 111
XII. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA ... 113
XIII. KONSULTACJE SPOŁECZNE ... 118
XIV. ZAŁĄCZNIKI ... 123

I. CEL, METODOLOGIA I HORYZONT CZASOWY STRATEGII

Proces planowania rozwoju lokalnego stanowi jeden z podstawowych warunków sprawnego i efektywnego zarządzania jednostką samorządową. Ukierunkowuje działalność całej organizacji w taki sposób, by wyznaczone cele długoterminowe były realizowane najlepiej i najpewniej, przy ekonomicznym wykorzystaniu dostępnych środków. Planowanie pomaga bardziej wydajnie gospodarować zasobami oraz przewidywać problemy, które mogą pojawić się w niedalekiej przyszłości, aby odpowiednio wcześnie zacząć im przeciwdziałać.

Strategia rozwoju powiatu umożliwia uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów nieprzemyślanych, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo – skutkowy. Strategia rozwoju pokazuje, że planowane do realizacji zadania są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju.

Główne cechy takiego planowania to:

- **wieloletność**, czyli wieloletnia perspektywa w określaniu celów, planowaniu zadań inwestycyjnych i operacyjnych;
- **kompletność**, czyli podporządkowanie programowi wszystkich planów realizacyjnych jednostek zależnych, bez względu na ich formę prawną;
- **efektywność**, czyli stosowanie przez urząd i wszystkie jednostki zależne pomiarów efektywności dla poprawy zarządzania;
- **uczestnictwo**, gdzie cele i oceny są przedmiotem szerokiego dialogu publicznego.

Ustawą z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r. poz. 379) przyznano jednostkom samorządu lokalnego uprawnienie do przygotowania i realizowania programów lub strategii rozwoju. W ustawie o samorządzie powiatowym uzupełniono kompetencje zarządu powiatu w zakresie opracowywania tych dokumentów strategicznych. Dlatego zasadne jest podjęcie działań mających na celu przygotowanie strategii określającej uwarunkowania i cele rozwoju powiatu pułtuskiego na najbliższe lata, obejmujące unijną perspektywę finansową 2014-2020.

Niniejsza Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego została opracowana przy zastosowaniu metodologii partycypacyjno-eksperckiej. Oznacza to włączenie w proces tworzenia strategii przedstawicieli lokalnej społeczności powiatu i jednocześnie powierzenie prac koordynacyjnych doświadczonym ekspertom z zewnątrz. Podstawowe elementy Strategii tworzą w szczególności:

I. Część diagnostyczna:

- analiza opisowa powiatu w różnych aspektach: położenie geograficzne, zasoby naturalne, sfera i infrastruktura społeczna, infrastruktura techniczna, sfera gospodarcza, zarządzanie, itd.;
- analiza SWOT, określenie głównych problemów i uwarunkowań;
- sformułowanie wniosków i rekomendacji;

II. Część strategiczna:

- określenie misji, tj. celu generalnego strategii;
- wskazanie priorytetów rozwoju oraz celów strategicznych;
- wskazanie celów operacyjnych;
- określenie systemu wdrażania i monitorowania;

Nieodłącznym elementem i walorem zastosowanej metodologii jest partycypacja społeczna w procesie opracowywania strategii. Dzięki temu strategia uwzględnia potrzeby społeczne i ma wsparcie lokalnej społeczności w fazie jej wdrażania.

Niniejsza Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego do 2030 roku jest spójna z ustaleniami podstawowych dokumentów strategicznych obowiązujących na szczeblu europejskim, krajowym i regionalnym:

- **Strategia „Europa 2020" - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,**
- **Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,**
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie,**
- **Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.**

Cele rozwoju zawarte w Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego do 2030 roku są zgodne z celami i priorytetami zawartymi w wyżej wymienionych dokumentach. Umożliwia to, z punktu widzenia formalnego, ubieganie się powiatu o dofinansowanie przewidzianych do realizacji przedsięwzięć rozwojowych (projektów), w tym inwestycji powiatowych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2014-2020 oraz innych instrumentów zewnętrznego finansowania rozwoju lokalnego.

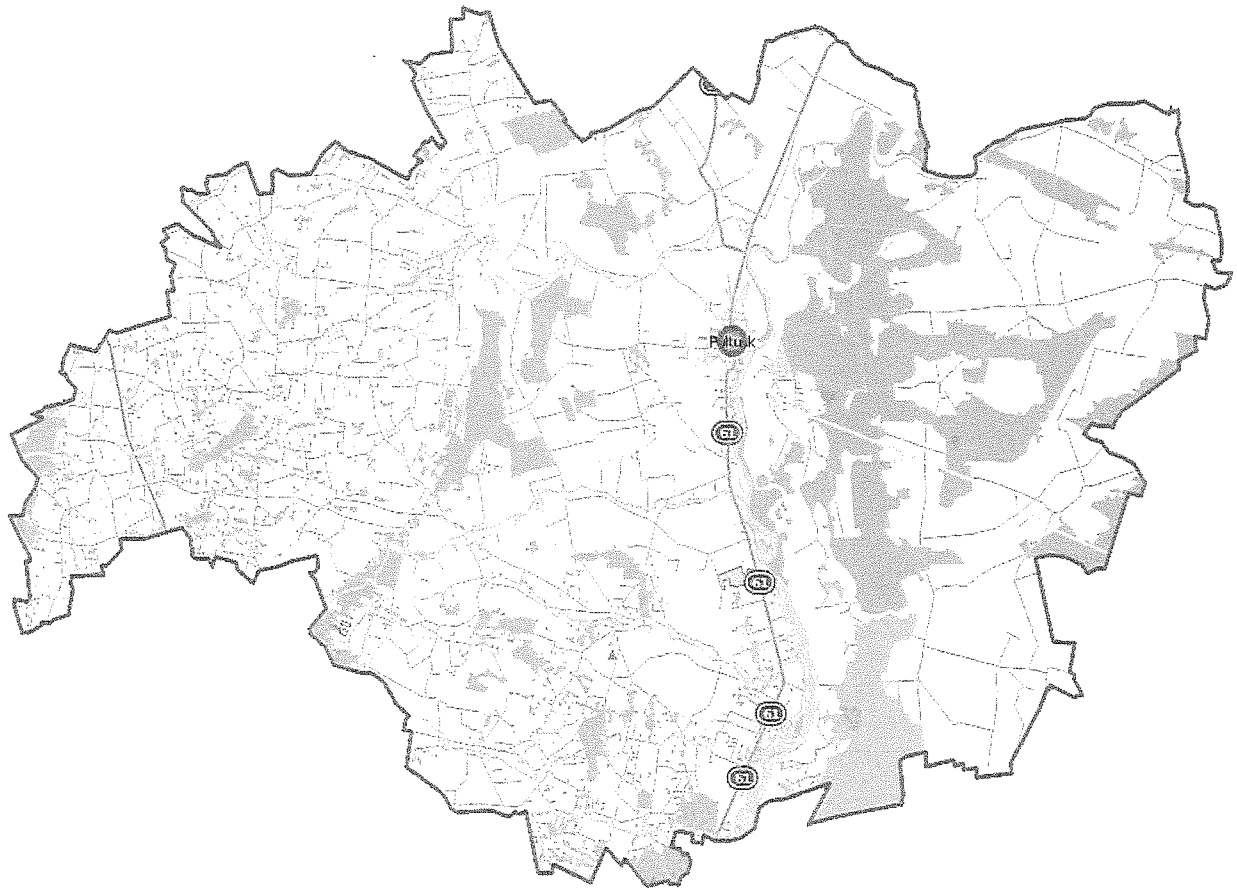
II. DIAGNOZA SYTUACJI POWIATU PUŁTUSKIEGO

II.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

II.1.1. Umiejscowienie powiatu i ogólna charakterystyka poszczególnych gmin powiatu

Powiat Pułtuski jest jednym z 37 powiatów ziemskich województwa mazowieckiego i jednym z 314 powiatów ziemskich w Polsce na liczbę ogólną 380 powiatów w kraju. Znajduje się w północno-centralnej części województwa. Graniczy z powiatami: ciechanowskim, płońskim, wyszkowskim, legionowskim, nowodworskim i makowskim. Miasto powiatowe Pułtusk położone jest w odległości około 62 km od Warszawy.

Mapa 1. Mapa Powiatu Pułtuskiego

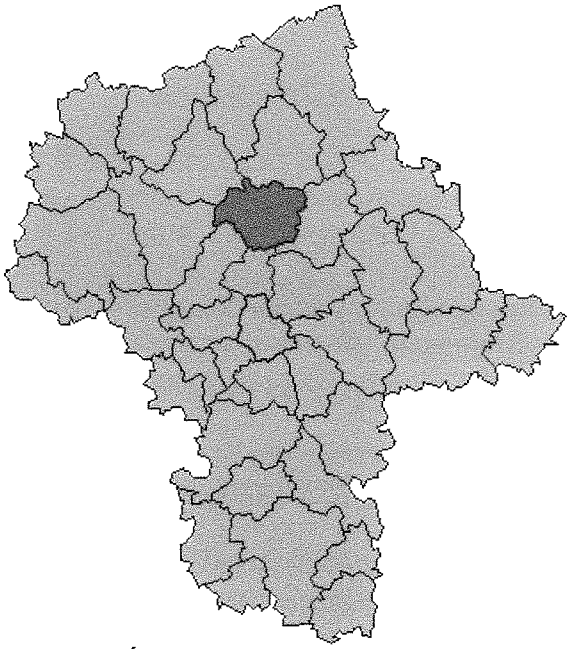

Źródło: www.powiatpultuski.pl

W skład Powiatu Pułtuskiego wchodzą:

- miasto i gmina Pułtusk,
- gminy wiejskie: Gzy, Obryte, Pokrzywnica, Świercze, Winnica, Zatory.

Mapa 2. Położenie Powiatu Pułtuskiego na tle Województwa Mazowieckiego

Źródło: www.wikipedia.pl

Poniżej zawarto krótką charakterystykę miasta Pułtusk i gmin Powiatu Pułtuskiego.

Miasto Pułtusk

Miasto Pułtusk prawa miejskie otrzymało od księcia mazowieckiego Ziemowita prawdopodobnie w 1257 r., co czyni je najstarszym miastem na Mazowszu. Do XVI w. było pod jurysdykcją biskupów Płockich, w czasie której przeżywało intensywny rozwój szkolnictwa i życia kulturalnego. Wielokrotnie niszczone przez toczące się w Polsce wojny. Powierzchnia ogólna miasta wynosi 22,83km². Według danych Banku Danych Lokalnych miasto zamieszkiwało na koniec 2015 r. 19 309 osób, a gęstość zaludnienia wynosiła 837 osób/km². Pułtusk spełnia funkcję ośrodka administracji. Jest ważnym ośrodkiem usługowym obsługującym mieszkańców gminy i powiatu w placówkach kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej i sądownictwa. Miasto silnie związane jest tradycją ze szkolnictwem, a istotną rolę w jego rozwoju spełnia utworzona w 1994 roku Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku, obecnie Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora. Zabytkowy Zamek – Dom Polonii stanowi ważny ośrodek nie tylko historyczny, ale również kulturalny i użytkowy dla mieszkańców.

Gmina Gzy

Gmina Gzy położona jest w północnej części powiatu pułtuskiego. Powierzchnia ogólna gminy wynosi 104,44 km². Terytorialnie gminna jednostka samorządowa obejmuje 35 sołectw. W grudniu 2015 r. zamieszkiwało ją 3882 osób, a gęstość zaludnienia wynosiła 37 osób/km². W Gminie Gzy prowadzona jest głównie produkcja rolna. Gmina posiada korzystne powiązania komunikacyjne systemem dróg wojewódzkich nr 618 Gołymin-Pułtusk i nr 620 Nowe Miasto-Przewodowo Parcele oraz systemem dróg gminnych i powiatowych.

Gmina Obryte

Gmina Obryte jest jedną z 7 gmin powiatu pułtuskiego. Położona jest w Puszczy Białej, która stanowi kompleks leśny o powierzchni 2 000 km². Nazwa gminy wiąże się z tym, że dla ochrony przed dziką zwierzyną, wieś była obryta rowami. Gmina Obryte zajmuje obszar 139,7 km² co stanowi 16,9% powierzchni powiatu. Jest typowo rolniczą gminą, do której należy 20 sołectw: Bartodzieje, Ciółkowo Małe, Ciółkowo Nowe, Ciółkowo Rządowe, Cygany, Gostkowo, Gródek Rządowy, Nowy Gródek, Obryte, Płusy, Psary, Rozdziały, Sadykierz, Sokołowo Parcele, Sokołowo Włościańskie, Stare Zambski,

Tocznabiel, Ulaski, Wielgolas, Zambski Kościelne. Teren gminy według Banku Danych Lokalnych na koniec 2015 r. zamieszkiwało 4 863 osób, a gęstość zaludnienia wynosiła 50 osób/km².

Gmina Pokrzywnica

Gmina Pokrzywnica położona jest w środkowej części województwa mazowieckiego, a w południowej części powiatu pułtuskiego. Jej przeważający obszar zlokalizowany jest we wschodniej części jednostki geomorfologicznej, zwanej Wysoczyzną Ciechanowską. Obszar ten zamieszkiwało na koniec 2015 r. według Banku Danych Lokalnych 4 955 osób, a gęstość zaludnienia wynosiła 41 osób/km². Na terenie Gminy Pokrzywnica występują obszary i obiekty chronione: Nadbużański Park Krajobrazowy, Nasielsko-Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu, Rezerwat przyrody – „Dzierżenińska Kępa". Usytuowanie gminy w dolinie dolnej Narwi sprawia, że jest ona predysponowana do rozwoju różnych form turystyki i wypoczynku.

Gmina Świercze

Gmina Świercze położona w zachodniej części powiatu pułtuskiego, zajmuje 93,04 km², co stanowi 11,22 % ogólnej powierzchni powiatu. Jej wiodącym profilem rozwoju jest rolnictwo. Gminę na koniec 2015 r. zamieszkiwało 4 672 osób (wg Banku Danych Lokalnych). Gęstość zaludnienia na tym obszarze wynosiła wówczas 50 osób/km².

Gmina Winnica

Gmina Winnica stanowi 13,89% powierzchni powiatu pułtuskiego. Terytorialnie jednostka samorządowa swoim obszarem obejmuje 34 sołectwa: Bielany, Błędostowo, Brodowo-Bąboły, Budy-Zbroszki, Domosław, Glinice-Domaniewo, Glinice Wielkie, Gnaty-Lewiski, Gnaty-Szczerbaki, Gnaty-Wieśniany, Golądkowo, Górki-Baćki, Górki Duże, Górki-Witowice, Kamionna, Łachoń, Mieszki-Kuligi, Mieszki-Leśniki, Nowe Bulkowo, Pawłowo Poniaty-Cibory, Poniaty Wielkie, Powielin, Rębkowo, Skarżyce, Skorosze, Skoroszki, Skórznice, Smogorzewo Pańskie, Smogorzewo Włościańskie, Stare Bulkowo, Winnica, Winniczka, Zbroszki. Według danych z Banku Danych Lokalnych na koniec 2015 r. gminę zamieszkiwało 4 107 osób, a gęstość zaludnienia wynosiła 36 osób/km².

Gmina Zatory

Gmina Zatory położona jest w południowo-wschodniej części powiatu pułtuskiego, między Narwią i Puszczą Białą. Jej powierzchnia wynosi 12 130 ha, w tym 7 198 ha użytków rolnych i 3 935 ha lasów. Na koniec 2015 r. gminę zamieszkiwało 4 820 osób, a gęstość zaludnienia wynosiła 40 osób/km². Teren jednostki gminnej obejmuje 27 sołectw: Kruczy Borek, Mierzęcin, Lemany, Gładczyn Szlachecki, Burlaki, Nowe Borsuki, Wiktoryn, Gładczyn Rządowy, Lutobrok, Drwały, Gładczyn, Wólka Zatorska, Ciski, Pniewo Kolonia, Mystkówiec Szczucin, Przyłubie, Dębiny, Pniewo, Stawinoga, Cieńsza, Mystkówiec Kalinówka, Topolnica, Śliski, Lutobrok Folwark, Borsuki Kolonia, Zatory. Malownicze usytuowanie gminy czyni ją atrakcyjną turystycznie.

II.1.2. Historia Powiatu Pułtuskiego

Pułtusk od zamierzchłego średniowiecza stanowił ludną osadę handlową i jedno z najwcześniejszych miast na Mazowszu. W XI wieku był obronną warownią piastowską. Chronił też dobra biskupie i trakty handlowe z Litwy, Gdańska i Żmudzi. Swoją nazwę wziął od rzeczki Pełty występując również pod nazwą: Peltovsk, Poltovsk, Polthowsko, Polthowia. Wokół istniejącego grodu rozrosła się druga osada targowa z kaplicą Marii Magdaleny, która utworzyła tzw. Stare miasto. Liczne najazdy – pruskie, jaćwińskie i litewskie – wielokrotnie niszczyły gród. W 1368 r. Litwini całkowicie spalili zamek. Rzekomo obłożono go płonącymi kawałkami drewna, które pozostały po zgorzelisku miejskim. Powstały ogień skruszył mury i warownię zdobyto. Z wydarzeniem tym wiąże się legenda:

o grodzie Tusk, z którego po inwazji litewskiej została tylko połowa (stąd Puł-Tusk). Inna legenda głosi, że we wznoszącą się nad rzeką Pełtą, osadę zwaną Tuskiem, podczas burzy, nagle w jedną z chat uderzył piorun. Ta stanęła w płomieniach i od niej zapalały się kolejne. Po ugaszeniu pożaru została tylko połowa osady, którą od tej pory zaczęto nazywać Pułtuskiem.
Od XII w. aż do 1796 r. Pułtusk pozostawał pod jurysdykcją biskupów płockich, którzy mieli tu swoją letnią rezydencję i skład danin. Wybudowaną przez nich szkołę parafialną przekształcono w 1440 r na szkołę jezuicką, w której wykładali m.in. ks. Piotr Skarga i ks. Jakub Wujek. W 1553 r. - dzięki działaniom Erazma Ciołka - miasto otoczono murami i utworzono pierwszą na Mazowszu drukarnię. W tym czasie kwitł handel drewnem i zbożem, które spławiano rzeką do Gdańska. Jednak mimo dobrego rozwoju, w XVII wieku nastąpił powolny upadek Pułtuska, który nawiedziły zarazy oraz pożary dziesiątkujące ludność miasta. Żołnierze zwycięskiej armii Karola XII w 1703 r. splądrowali oraz spalili Pułtusk. Do końca wieku trwała odbudowa miasta, której podjął się bp. S. Załuski. Powiększył on zamek, zbudował oranżerię, a także ustanowił nowe miary i ceny. Podjęte działania jednak nie przyniosły ponownego rozkwitu miasta.
Po III rozbiorze Polski w 1795 r. Pułtusk znalazł się w zaborze pruskim. Nowe władze powołały w 1797 roku powiat pułtuski. 19 IV 1801 roku tragiczny pożar strawił połowę miasta, zaś dzieła zniszczenia dopełniły wojny napoleońskie. Pod miastem obyła się w 1806 zwycięska dla Francuzów bitwa z armią carską. Dla upamiętnienia wygranej Francuzi umieścili nazwę „Pułtusk" na Łuku Triumfalnym.
W czasie powstania listopadowego kwaterowali tu generałowie Prądzyński i Skrzynecki. W IV 1831 koncentrowało się wojsko rosyjskie feldmarszałka Iwana Paskiewicza przed szturmem na Warszawę. Żadne więc wojny przetaczające się przez Mazowsze nie omijały Pułtuska, co spowodowało stagnację miasta. W 1865 roku liczyło ono 7 tys. mieszkańców, posiadało niewielkie, produkujące na lokalne potrzeby: tartak, młyn parowy, fabrykę mydła i maszyn żniwnych, szkołę ogrodniczą, magazyny solne, sąd, szpital i pocztę. W wielkim pożarze w 1875 r, który opisał Henryk Sienkiewicz spłonęła niemal cała zabudowa. W 1867 r. powstał powiat pułtuski w obrębie guberni łomżyńskiej.
W niecałe 100 lat później, 1920 roku Rosjanie znów wkroczyli do Pułtuska, gdzie przez tydzień toczyły się zacięte walki. 15 pułk 9 Dywizji Piechoty pod dowództwem płk. Bolesława Zalewskiego wyzwolił miasto po dwóch dniach od „Cudu nad Wisłą". W 1939 r. miasto posiadało 17 000 mieszkańców. Wraz z wybuchem II wojny światowej Pułtusk zajęli Niemcy. Po inwazji ZSRR na Polskę 17.09.1939 r., rzeka Narew stała się granicą pomiędzy III Rzeszą a ZSRR. Miasto Pułtusk znalazło się na ziemiach włączonych do Niemiec i zostało przekształcone w „Ostenburg", a zamieszkująca go ludność żydowska została wymordowana w liczbie 7,5 tys. już na początku okupacji. Z kolei w styczniu 1945 roku, Pułtusk został zajęty przez wojska sowieckie. W wyniku walk miasto zostało zniszczone w 85%. 30 listopada 1946 r., w trakcie spektakularnej akcji, Stanisław Łaniecki rozbił więzienie Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, uwalniając z rąk bezpieki 48 przetrzymywanych więźniów „politycznych". Pomimo tak dużych zniszczeń miasto udało się odbudować. Obecnie jest jednym z najważniejszych ośrodków turystycznych północnego Mazowsza. Piękne położenie nad Narwią oraz zabytkowa architektura między innymi Zamek stanowią atrakcję dla turystów. W Pułtusku znajduje się najdłuższy, zabytkowy rynek w Europie (długość ok. 400 m). Utworzona Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora kształci młode pokolenia i jest uznawana za jedną z lepszych uczelni niepaństwowych.

II.1.3. Sieć osadnicza

Powiat Pułtusk charakteryzuje się stosunkowo korzystnym układem osadniczym. W skład powiatu wchodzi gmina miejsko-wiejska Pułtusk oraz 6 gmin wiejskich. W powiecie wyodrębnionych jest 209 miejscowości wiejskich.

Tab. 1. Sieć osadnicza Powiatu Pułtuskiego na tle Województwa Mazowieckiego

Wyszczególnienie	Powiat Pułtuski	Województwo Mazowieckie	Polska	% udział w Woj. Mazowieckim
Gminy ogółem w tym:	7	314	2478	2,2
• miejskie	0	35	304	0
w tym:				
na prawach powiatu	1	5	66	20
• wiejskie	6	51	1563	11,7
• miejsko-wiejskie	1	228	611	0,1
Miasta ogółem	1	86	915	0,1
Miejscowości wiejskie	209	7838	43068	0,5
Sołectwa	200	7328	40688	2,7

Źródło: opracowanie własne na podst. Banku Danych Lokalnych 2015.

Liczba miejscowości wiejskich w poszczególnych gminach powiatu jest zróżnicowana. Najmniejszą liczbę miejscowości wiejskich posiada gmina Pułtusk (23) i Gzy (23), największą zaś gmina Świercze obejmująca 38 miejscowości wiejskich.
Dane te obrazuje poniższa tabela.

Tab. 2. Liczba miejscowości wiejskich w poszczególnych gminach wiejskich Powiatu Pułtuskiego

Lp.	Jednostka	Miejscowości	Sołectwa
	Gminy		
1	Gzy	35	35
2	Obryte	23	20
3	Pokrzywnica	35	33
4	Pułtusk	28	28
5	Świercze	23	28
6	Winnica	38	34
7	Zatory	27	27

Źródło: opracowanie własne według danych z GUS, stan na dzień 31.XII.2015 r.

Powiat Pułtuski zajmuje obszar 827 km^2, co stanowi 2,3% powierzchni województwa mazowieckiego. Do największych gmin wiejskich powiatu należą: Gmina Obryte 16,9% powierzchni powiatu i Gmina Pokrzywnica 14,7% oraz Gmina Zatory 14,68%. Najmniejszą ogólną powierzchnię powiatu zajmuje Gmina Świercze (11,22%). Powierzchnię poszczególnych miast i gmin oraz ich udział % w powierzchni powiatu przedstawia poniższa tabela.

Tab. 3. Powierzchnia gmin Powiatu Pułtuskiego

Lp.	Jednostka	Powierzchnia ogółem w ha	Lokata gmin w powiecie	% udział
1	Gzy	10446	5	12,6
2	Obryte	13976	1	16,9
3	Pokrzywnica	12054	3	14,5
4	m. Pułtusk	2307	x	2,8
5	gmina Pułtusk	13413	2	16,2
6	Świercze	9337	7	11,28
7	Winnica	11504	4	13,9
8	Zatory	10012	6	12,1

Źródło: opracowanie własne według danych z GUS, Bank Danych Lokalnych 2015

II.1.4. Środowisko przyrodnicze – zasoby naturalne

II.1.4.1. Rzeźba terenu i budowa geologiczna

Powiat Pułtuski jest położony na terenie Niziny Północno-mazowieckiej, w obrębie jednostek morfologicznych, którymi są Wysoczyzna Ciechanowska, Wysoczyzna Łomżyńska, przecięte rozległą i wyraźnie zaakcentowaną doliną Narwi. Wysoczyzny zbudowane są z osadów czwartorzędowych zlodowacenia środkowopolskiego, podścielone utworami trzeciorzędowymi. Powierzchnia wysoczyzn jest silnie zdenudowana, a rzędne kształtują się na wysokości ok. 100-150 m n.p.m. Najwyższe wzniesienia to wzgórza moreny czołowej, związane ze stadiałem Wkry, znajdujące się w południowej i zachodniej części powiatu w obrębie Wysoczyzny Ciechanowskiej. Wschodnia część powiatu znajdująca się na Wysoczyźnie Łomżyńskiej zwanej Międzyrzeczem Łomżyńskim, położona jest na wysokości 100 m n.p.m..

Dolina Narwi jest formą rozległą. Jej szerokość wynosi 6-11 km na odcinku równoleżnikowym i 4-5 km na odcinku południkowym. W obrębie dna doliny oprócz holoceńskiego tarasu zalewowego występują fragmenty plejstoceńskiego tarasu akumulacyjnego (nadzalewowego). Taras zalewowy, wyniesiony do 2,00 m nad średni poziom wody w rzece, powstał w wyniku erozji wstecznej rzeki po recesji zlodowacenia bałtyckiego. Taras ten ma zmienną szerokość zależną od budowy geologicznej. Tworzy powierzchnię płaską, urozmaiconą starorzeczami i obniżeniami o podmokłym i zabagnionym dnie. Taras nadzalewowy – akumulacyjny wyniesiony jest około 2,00 – 2,50 m nad średni poziom wody w rzece i tworzy powierzchnię o spadkach poniżej 5 %. Jest ona urozmaicona licznymi wydmami parabolicznymi i wałami wydmowymi oraz obniżeniami terenu. Na prawym brzegu doliny, na odcinku Pułtusk – Serock, taras ten nie występuje. Związane jest to z przekształceniem naturalnej rzeźby wskutek spiętrzenia wód Narwi (cofka Zalewu Zegrzyńskiego).[1]

II.1.4.2. Gleby i ich użytkowanie

Ukształtowanie terenu powiatu oraz zróżnicowanie warunków wodnych, roślinnych i klimatycznych ukształtowały przebieg procesów glebotwórczych. Na terenie powiatu występują głównie takie skały macierzyste jak: piaski wodnolodowcowe luźne lub słabogliniaste, rzadziej piaski wydmowe. Gleby na tym terenie wykształciły się głównie z młodszych utworów takich jak: torfy, mursze i mady. Dominują tu gleby bielicowe, wytworzone z piasków luźnych lub słabogliniastych. W rejonie wsi Zatory występują gleby brunatne oraz bielicowe i pseudobielicowe wytworzone z luźnych piasków i żwirów,

[1] Strategia Powiatu Pułtuskiego 2001

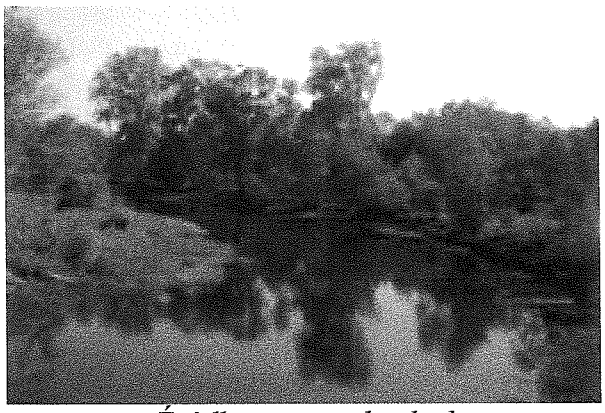
glin, piasków i utworów pyłowych. Zajmują one około 20% powierzchni tej gminy. W okolicy rzeki Narwi występują większe połacie gleb mułowo-bagiennych i murszowych.
Powiat Pułtuski jest powiatem typowo rolniczym. Użytki rolne zajmują 91% ogólnej powierzchni, z tego 76% to grunty orne pod zasiewy, 23% stanowią łąki i pastwiska, co stwarza dogodne warunki do hodowli bydła. Sady zajmują 0,7% ogólnej powierzchni powiatu, co świadczy o regresie sadownictwa na tym terenie.

II.1.4.3. Gospodarka wodna

Największą rzeką Powiatu Pułtuskiego jest rzeka Narew, w której odnogach powstało miasto Pułtusk. Jej długość wynosi 484,0 km, z czego 167,2 km płynie przez województwo mazowieckie, a odcinek o długości 46,0 km przez obszar powiatu pułtuskiego. Powierzchnia zlewni cząstkowej na terenie powiatu wynosi 5 694,1 km^2. Jej koryto w powiecie biegnie przez teren Nadburzańskiego Parku Krajobrazowego. W dolinie rzeki usytuowane są takie gminy jak Obryte, Pokrzywnica, Pułtusk, i Zatory. Narew w powiecie pułtuskim posiada przeważającą liczbę dopływów prawobrzeżnych, do których należą:

- Pełta o długości 8,8 km, ujście w miejscowości Kleszewo,
- Niestępówka o długości 16,0 km, ujście w miejscowości Radzice,
- Klusówka o długości 20,2 km, ujście w miejscowości Wierzbica,
- Pokrzywnica o długości 17,0 km, ujście w miejscowości Karniewek,
- Dopływ lewobrzeżny to Prut, o długości 16,7 km, a którego ujście znajduje się w miejscowości Śliski.

Fot. 1. Rzeka Narew w Pułtusku

Źródło: www.pultusk.pl

Fot. 2. Rzeka Narew w miejscowości Obryte

Źródło: www.obryte.pl

II.1.4.4. Wody podziemne

Powiat jest położony na obszarze o różnych warunkach hydrogeologicznych, które są pochodną budowy geologicznej, różnej dla wysoczyzny polodowcowej i doliny Narwi. Głównym użytkowym poziomem wodonośnym są utwory czwartorzędu o zróżnicowanej miąższości, wahającej się od kilku do ponad 100 m, których podłoże stanowią trzeciorzędowe iły pliocenu lub seria burowęglowa miocenu. Na obszarze wysoczyzny występują maksymalnie trzy warstwy wodonośne w utworach fluwioglacjalnych, o zwierciadle naporowym. Istotnymi dla zaopatrzenia w wodę są obniżenia w powierzchni utworów trzeciorzędowych tzw. struktury depresyjne, których przykładem jest kopalna dolina ciągnąca się od Czarnostowa w kierunku Trzcińca i Kleszewa. Natomiast płytkie zaleganie nieprzepuszczalnych utworów trzeciorzędowych, a w związku z tym mała miąższość osadów czwartorzędowych, jest przyczyną niewielkiej ich zasobności w wodę (okolice Pokrzywnicy). Ogólnie stwierdza się, że warunki hydrogeologiczne na obszarach wysoczyznowych są trudne.[2]

W obrębie doliny Narwi występują znacznie korzystniejsze warunki hydrogeologiczne, zwłaszcza w aspekcie uzyskiwanych wydajności. Warstwę wodonośną budują czwartorzędowe utwory piaszczysto – żwirowe, o zmiennej miąższości i wykształceniu. Jest to główny użytkowy zbiornik wód podziemnych w okolicach Pułtuska, zasilany wodami opadowymi, od których jest bezpośrednio uzależniona głębokość zalegania zwierciadła wody. W ostatnich latach poziom wody obniżył się o 2-3 m. W związku z tym, że warstwa ta nie jest izolowana od powierzchni terenu utworami nieprzepuszczalnymi istnieje niebezpieczeństwo jej skażenia. Jakość wód w dolinie Narwi i na obszarze wysoczyzn przekracza normy w zakresie zawartości związków żelaza i manganu. Wymagają więc one uzdatniania i bieżącego monitoringu.

II.1.4.5. Lasy

Ogólna powierzchnia lasów wynosi 16 114 ha, i stanowi 19,1% powierzchni powiatu. W strukturze drzewostanu występuje 11 typów siedliskowych oraz 12 gatunków drzew z wyraźną dominacją sosny. W lasach państwowych sosna stanowi 85% składu gatunkowego, a następnie olsza 7% i dąb 4%. W lasach prywatnych sosna zajmuje około 79% , udział olszyn wynosi do 14%. W lasach niepaństwowych udział boru świeżego i suchego wynosi do 74%. Jest to znaczny udział siedlisk ubogich. Przeciętny wiek drzewostanów w lasach państwowych wynosi 54 lata, w lasach niepaństwowych 37 lat. Charakterystyczną cechą lasów jest brak w drzewostanach świerka, jodły i buka. Głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna, występująca przede wszystkim w typach borowych i lasu boru świeżego, który osiąga na glebach piaszczysto -gliniastych największe możliwości rozwojowe i produkcyjne.[3]

Powiat cechuje się średnim poziomem lesistości. Lasy zajmują 23,2% powierzchni i wskaźnik ten uległ zmianie w okresie 3 ostatnich lat o 0,2 %. W porównaniu do Podregionu Ciechanowskiego lesistość w Powiecie Pułtuskim jest wyższa o 1,1 p. proc., natomiast w porównaniu do Województwa Mazowieckiego wskaźnik jest o 4,2 p. proc. niższy. Lasy publiczne w powiecie zajmują tylko 75,3% ogólnej powierzchni. Szczegółowe dane porównawcze prezentuje poniższa tabela.

[2] Strategia Powiatu Pułtuskiego 2001
[3] Strategia Powiatu Pułtuskiego 2001

Tab. 4. Powierzchnia gruntów leśnych, lesistość, powierzchnia lasów w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w 2015 roku

Wyszczególnienie	Powierzchnia gruntów leśnych, lesistość, powierzchnia lasów w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w 2014 roku					
	Powierzchnia gruntów leśnych [ha]	Lesistość [%]	Powierzchnia lasów w powiecie [ha]			
			ogółem	w tym Lasy publiczne	w tym Lasy prywatne	udział % lasów publicznych
Powiat Pułtuski	16 114,11	19,1	15 827,50	11912,88	4201,23	75,3
Podregion Ciechanowski	95 917,49	18,0	95 917,49	52735,14	42006,45	55
Województwo Mazowieckie	839 555,69	23,3	827495,27	456303,81	371191,16	55,14

Źródło: opracowanie własne według danych z GUS, stan na dzień 31.XII.2015 r.

II.1.4.6. Tereny przyrodnicze i obszary chronione

Usytuowanie Pułtuska w dorzeczu Narwi sprawiło, że teren ten stał się atrakcyjny pod względem walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Obszary chronione przyrodniczo na terenie powiatu zajmują 13 973,4 ha, czyli 16,9% jego powierzchni, gdzie w Województwie Mazowieckim występują w 27,9%. Do obszarów chronionych należą: Nasielsko – Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu, Nadbużański Park Krajobrazowy oraz liczne rezerwaty o łącznej powierzchni 175,3 ha (Popławy, Bartnia, Wielgolas, Stawinoga, Popławy) i pomniki przyrody.

Nasielsko – Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu

Obszar ten powstał na mocy Uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ciechanowie (Nr 59/X/90 z dnia 23 kwietnia 1990 r. ze zmianą w Rozp. Wojewody Ciechanowskiego nr 8/1998 z dnia 28.05.1998 r.). Zajmuje on powierzchnię 6 326,7 ha. Obejmuje atrakcyjny krajobrazowo fragment Wysoczyzny Ciechanowskiej od Nasielska do Pułtuska (gm. Pokrzywnica, Winnica, Gzy, Pułtusk) i zajmuje na terenie powiatu powierzchnię 10 216,8 ha. Jego powstanie miało na celu ochronę wzgórz morenowych i kredowych, z obszarami leśnymi i bagiennym oraz Dolinę Dolnej Narwi z fragmentami Puszczy Białej.

Fot. 3. Nasielsko – Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu

Źródło: www.pultusk.warszawa.lasy.gov.pl

Nadbużański Park Krajobrazowy

Na terenie Powiatu Pułtuskiego znajduje się część Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego o powierzchni 6 326,7 ha, w tym powierzchnia otuliny parku – 2 751,3 ha. Powołany został Rozporządzeniem Nr 15/94 Wojewody Ciechanowskiego z dnia 8.04.1994 r. (Dz. Urz. Woj. Ciech. nr 9 z 18.05.1994 r. z późniejszą zmianą w Rozp. nr 38/1997 Wojewody Ciechanowskiego z dnia 3.12.1997 r. (Dz. Urz. Woj. Ciech. nr 28 z 1997 r.), Rozporządzeniem Nr 39/93 Wojewody Siedleckiego z dnia 30.09.1993 r. (Dz. Urz. Woj. Siedl. nr 8) oraz kolejna zmiana, Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego nr 30 w sprawie powiększenia NPK z dnia 26. 03.2002 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. nr 1115 z dnia 28.04.2003 r.). Dominują w nim bory sosnowe ze 100-letnim i wysokimi na kilkadziesiąt metrów drzewami. Występuje tu 170 gatunków zaliczanych do rzadkich w skali kraju lub regionu, np. skalnica trójpalczasta, lepnica dwudzielna, lucerna kolczastostrąkowa, wierzba śniada. Obszar parku krajobrazowego na terenie gminy Pułtusk zajmuje powierzchnię 3 526.6 ha (w tym otulina parku – 1 346,0 ha), miasta Pułtuska – 1 116,6 ha (w tym otulina parku 729,7 ha), gminy Pokrzywnica – 1 683,5 ha (w tym otulina parku – 675,6 ha).

Fot. 4. Nadbużański Park Krajobrazowy

Źródło: www.pultusk.warszawa.lasy.gov.pl

Fot. 5. Nadbużański Park Krajobrazowy

Źródło: www.skp2.sokp.pl

Rezerwat Popławy położony jest w gminie Obryte i we wschodniej części największego kompleksu w nadleśnictwie – uroczysko Popławy. Charakteryzuje się falistym, ukształtowaniem. Jest to rezerwat leśny częściowy. Powołany został w 1977 r., a jego nazwa pochodzi od wsi Popławy leżącej ok. 2 km od rezerwatu. Powodem powstania rezerwatu było zachowanie ponad 180 - letniego sosnowego drzewostanu z bogatym runem i bogatą fauną. Gatunki zwierząt chronionych na tym terenie to m.in. jaszczurka zwinka, żmija zygzakowata, padalec, puszczyk, oraz ropucha zwyczajna i zielona. Powierzchnia rezerwatu wynosi 6,28 ha.

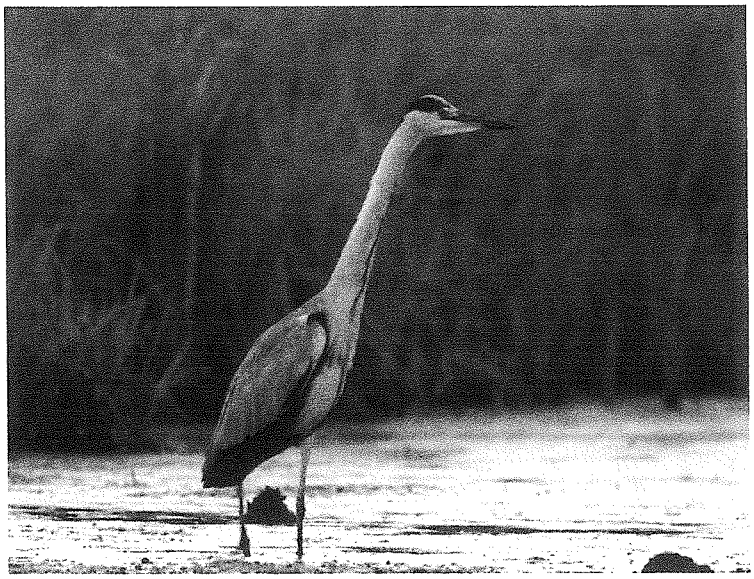
Fot. 6. Rezerwat Popławy

Źródło: www.roweroweprzygody.pl

Rezerwat Bartnia został utworzony 4 kwietnia 1977 r. Zarządzeniem Ministra LiPD jako rezerwat leśny częściowy. Jego celem była ochrona zachowanych w stanie niezmienionym 140-170 letnich drzewostanów sosnowych. Stanowiły one miejsce lęgowe czapli siwej, która od kliku lat już w nim nie gniazduje. Odnaleźć w nim można takie zwierzęta jak: borsuk, dzięcioł czarny, mysikrólik, kilka gatunków sikor, kowalik, padalec, zaskroniec, żmija zygzakowata, żaba trawna, czy ropucha zwyczajna. Rezerwat położony jest w gminie Obryte, a jego powierzchnia wynosi 14,60 ha. Regionalna nazwa rezerwatu to „Czapliniec".

Fot. 7. Czapla siwa w rezerwacie Bartnia "Czapliniec"

Źródło: www.parkikrajobrazowewarmiimazur.pl

Rezerwat Stawinoga o powierzchni 146,51 ha położony jest w gminie Zatory. Na jego obszar składają się lasy o powierzchni 31,24 ha, obszar stawów, lasu i nieużytków o pow. 112,27 ha oraz 3,00 ha łąk. Został utworzony Zarządzeniem Ministra LiPD z dnia 3 grudnia 1981 r., jako rezerwat faunistyczny, częściowy. Powodem powstania rezerwatu było zachowanie miejsc lęgowych licznych gatunków ptaków związanych ze środowiskiem wodno-bagiennym i leśnym oraz miejsc odpoczynku i żerowisk ptaków przelotnych. Na jego terenie miejsce gniazdowania mają 43 gatunki ptaków chronionych takich jak: rybołów, żuraw i bocian czarny. Reprezentantami ssaków zamieszkujących teren rezerwatu są takie gatunki jak: dzik, jeleń, sarna, łoś, borsuk, piżmak, tchórz, jaszczurka zwinka, zaskroniec i padalec, oraz żaby: moczarowa, trawna, wodna, jeziorkowa oraz ropucha zielona, kumak nizinny i rzekotka drzewna to z kolei reprezentanci gadów i płazów zamieszkujących teren rezerwatu. Występuje tu również wiele chronionych i rzadkich gatunków roślin. Na uwagę zasługują: listera jajowata (Listera ovata), pierwiosnka lekarska (Primula officinalis), narecznica grzebieniasta (Dryopteris cristata), groszek błotny (Lathyrus paluster), czerniec gronkowy (Actea spicata), gruszyczka okrągłolistna (Pirola rotundifolia).

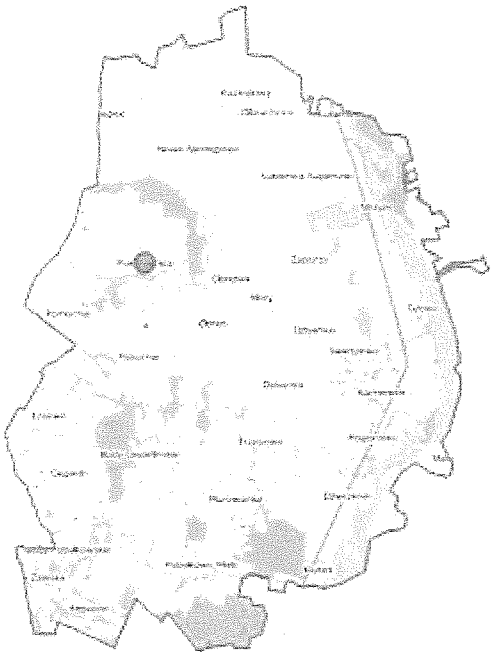
Fot. 8. Rezerwat Stawinoga

Źródło: www.miniwycieczki.blogspot.com

Rezerwat Dzierżenińska Kępa powołany został 9 października 1991 r. na powierzchni 1,2 ha. Jest to obszar wyspy położonej na rzece Narew koło wsi Dzierżenin (gmina Pokrzywnica). Rezerwat ma charakter faunistyczny, a jego celem była ochrona i zachowanie miejsc lęgowych ptaków wodno-błotnych. Teren ten zamieszkuje największa w środkowo-wschodniej Polsce i jedna z większych w kraju kolonia rybitwy zwyczajnej licząca ok. 150 gniazd oraz ok. 150 par mewy śmieszki.

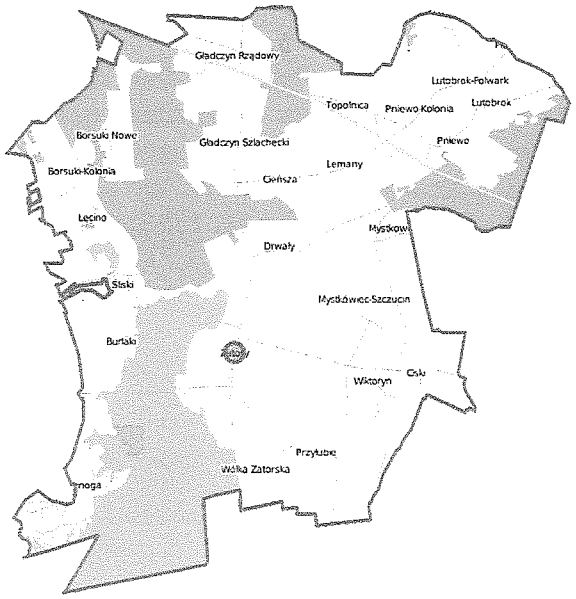
Mapa 3. Mapa Rezerwatu Kępa

Źródło: wikipedia.pl

Rezerwat Wielgolas ma powierzchnię 6,73 ha i położony jest w gminie Zatory. Powstał 3 grudnia 1981 r. w celu zachowania fragmentu starodrzewu o cechach zespołu naturalnego. Jest to rezerwat leśny, częściowy i jeden z najstarszych fragmentów Puszczy Białej. Znajduje się w nim dwupiętrowy drzewostan z sosną w górnym i grabem w dolnym piętrze, bogatym podszytem i bogatym nie zniekształconym runem, w którym występuje rzadki gatunek turzycy orzęsionej (Carex pilosa). Na terenie rezerwatu występuje m.in: 5 gatunków dzięcioła (zielony, pstry, duży, czarny, dzięciołek), krętogłów, pełzacz leśny, kowalik, mysikrólik, puszczyk i inne gatunki.

Mapa 4. Mapa Rezerwatu Wielgolas

Źródło: wikiwand.com

Do innych, cennych ze względu na wartości naukowe, kulturowe, krajobrazowe, czy historyczno-pamiątkowe, należą pomniki przyrody. Są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich

skupiska o odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów natury.

Gmina Pułtusk i Miasto Pułtusk posiada 5 obiektów przyrodniczych:

- 2 dęby szypułkowe, topola biała we wsi Szygówek,
- dąb szypułkowy we wsi Ponikiew,
- dąb szypułkowy we wsi Grabówiec.

Gmina Gzy posiada 12 obiektów przyrodniczych:

- 2 dęby szypułkowe, lipa, drobnolistna, we wsi Pękowo,
- dąb szypułkowy, wiąz górski we wsi Przewodowo,
- Jesion wyniosły w wsi Gzy,
- kasztanowiec biały, klon pospolity, jesion wyniosły we wsi Kozłowo,
- 4 rzędowa aleja (kasztanowce, grab pospolity, robinia akacjowa) klon pospolity, lipa drobnolistna we wsi Skaszewo.

Gmina Obryte posiada 7 obiektów przyrodniczych:

- dąb szypułkowy w Leśnictwie Wielgolas,
- 4 dęby szypułkowe, 2 sosny zwyczajne w leśnictwie Zambski,

Gmina Pokrzywnica posiada 3 obiekty przyrodnicze:

- dąb szypułkowy, kasztanowiec biały we wsi Budy Obrębskie,
- lipa drobnolistna we wsi Niestępowo,

Gmina Świercze posiada 17 obiektów przyrodniczych:

- jesion wyniosły, dąb szypułkowy, 3 lipy drobnolistne we wsi Strzegocin,
- jesion wyniosły, głaz narzutowy we wsi Gaj,
- 8 lip drobnolistnych we wsi Bruliny,
- 2 białodrzewy, klon srebrzysty we wsi Świerkowo.

Gmina Winnica posiada 5 obiektów przyrodniczych:

- 3 jesiony wyniosłe w wsi Winnica,
- głaz we wsi Górki Baćki,
- jesion wyniosły we wsi Zbroszki.

Gmina Zatory posiada 19 obiektów przyrodniczych:

- 10 dębów szypułkowych, klon zwyczajny, 2 jesiony wyniosłe, wiąz szypułkowy, klon zwyczajny, klon pospolity, sosna czarna, we wsi Zatory,
- lipa drobnolistna, jesion wyniosły we wsi Gładczyn.

Obszar Natura 2000

Na terenie Powiatu Pułtuskiego zlokalizowany jest jeden obszar Natura 2000, którym jest część obszaru Puszczy Białej o kodzie PLB140007. Obejmuje obszar o całkowitej powierzchni 64 101,6 ha, w powiecie pułtuskim występuje w gminach: Obryte, Pułtusk, Zatory. Jest to jeden z największych kompleksów leśnych na Mazowszu, usytuowany w widłach Narwi i Bugu, w kierunku wschodnim sięga do miasta Małkinia Górna. Przez puszcze przepływają dopływy Narwi i Bugu: Brok, Struga, Truchełka, Turka, Wymarkacz. Teren w większości pokryty jest lasami iglastymi - sośninami oraz w niewielkim stopniu występują tu drzewostany dębowo-grabowe, jesionowo-olszowe i olszowe. W dolinach rzecznych znajdują się również siedliska łąkowe i zaroślowe oraz dwa kompleksy stawów rybnych. Duże walory przyrodnicze ostoi przejawiają się w bogactwie lasów o nisko przekształconej szacie roślinnej, charakteryzujących się bogatą florą i fauną, a także dobrze zachowanym, naturalnym charakterze

swobodnie meandrujących rzek Bugu i Narwi.

Na terenie ostoi występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 13 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Obszar ten zasiedla w okresie lęgowym bocian czarny, kraska i lelek. Ze względu na istniejące jeszcze nieścisłości i niejasności informacji przyrodniczych, teren ostoi wymaga ponownego zbadania i waloryzacji.

W obrębie powiatu znajduje się również 12 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni 10,43 ha w tym:

- w gminie Pułtusk 6 użytków,
- w gminie Winnica 2 użytki,
- w gminie Świercze 1 użytek ekologiczny,
- w gminie Pokrzywnica 3 użytki.

Powiat należy do obszaru „Zielonych Płuc Polski", obejmujących tereny najbardziej wartościowe pod względem przyrodniczym i stosunkowo mało zmienione działalnością człowieka. Jak również do sieci Econet o znaczeniu międzynarodowym.

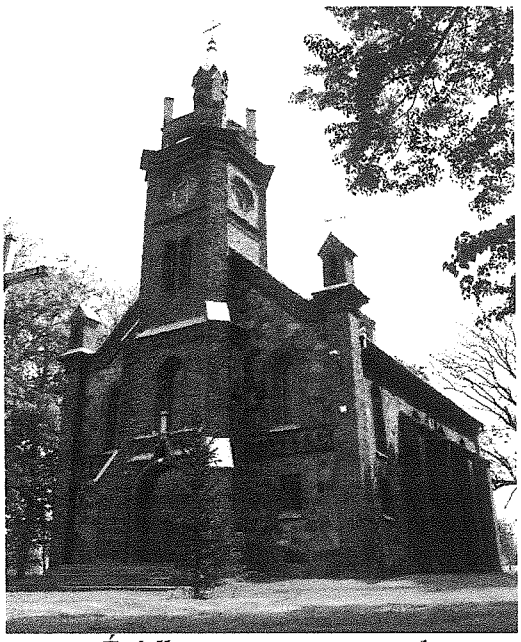
II.1.4.7. Zasoby kulturowe

Ważnym elementem dla każdego regionu są obiekty zabytkowe, powstałe jako dorobek kultury duchownej i materialnej. Pełne wykorzystanie zasobów kulturowych danego obszaru stanowi podstawową przesłankę rozwoju lokalnego. Poniżej przedstawione zostały zabytki wpisane do Centralnego Rejestru Zabytków znajdujące się na terenie Powiatu Pułtuskiego na dzień 31 grudnia 2014 r.

Gmina Gzy:

- Zespół budowlany: kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP z 1872-74r., dzwonnica murowana z końca XIX w., cmentarz przykościelny, kamienne ogrodzenie,
- Park podworski w Ołdakach,
- Dwór murowany z I poł. XIX w. i park podworski w Pękowie,
- Osada z okresu późnolateńskiego w Przewodowie
- Osada wczesnośredniowieczna w Przewodowie
- Budynek Urzędu Gminy – z około 1910 r.,
- Zespół kościoła parafialnego św. Anny: kościół, kaplica grobowa na cmentarzu przykościelnym z I poł. XIX w., cmentarz przykościelny w Przewodowie Poduchownym,
- Kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego z 1897 roku, brama przykościelna murowana z około 1900 r. w miejscowości Szyszki Włościańskie,
- dwór murowano-drewniany z około 1900 r. w Skaszewie Włościańskim.

Fot. 9. Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Gzach

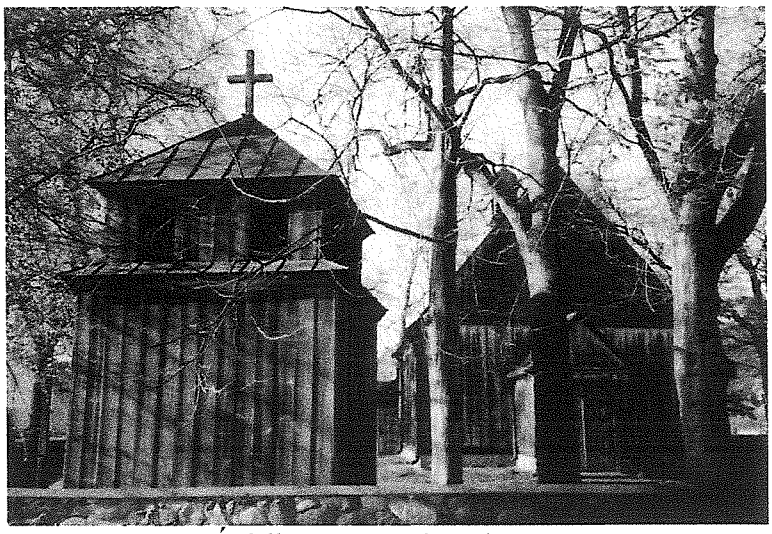

Źródło: www.gminagzy.pl

Gmina Obryte:

- Kościół parafialny p.w. św. Trójcy, stara część cmentarza parafialnego w Obrytem,
- Dzwonnica w Sadykrzu,
- Kościół parafialny p. w. NMP wraz z wyposażeniem wnętrz dzwonnicą i otoczeniem w Sokołowie Włościańskim,
- Kościół parafialny p.w. św. Wojciecha oraz najstarsza część cmentarza w Zambskach Kościelnych.

Fot. 10. Kościół pw. św. Rocha w Sadykrzu wraz z dzwonnicą

Źródło: *www.wikipedia.org*

Gmina Pokrzywnica:

- Ślady osady wczesnośredniowiecznej XI-XII w., kapliczka przydrożna murowana z 1900 r., w Gzowie,
- Kościół p.w. św. Tomasza Apostoła murowany 1910-1917, cmentarz parafialny rzymsko- katolicki 2 poł. XIX w. w Dzierżeninie,
- Osada wczesnośredniowieczna XI w. w Koziegłowach.

Fot. 11. Kościół p.w. św. Tomasza Apostoła w Dzierżeninie

Źródło: www.wikipedia.org

Miasto Pułtusk:

- Kolegiata p. w. Zwiastowania NMP z 1449 r. z barokowymi ołtarzami i architektonicznym wyposażeniem wnętrza oraz najbliższe otoczenie, dzwonnica z 1507 r.,
- Plebania przy ul. M. Konopnickiej 1 w Pułtusku,
- Renesansowa kaplica z 1553 – 1554,
- Wieża dawnego ratusza gotycko – renesansowa z początku XV w. (siedziba obecnego muzeum),
- Kaplica pw. świętej Marii Magdaleny,
- Kościół św. Krzyża późnogotycki z XVI w., część cmentarza wraz z drzewostanem,
- Kościół dawny Najświętszej Panny Marii, później poewangelicki, z początku XVI w.
- Kościół św. Józefa, wczesnobarokowy, z I poł. XVII w.,
- Kościół świętych Piotra i Pawła, pojezuicki, z 1570 r.,
- Zamek (obecnie Dom Polonii) wraz z parkiem,
- Baszta obronna,
- Zespół koszar przy ul. Wojska Polskiego,
- Seminarium duchowne przy ul. Konopnickiej 9 (Zespół Szkół im. Bolesława Prusa w Pułtusku).

Fot. 12. Wieża dawnego ratusza w Pułtusku

Źródło: www.pultusk.pl

Gmina Pułtusk:

- Kościół filialny p. w. Stanisława Kostki w Kacicach z końca XVII w.
- Cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich w Kleszewie.

Gmina Świercze:

- Kościół filialny p. w. św. Mikołaja z 1792 r., dzwonnica z początku XIX w. i otaczający drzewostan w Gąsiorowie,
- Dwór z 1923 r. w Klukowie,
- Mury dworu z końca XIX w. w Kościeszach,
- Aleja kasztanowcowa z brukową nawierzchnią w Kościeszach,
- Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Kościeszach,
- Park podworski z początku XX w. w Kowalewicach Włościańskich,
- Zespół klasztorny pobernardyński z XVIII w.: kościół p. w. MB Szkaplerznej, klasztor w Strzegocinie
- Dwór i park z I poł. XIX w. w Strzegocinie.

Fot. 13. Dwór w Klukowie

Źródło: www.wikipedia.pl

Gmina Zatory:

- Cmentarzysko ciałopalne z okresu lateńskiego w Cieńszy,
- Wiatrak z XIX wieku w Cieńszy,
- Dworek murowany z XIX/XX wieku wraz z parkiem w Gładczynie,
- Park wiejski z XIX w. w Gładczynie,
- Kościół p.w. Św. Piotra i Pawła z k. XIX w. w Pniewie,
- Kościół parafialny p.w. Św. Małgorzaty z 1915 r. w Zatorach,
- Dwór wraz z przyległym parkiem z XIX w. w Zatorach,
- Zespół przestrzenny zabudowań folwarcznych z XIX wieku: gorzelnia, młyn, magazyn spirytusowy, spichlerz, wozownia i stajnie w Zatorach,
- Najstarsza część cmentarza parafialnego rzymskokatolickiego w Zatorach.

Fot. 14. Dwór w Gładczynie

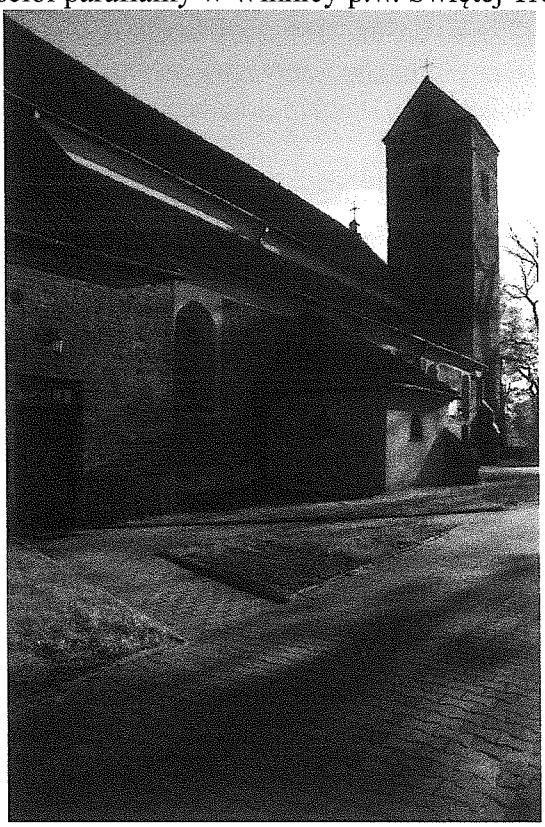

Źródło: www.polskiezabytki.pl

Gmina Winnica:

- Kościół parafialny p.w. Świętej Trójcy z 1484-1509 r. w Winnicy,
- Cmentarz parafii Smogorzewo wraz z ogrodzeniem w Błędostowie,
- Zespół budowlany szkoły rolniczej: dawny główny budynek dydaktyczny, budynek administracyjny, dawna stajnia – spichlerz w Golądkowie,
- Park podworski w Rębkowie.

Fot. 15. Kościół parafialny w Winnicy p.w. Świętej Trójcy

Źródło: www.wikipedia.org

II.2. SFERA SPOŁECZNA

II.2.1. Demografia

II.2.1.1. Liczba i struktura ludności

Zgodnie z danymi GUS z dnia 31 grudnia 2015 r. na terenie powiatu pułtuskiego liczba ludności faktycznie zamieszkałej wynosiła 51 637 osób, co stanowiło 1% ludności Województwa Mazowieckiego. W Pułtusku mieszkało 19 309, tj. 37,4% ludności powiatu. Współczynnik urbanizacji wynosi zatem 37,4% i jest znacznie niższy niż ogółem w województwie mazowieckim, w którym wskaźnik ten wynosi 64,3% oraz całego kraju, gdzie współczynnik ten to 60,3%.Gęstość zaludnienia na 1 km^2 wynosi 62 osoby i jest niższa niż w województwie (150 osób) i w kraju (123 osoby).

Tab. 5. Gęstość zaludnienia w Powiecie Pułtuskim na tle województwa i kraju

	Ogółem
Polska	123
Województwo Mazowieckie	150
Powiat Pułtuski	62

W ogólnej liczbie mieszkańców powiatu w 2015 roku kobiety stanowią 50,1%. Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) wynosi 102, przy średniej w województwie mazowieckim 109.
Liczba ludności w powiecie pułtuskim utrzymuje się na przestrzeni ostatnich lat na stałym poziomie. Liczbę ludności powiatu w latach 2011-2015 przedstawia poniższe zestawienie.

Tab. 6. Liczba ludności Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015

lata	Ludność ogółem (wg faktycznego zamieszkania)	w tym	
		kobiety	mężczyźni
2011	51332	25895	25437
2012	51391	25955	25436
2013	51395	25931	25471
2014	51436	25965	25471
2015	51637	26116	25521

Źródło: opracowanie własne według danych z GUS, stan na dzień 31.XII.2015 r.

Według danych statystycznych najwięcej ludności mieszka w mieście Pułtusk oraz w gminie Pułtusk. Najmniej ludności zamieszkuje gminę Gzy. Największą gęstością zaludnienia (liczba mieszkańców na 1km^2) charakteryzuje się miasto Pułtusk oraz gmina Świercze. Wskaźnik ten najniższy jest w gminach: Obryte, Winnica i Gzy. Podstawowe dane dotyczące ludności w mieście Pułtusk oraz w gminach powiatu pułtuskiego przedstawia poniższa tabela:

Tab. 7. Dane dotyczące ludności Powiatu Pułtuskiego wg stanu na dzień 31.XII.2015 r.

Lp.	Obszar	Ludność ogółem	% udział	Lokata	Ludność na 1 km^2	lokata	Kobiety na 100 mężczyzn
1	Pułtusk - miasto	19 309	37,4	1	837	1	109
2	Gmina Gzy	3 882	7,5	8	37	6	91
3	Gmina Obryte	4 863	9,4	4	35	8	97
4	Gmina Pokrzywnica	4 955	9,6	3	41	4	98
5	Pułtusk - obszar wiejski	5 029	9,7	2	45	3	101
6	Gmina Świercze	4 672	9	6	50	2	97
7	Gmina Winnica	4 107	8	7	36	7	104
8	Gmina Zatory	4 820	9,3	5	40	5	100
9	Powiat Pułtuski	51 637	100	x	62	x	102
10	Województwo Mazowieckie	5 349 114	x	x	150	x	109

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, stan na dzień 31.XII.2015 r.

W Powiecie Pułtuskim od 2011 roku odnotowywany jest bardzo nieznaczny wzrost liczby ludności. W stosunku do stanu z dnia 31 grudnia 2011 roku liczba ludności faktycznie zamieszkałej do roku 2015 wzrosła o 305 osób tj. o 0,12 % osób i jest to wskaźnik korzystniejszy niż w Województwie Mazowieckim. Szczegółowe dane na temat liczby ludności w Pułtusku i gminach powiatu w latach 2011, 2013 i 2015 przedstawia poniższa tabela.

Tab. 8. Liczba ludności w miastach i gminach powiatu w roku 2011, 2013, 2015

Lp.	Miasta/Gminy	Liczba ludności (osoby)			Dynamika %	
		31.XII.2011	31.XII. 2013	31.XII.2015	2013/2011	2015/2013
Miasta						
1	Pułtusk	19 155	19 228	19 309	100	100,4
Gminy						
1	Gzy	3 950	3 932	3 882	-0,46	-1,3
2	Obryte	4 864	4 871	4 863	0,7	-0,2
3	Pokrzywnica	4 876	4 923	4 955	0,9	0,6
4	Świercze	4 740	4 675	4 672	-1,4	-0,1
5	Winnica	4 100	4 079	4 107	0,5	-0,7
6	Zatory	4 824	4 814	4 820	0,2	0,1
7	Powiat Pułtuski	51 332	51 395	51 637	0,12	0,6
8	Woj. Mazowieckie	5 285 604	5 316 840	5 349 114	-1,18	-0,6

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych.

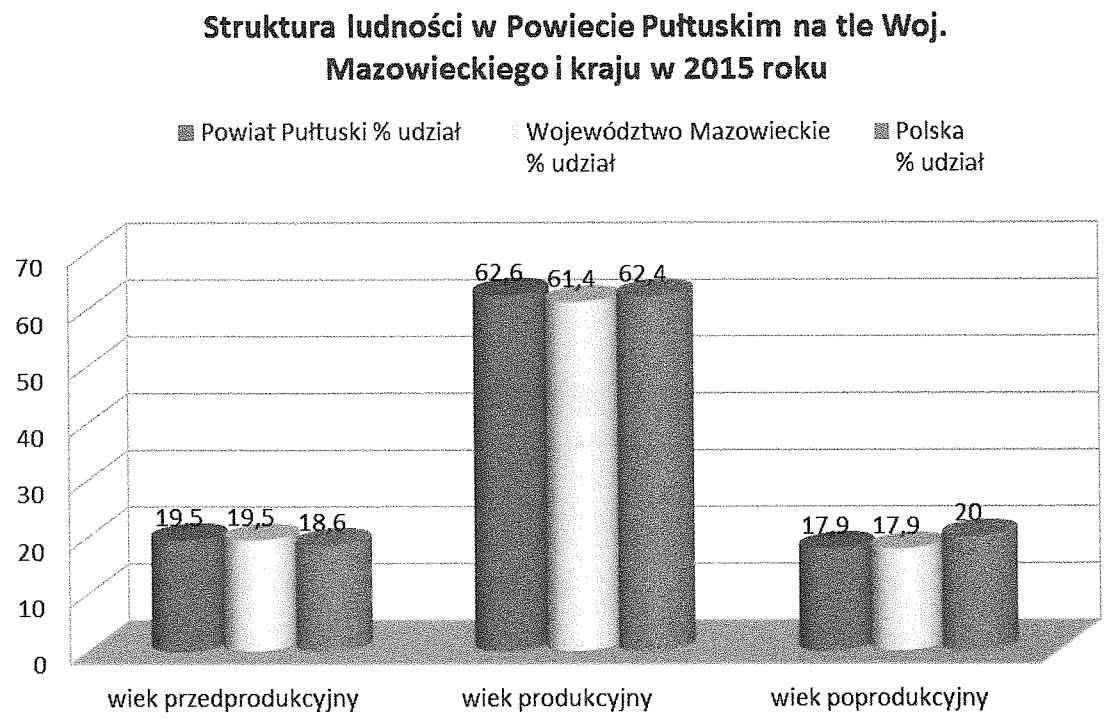
W powiecie pułtuskim występuje wyższy udział procentowy osób w wieku przedprodukcyjnym (19,5%) niż w województwie (19,5%) i w kraju (18,6%), jak również w wieku produkcyjnym (62,6%) w porównaniu odpowiednio do 61,4% w województwie i 62,4% w kraju. Niższy jest procent osób w wieku poprodukcyjnym. Dane te obrazuje poniższa tabela.

Tab. 9. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Powiecie Pułtuskim, Województwie Mazowieckim i Polsce stan na 31.XII.2015 r.

Wyszczególnienie	Powiat Pułtuski osoby	Powiat Pułtuski %udział	Województwo Mazowieckie % udział	Polska % udział
Ogółem	51 637	100	100	100
wiek przedprodukcyjny	10 068	19,5	19,5	18,6
wiek produkcyjny	32 316	62,6	61,4	62,4
wiek poprodukcyjny	9 253	17,9	17,9	20

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych

Wykres 1. Struktura ludności w Powiecie Pułtuskim na tle województwa mazowieckiego i kraju wg stanu na dzień 31.XII.2015 r.

Źródło danych: opracowanie własne na podst. danych z GUS, stan na dzień 31.XII.2015 r.

W ogólnej liczbie ludności na poszczególnych obszarach powiatu liczba osób w wieku:

- przedprodukcyjnym waha się od 17,6% w gminie Gzy do 21,6% w gminie Winnica,
- produkcyjnym waha się od 60,7% w gminie Winnica do 64,3% w gminie Świercze,
- poprodukcyjnym waha się od 16% w gminie Świercze do 20,2% w gminie Gzy.

Strukturę ludności w poszczególnych gminach powiatu przedstawia poniższa tabela.

Tab. 10. Struktura ludności w miastach i gminach Powiatu Pułtuskiego wg stanu na dzień 31.XII.2015 r.

Lp.	Obszar	Ludność ogółem	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny
1	Pułtusk - miasto	19 309 (100%)	3 616 (18,7%)	12 160 (63%)	3 533 (18,3%)
2	Gmina Gzy	3 882 (100%)	685 (17,6%)	2 412 (62,1%)	785 (20,2%)
3	Gmina Obryte	4 863 (100%)	920 (18,9%)	2 986 (61,4%)	957 (19,7%)
4	Gmina Pokrzywnica	4 955 (100%)	1 031 (20,8%)	3 089 (62,3%)	835 (16,9%)
5	Pułtusk - obszar wiejski	5 029 (100%)	1 012 (20,1%)	3 195 (63,5%)	822 (16,3%)
6	Gmina Świercze	4 672 (100%)	919 (19,7%)	3 004 (64,3%)	749 (16,0%)
7	Gmina Winnica	4 107 (100%)	888 (21,6%)	2 493 (60,7%)	726 (17,7%)
8	Gmina Zatory	4 820 (100%)	997 (20,7%)	2 977 (61,8%)	846 (17,6%)

Źródło danych: opracowanie własne na podst. danych z GUS, stan na dzień 31.XII.2015 r.

W Powiecie Pułtuskim na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 58,8 osób w wieku nieprodukcyjnym, z czego 97,7 to osoby w wieku poprodukcyjnym, a 29,1 w wieku przedprodukcyjnym.

Wskaźnik ten jest zróżnicowany w poszczególnych gminach powiatu. Najwyższy jest w gminie Winnica, a najniższy w gminie Świercze. Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych jednostkach samorządowych prezentuje poniższa tabela.

Tab. 11. Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych jednostkach samorządowych powiatu wg stanu na dzień 31.XII.2015 r.

	ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym
Pułtusk - miasto	58,8	97,7	29,1
Gmina Gzy	60,9	114,6	32,5
Gmina Obryte	62,9	104	32
Gmina Pokrzywnica	60,4	81	27
Pułtusk - obszar wiejski	57,4	81,2	25,7
Gmina Świercze	55,5	81,5	24,9
Gmina Winnica	64,7	81,8	29,1
Gmina Zatory	61,9	84,9	28,4
Powiat Pułtuski	59,8	91,9	28,6
Woj. Mazowieckie	62,9	107,8	32,7

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych GUS , stan na dzień 31.XII.2015 r.

II.2.1.2. Ruch naturalny ludności, migracje

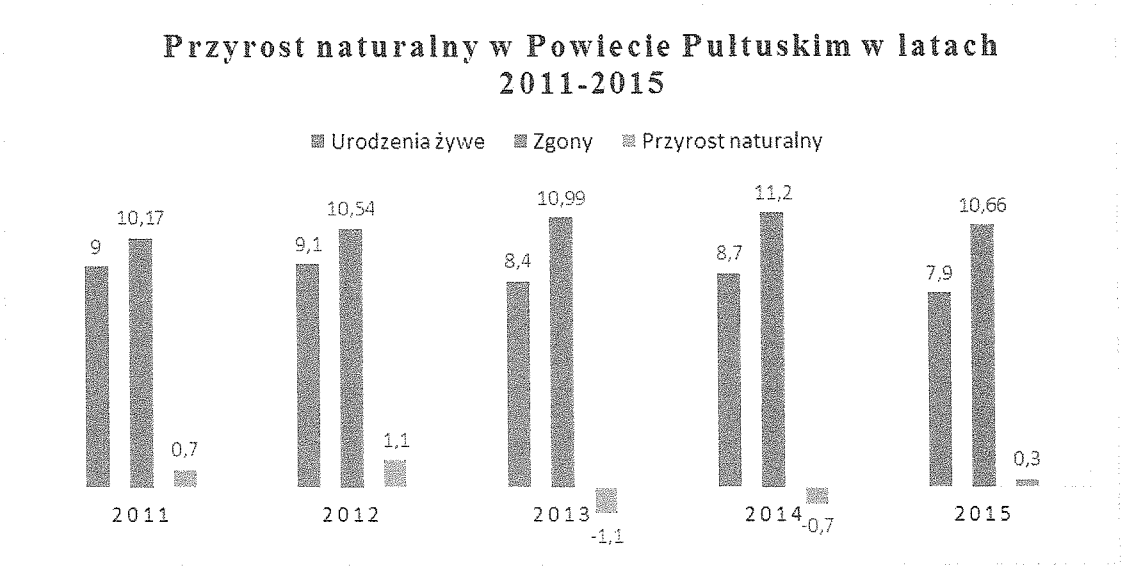
W analizowanym okresie przyrost naturalny w powiecie jest ujemny. Od roku 2012 roku zauważalny jest wzrost liczby mieszkańców powiatu o 41 osób. Saldo migracji w powiecie wynosi w 2014 roku 44 osoby.

Tab. 12. Ruch naturalny ludności oraz migracje w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

Wyszczególnienie	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Małżeństwa	5,4	5,5	4,9	4,6	5,1
Urodzenia żywe	9	9,1	8,4	8,7	7,9
Zgony	10,17	10,54	10,99	11,2	10,66
Przyrost naturalny	0,7	1,1	-1,1	-0,7	0,3
Napływ ludności	567	558	514	599	0
Odpływ ludności	551	560	510	555	0
Saldo migracji	16	-2	4	44	0

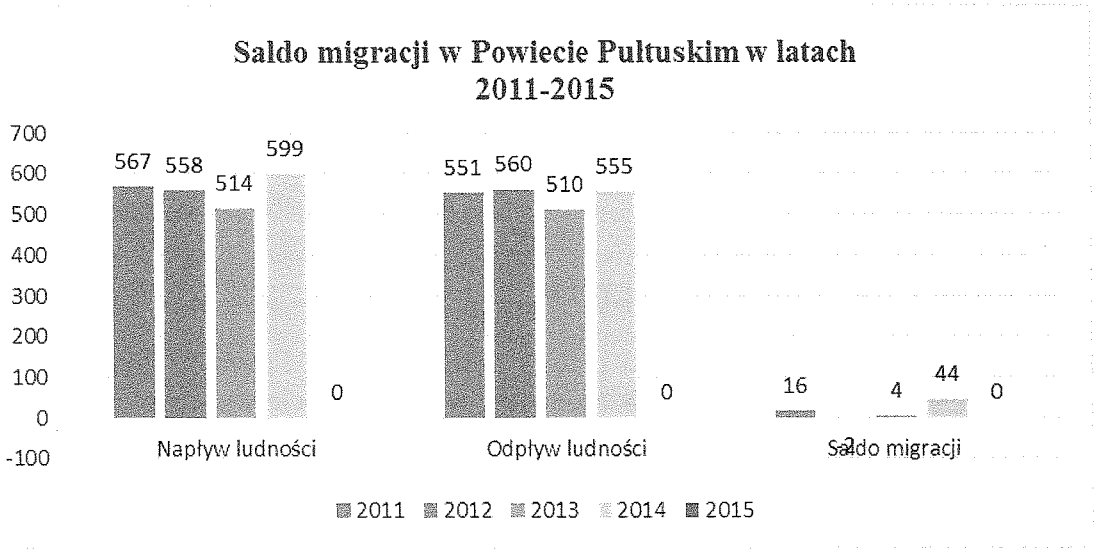
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych

Wykres 2. Przyrost naturalny w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych

Wykres 3. Saldo migracji w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych

Powiat Pułtuski charakteryzuje się ustabilizowaną liczbą ludności. Przyrost naturalny pomiędzy poszczególnymi latami oscyluje przy wartości 0,0‰. Jednocześnie saldo migracji jest nieznacznie dodatnie.

II.2.2. Poziom wykształcenia ludności

Z danych Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 r. (stan na 31.12.) wynika, że w grupie wiekowej powyżej 13 lat i więcej, stanowiącej 44 031 osób ludności powiatu, wykształcenie ponadpodstawowe posiada 72,2% tej grupy.

W Województwie Mazowieckim natomiast liczba ta wynosi 78,6 %.
W Powiecie Pułtuskim wykształcenie wyższe posiadało 13,8% procent ludności przy średniej w województwie mazowieckim 23,6%. Spośród badanej grypy aż 2,5% ludności powiatu pułtuskiego w ogóle nie posiada wykształcenia, przy średniej w województwie 1,4%.

Poniższa tabela przedstawia poziom wykształcenia osób w wieku 13 lat i więcej w roku 2011 według Narodowego Spisu Powszechnego.

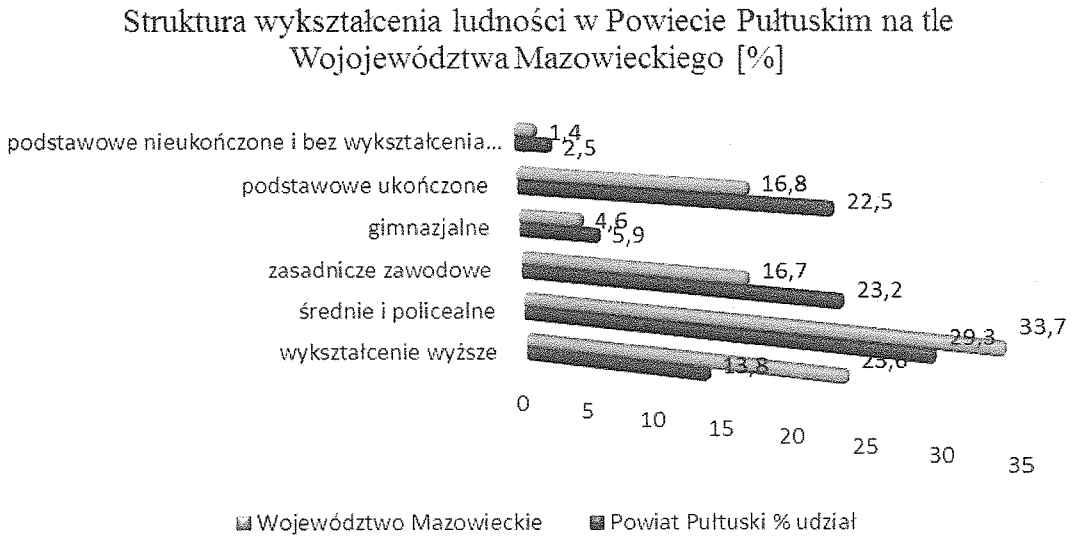
Tab.13. Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu na tle Województwa Mazowieckiego

Wyszczególnienie	Powiat Pułtuski		Województwo Mazowieckie
	liczba osób	% udział	% udział
ogółem liczba osób w wieku 13 lat i więcej	44 031	100	100 (4 566 700 osób)
wykształcenie wyższe	6 073	13,8	23,6
średnie i policealne	12 887	29,3	33,7
zasadnicze zawodowe	10 240	23,2	16,7
gimnazjalne	2 598	5,9	4,6
podstawowe ukończone	9 910	22,5	16,8
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	1 082	2,5	1,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych

Na poniższym wykresie został przedstawiony poziom wykształcenia ludności w Powiecie Pułtuskim na tle Województwa Mazowieckiego.

Wykres. 4. Poziom wykształcenia ludności w Powiecie Pułtuskim na tle Województwa Mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na postawie danych z GUS

II.2.3. Rynek pracy

II.2.3.1. Liczba i struktura pracujących

Według danych GUS w 2014 roku w Powiecie Pułtuskim było 13 041 osób pracujących, z czego 7 119 to kobiety, czyli 54,6% wszystkich osób pracujących. Najwięcej zatrudnionych było w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie – aż 50,4% wszystkich pracujących. W przemyśle i budownictwie 16,8%, w handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii, informacji i komunikacji 7,7%, w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze rynku nieruchomości 1,8%, a w pozostałych usługach 23,3%.
W Powiecie Pułtuskim najwięcej zatrudnionych osób jest w sektorze rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa i rybactwa – 50,4% wszystkich pracujących przy średniej osób pracujących w tym sektorze w województwie mazowieckim 16,7%, a w podregionie ciechanowskim 42%. Procent ten w powiecie pułtuskim jest więc wyraźnie wyższy w porównaniu do podregionu i województwa, tak więc powiat ten jest powiatem typowo rolniczym.

Tab. 14. Liczba pracujących w Powiecie Pułtuskim z podziałem na sekcje i płeć w 2015 r.

	pracujący ogółem	rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybactwo	przemysł i budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	pozostałe usługi
Ogółem	13 041	6 575	2 189	1 008	232	3 037
w tym kobiety	7 199	3 068	969	550	175	2 357
w tym mężczyźni	5 922	3 507	1 220	458	57	680

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, stan na dzień 31.XII.2015 r.

II.2.3.2. Gospodarstwa domowe

Według Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku w Powiecie Pułtuskim znajdowało się 16 659 gospodarstw domowych. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 3,05 przy średniej w Województwie Mazowieckim 2,69. Największą liczbę stanowiły gospodarstwa 2 osobowe. Stanowiły one 22,8% wszystkich gospodarstw przy średniej w województwie na poziomie 26%. Gospodarstwa o liczbie osób 5 i więcej stanowiły 18,5% ogółu gospodarstw przy średniej dla województwa 12,2%.

Tab. 15. Liczba osób w gospodarstwie domowym w Powiecie Pułtuskim i Województwie Mazowieckim wg stanu na dzień 31.III.2011 roku

Liczba osób w gospodarstwie	Powiat Pułtuski	Województwo Mazowieckie
1	20,6%	27,3%
2	22,8%	26%
3	19,9%	19,2%
4	18,2%	15,3%
5 i więcej	18,5%	12,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

II.2.4. Bezrobocie

II.2.4.1. Liczba i struktura bezrobotnych

Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku świadczy usługi rynku pracy na terenie całego Powiatu Pułtuskiego. Na dzień 31 grudnia 2015 roku w Powiecie Pułtuskim było zarejestrowanych 4 122 osób bezrobotnych, z czego kobiety stanowiły 44%. Na przestrzeni ostatnich dwóch lat w Powiecie Pułtuskim zarejestrowano spadek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych, co jest zgodne z tendencją krajową. Liczbę zarejestrowanych osób bezrobotnych w Powiecie Pułtuskim, Województwie Mazowieckim i całym kraju na przestrzeni lat 2011-2015 przedstawia poniższa tabela.

Tab. 16. Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

Rok	Powiat Pułtuski		Województwo Mazowieckie		Udział bezrobotnych powiatu w liczbie bezrobotnych województwa	Polska	
	liczba bezrobotnych	zmiana w stosunku do 2011 r.	liczba bezrobotnych	zmiana w stosunku do 2011 r.		liczba bezrobotnych	zmiana w stosunku do 2011 r.
2011	4 435	100	246 739	100	1,8	1 982 676	100
2012	4 861	9,6	271 927	10,2	1,8	2 136 815	7,8
2013	4 915	10,8	283 196	14,8	1,7	2 157 883	8,8
2014	4 594	3,5	249 777	1,2	1,8	1 825 180	-7,9
2015	4 122	-7,6	216 527	-12,2	1,9	1 563 339	-21,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Liczbę bezrobotnych w podziale na kobiety, z prawem do zasiłku i mieszkających na wsi w porównaniu do sytuacji całego Województwa Mazowieckiego przedstawiają kolejne tabele.

Tab. 17. Liczba osób bezrobotnych z Powiatu Pułtuskiego w podziale na kobiety, z prawem do zasiłku i mieszkające na wsi

Powiat Pułtuski						
rok	**liczba bezrobotnych ogółem**	**liczba bezrobotnych kobiet**	**udział % kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem**	**bezrobotni z prawem do zasiłku**	**udział % bezrobotnych z prawem do zasiłku**	**bezrobotni zamieszkali na wsi**
2011	4 435	2 108	47,5	842	19	2 466
2012	4 861	2 191	45,1	851	17,5	2 742
2013	4 915	2 230	45,4	748	15,2	2 812
2014	4 594	2 040	44,4	585	12,7	2 580
2015	4 122	1 814	44	507	12,3	2 347

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tab. 18. Liczba osób bezrobotnych z Województwa Mazowieckiego w podziale na kobiety, z prawem do zasiłku i mieszkające na wsi

Województwo Mazowieckie							
rok	liczba bezrobotnych ogółem	liczba bezrobotnych kobiet	udział % kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem	bezrobotni z prawem do zasiłku	udział % bezrobotnych z prawem do zasiłku	bezrobotni zamieszkali na wsi	udział % bezrobotnych zamieszkałych na wsi
2011	246739	122204	49,5	39648	16,1	108992	44,2
2012	271927	130023	47,8	45145	16,6	118669	43,6
2013	283196	133800	47,2	38959	13,7	122458	43,2
2014	249777	119509	47,8	32831	13,14	107807	43,2
2015	216527	104684	48,3	29518	13,6	95480	44,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

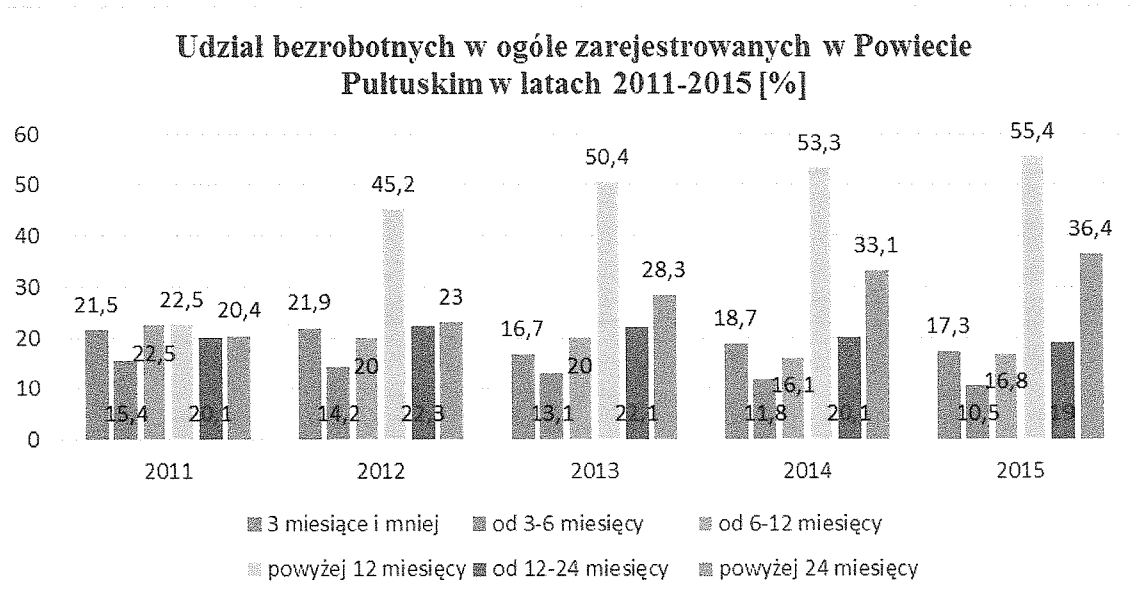
Liczba zarejestrowanych kobiet na tle osób bezrobotnych utrzymuje się na tym zbliżonym poziomie z niewielką tendencją malejącą. Najniższą wartość 44,4 % bezrobotnych kobiet zarejestrowano w 2014 i 2015 r. zaś najwyższą w 2011 roku. Bezrobotni z prawem do zasiłku stanowią niewielki odsetek wśród ogółu bezrobotnych. Udział tej grupy bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych od 2012 roku wykazuje tendencję malejącą. W Powiecie Pułtuskim, w skład którego wchodzi jedno miasto, udział osób zamieszkujących tereny wiejskie, w ogóle bezrobotnych, stanowi ponad 50%. W Województwie Mazowieckim, bezrobotni mieszkający na wsi stanowią niewiele ponad 40% ogółu bezrobotnych. Natomiast procentowy udział kobiet waha się tu od 47,2% w 2013 roku do 49,5% w 2011 r. Zarówno w powiecie jak i w województwie obserwujemy delikatną tendencję wzrostową w grupie bezrobotnych mieszkających na wsi.

Tab. 19. Udział osób bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy

	Rok	Liczba bezrobotnych ogólnie	Udział bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy (%)					
			3 miesiące i mniej	od 3-6 miesięcy	od 6-12 miesięcy	powyżej 12 miesięcy	od 12-24 miesięcy	powyżej 24 miesięcy
Powiat Pułtuski	2011	4 435	21,5	15,4	22,5	22,5	20,1	20,4
	2012	4 861	21,9	14,2	20	45,2	22,3	23
	2013	4 915	16,7	13,1	20	50,4	22,1	28,3
	2014	4 594	18,7	11,8	16,1	53,3	20,1	33,1
	2015	4 122	17,3	10,5	16,8	55,4	19	36,4
Województwo Mazowieckie	2011	246 739	25,6	16	19,4	39	19,7	19,3
	2012	271 927	25	16,5	18,8	39,6	18,4	21,2
	2013	283 196	22	15,3	19,7	43	19,7	23,2
	2014	249 777	23,2	14,1	16,5	45,9	18,9	26,9
	2015	216 527	24,1	14,5	16,9	44,3	16,8	27,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 5. Udział bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych w Powiecie Pułtuskim wg czasu pozostawania bez pracy

Bardzo ważnym czynnikiem, który w istotny sposób określa sytuację bezrobotnych na rynku pracy jest okres pozostawania bez pracy. Im dłuższa przerwa, tym mniejsze szanse na ponowne zatrudnienie. Pod względem czasu pozostawania bez pracy w Powiecie Pułtuskim w 2015 roku najliczniejszą grupą były osoby pozostające bez zatrudnienia przez okres powyżej 12 miesięcy. Od 2012 roku liczba osób w tej grupie uległa zwiększeniu, podobna sytuacja występuje w Województwie Mazowieckim. Dużą grupę stanowią, także osoby pozostające bez pracy dłużej niż 24 miesiące. Od roku 2011 w Powiecie Pułtuskim wskaźnik ten wzrósł z 20,4 do 36,4, natomiast w Województwie Mazowieckim z 19,3 do 27,5.

Tab. 20. Udział osób bezrobotnych według wykształcenia w ogólnej liczbie osób bezrobotnych

	Rok	Liczba bezrobotnych	Udział bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych według wykształcenia (%)				
			wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadniczo zawodowe	gimnazjalne i niższe
Powiat Pułtuski	2011	4 435	7,8	20,7	15,6	28,2	27,5
	2012	4 861	8,4	19,9	14,8	28,8	27,9
	2013	4 915	9,0	19,3	15,1	29,0	27,3
	2014	4 594	9,8	19,7	15,5	28,0	27,0
	2015	4 122	9,4	18,8	14,0	29,2	28,5
Województwo Mazowieckie	2011	246 739	12,9	22,2	11,5	26,0	27,5
	2012	271 927	13,6	22,1	11,4	25,7	27,1
	2013	283 196	14,0	22,3	11,4	25,3	27,0
	2014	249 777	14,5	22,2	11,3	24,6	27,3
	2015	216 527	14,9	21,9	11,2	24,5	27,5

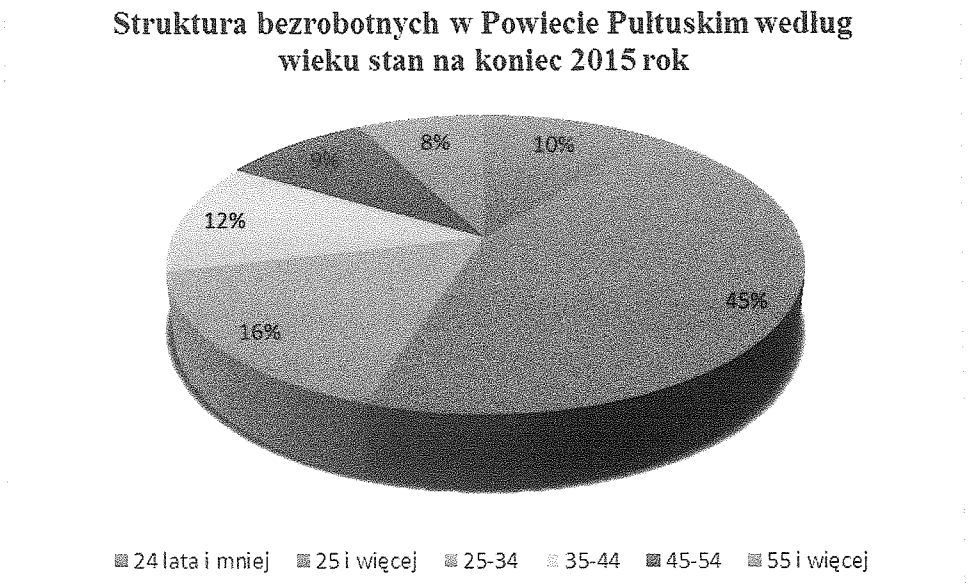
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Struktura wieku osób bezrobotnych na koniec 2015 roku przedstawia się następująco:

- w przedziale wiekowym 18-24 lat zarejestrowanych było 775 osób,
- w przedziale wiekowym 25-34 lat zarejestrowanych było 1 208 osób, (co stanowi najliczniejszą pod względem wieku grupę),
- w przedziale wiekowym 35-44 lat zarejestrowanych było 907 osób,
- w przedziale wiekowym 45-54 lat zarejestrowanych było 660 osób,
- w przedziale wiekowym 55 lat i więcej zarejestrowanych było 572 osoby.

Dwiema najbardziej licznymi grupami bezrobotnych są: osoby młode w przedziale wiekowym 25-34 oraz osoby w wieku 35 – 44 lata.

Wykres 6. Struktura bezrobotnych w Powiecie Pułtuskim według wieku (stan na koniec 2015 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

II.2.4.2. Stopa bezrobocia

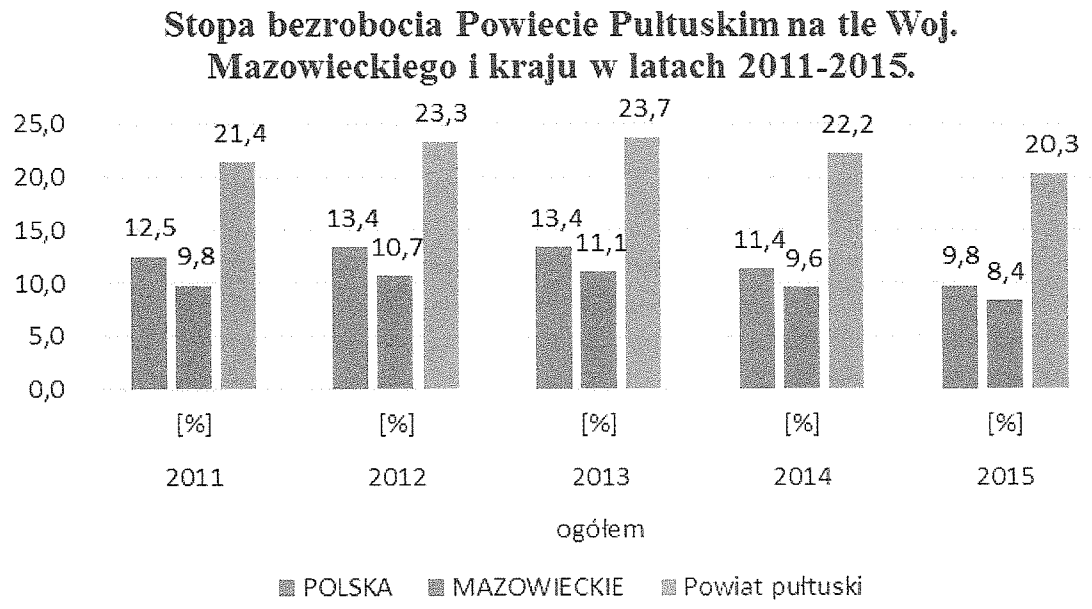
Stopa bezrobocia, liczona jest jako udział bezrobotnych zarejestrowanych w Urzędzie Pracy w liczbie ludności aktywnej zawodowo. W analizowanym okresie obserwujemy wahania stopy bezrobocia w Powiecie Pułtuskim. W latach 2011-2013 stopa bezrobocia wykazuje tendencję wzrostową. W roku 2015 odnotowujemy spadek – 3,4% w porównaniu z rokiem 2013. Podobną tendencję można zauważyć w Województwie Mazowieckim oraz kraju, gdzie widoczny jest w tym czasie stały spadek stopy bezrobocia. Powiat Pułtuski w porównaniu z Województwem Mazowieckim oraz krajem ma wysoką stopę bezrobocia (odpowiednio w wysokości 11,9% i 10,8%). W 2015 roku stopa bezrobocia w Powiecie Pułtuskim wynosiła 20,3%.

Tab. 21. Stopa bezrobocia w latach 2011-2015 roku

Rok	Stopa bezrobocia w powiecie w latach 2011-2015		
	Powiat Pułtuski	Województwo Mazowieckie	Polska
2011	21,4	9,8	12,5
2012	23,3	10,7	13,4
2013	23,7	11,1	13,4
2014	22,2	9,6	11,4
2015	20,3	8,4	9,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 7. Stopa bezrobocia w Powiecie Pułtuskim na tle Województwa Mazowieckiego i kraju w latach 2011-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

II.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

II.3.1. Edukacja

Samorządy terytorialne realizują różnorodne zadania między innymi w zakresie oświaty, a należą do nich:

- zadania realizowane przez gminy: zakładanie i prowadzenie publicznych przedszkoli, w tym z oddziałami integracyjnymi oraz przedszkoli specjalnych, szkół podstawowych oraz gimnazjów z oddziałami integracyjnymi z wyjątkiem szkół podstawowych specjalnych i gimnazjów specjalnych oraz szkół przy zakładach karnych, poprawczych i schroniskach dla nieletnich,
- zadania realizowane przez powiat: zakładanie i prowadzenie szkół podstawowych specjalnych i gimnazjów specjalnych, szkół ponadgimnazjalnych, w tym z oddziałami integracyjnymi, szkół artystycznych, sportowych i mistrzostwa sportowego z wyjątkiem szkół i placówek o znaczeniu regionalnym.

Na terenie Powiatu Pułtuskiego działają:

- przedszkola,
- szkoły podstawowe,
- gimnazja,
- szkoły ponadgimnazjalne,
- szkoły dla dorosłych,
- szkoły specjalne.

Funkcjonujące w Powiecie Pułtuskim publiczne szkoły ponadgimnazjalne to: licea ogólnokształcące, technika, zasadnicze szkoły zawodowe oraz szkoły policealne i pomaturalne:

- Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi w Pułtusku,
- Zespół Szkół Zawodowych im. Jana Ruszkowskiego w Pułtusku w skład którego wchodzą:
  - I Liceum Profilowane,
  - Technikum Nr 1,
  - Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1,
  - Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych,
  - Szkoła Policealna dla Dorosłych,
- Zespół Szkół im. Bolesława Prusa w Pułtusku w skład, którego wchodzą:
  - II Liceum Profilowane,
  - Technikum nr 2,
  - Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2,
- Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Golądkowie im. Jadwigi Dziubińskiej w skład którego wchodzą:
  - Technikum,
  - Zasadnicza Szkoła Zawodowa

Na terenie powiatu funkcjonuje też szkoła specjalna:

- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Anny Karłowicz w Pułtusku

W skład powiatowego systemu oświatowego wchodzi również Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pułtusku.

II.3.1.1. Przedszkola

W roku szkolnym 2015/2016 według danych SIO na terenie Powiatu Pułtuskiego funkcjonuje 9 przedszkoli i punktów przedszkolnych. Uczęszcza do nich łącznie 596 dzieci.

Tab. 22. Wykaz publicznych przedszkoli, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego z terenu Powiatu Pułtuskiego SIO stan na dzień 30 września 2015 r.

LP	Nazwa szkoły, placówki	Gmina	Liczba dzieci
1	Przedszkole Samorządowe	Obryte	48
2	Przedszkole Miejskie Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku	Pułtusk	190
3	Przedszkole Miejskie Nr 5 w Pułtusku	Pułtusk	118
4	Przedszkole Specjalne w Pułtusku	Pułtusk	0
5	Przedszkole Wiejskie w Przemiarowie	Pułtusk	39
6	Przedszkole Miejskie Nr 3 w Pułtusku	Pułtusk	23
7	Samorządowe Przedszkole w Winnicy	Winnica	98
8	Przedszkole Samorządowe w Zatorach	Zatory	62
9	Punkt Przedszkolny przy Zespole Szkół im. Żołnierzy Armii Krajowej w Pniewie	Zatory	18

Analizując dane zauważyć można spadek liczby dzieci w wieku 0-4 lat. W 2015 roku liczba dzieci w wieku od 0 do 4 lat wynosiła 2 780 i jest to, o 88 mniej niż w 2011 roku. Od 2011 r. zauważalny jest ciągły spadek tej grupy wiekowej. Oznacza to, że w najbliższych latach zmniejszy się zapotrzebowanie na przedszkola. Dane prezentuje poniższa tabela.

Tab. 23. Demografia dzieci w wieku 0-4 lat z terenu Powiatu Pułtuskiego

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	Różnica 2015/2011
Ogółem	2 868	2 853	2 762	2 730	2 780	-88
mężczyźni	1 499	1 479	1 420	1 407	1 441	-58
kobiety	1 369	1 374	1 342	1 323	1 339	-30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

II.3.1.2. Szkoły podstawowe

Na terenie Powiatu Pułtuskiego w roku szkolnym 2015/2016 działają 27 szkoły podstawowe. Do tych szkół uczęszczało łącznie 4232 dzieci.

Tab. 24. Wykaz publicznych szkół podstawowych z terenu Powiatu Pułtuskiego wg SIO stan na dzień 30 września 2015 r.

Lp.	Gmina	Nazwa	Liczba uczniów
1	Gzy	Publiczna Szkoła Podstawowa w Gzach	114
2	Gzy	Publiczna Szkoła Podstawowa w Przewodowie Poduchownym	130
3	Gzy	Społeczna Szkoła Podstawowa w Gzach	68
4	Obryte	Publiczna Szkoła Podstawowa w Obrytem	164

5	Obryte	Publiczna Szkoła Podstawowa w Obrytem Szkoła Filialna w Psarach	16
6	Obryte	Publiczna Szkoła Podstawowa w Obrytem Szkoła Filialna w Gródku Rządowym	57
7	Obryte	Publiczna Szkoła Podstawowa w Obrytem Szkoła Filialna w Zambskach Kościelnych	64
8	Obryte	Publiczna Szkoła Podstawowa w Obrytem Szkoła Filialna w Sokołowie Włościańskim	45
9	Pokrzywnica	Publiczna Szkoła Podstawowa	95
10	Pokrzywnica	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Doroty Gellner w Pobyłkowie Dużym	91
11	Pokrzywnica	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Witolda Machnowskiego w Nowym Niestępowie	85
12	Pokrzywnica	Szkoła Podstawowa im. Ks. Jana Twardowskiego w Gzowie	160
13	Pułtusk	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 im. Tadeusza Kościuszki z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku	598
14	Pułtusk	Publiczna Szkoła Podstawowa w Bobach	40
15	Pułtusk	Publiczna Szkoła Podstawowa im. bł. Jana Pawła II w Płocochowie	86
16	Pułtusk	Publiczna Szkoła Podstawowa - Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Anny Karłowicz w Pułtusku	48
17	Pułtusk	Publiczna Szkoła Podstawowa im. rtm. Witolda Pileckiego w Przemiarowie	81
18	Pułtusk	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 z oddziałami integracyjnymi im. mjr. Henryka Sucharskiego w Pułtusku	389
19	Pułtusk	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 4 im. Ireny Szewińskiej w Pułtusku	751
20	Świercze	Publiczna Szkoła Podstawowa w Strzegocinie	104
21	Świercze	Publiczna Szkoła Podstawowa w Świerczach	224
22	Świercze	Publiczna Szkoła Podstawowa w Świeszewie	57
23	Winnica	Publiczna Szkoła Podstawowa w Błędostowie	95
24	Winnica	Publiczna Szkoła Podstawowa im. prof. I. Mościckiego w Winnicy	266
25	Zatory	Publiczna Szkoła Podstawowa w Ciskach	27
26	Zatory	Szkoła Podstawowa w Zatorach	171
27	Zatory	Publiczna Szkoła Podstawowa w Pniewie	206

Źródło: www.sio.men.gov.pl (SIO stan nadzień 30 września 2015r.)

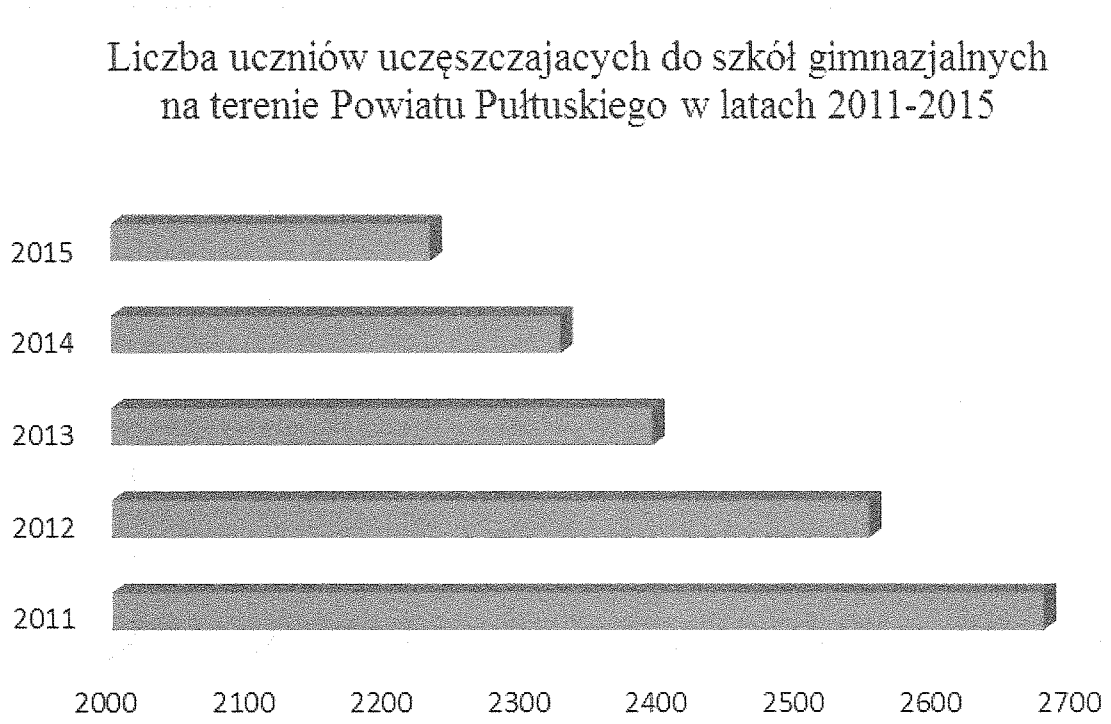
W roku szkolnym 2015/2016 w Powiecie Pułtuskim działa 12 szkół gimnazjalnych. Uczęszcza do nich 1 701 uczniów, o 354 uczniów mniej niż w 2014 roku i aż o 1 479 uczniów mniej niż w 2007 roku. Na przestrzeni lat 20011-2015 zauważa się znaczny spadek liczby uczniów szkół gimnazjalnych. Wykaz uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych przedstawia poniższa tabela i wykres.

Tab. 25. Liczba uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych na terenie Powiatu Pułtuskiego w latach 2011 – 2015

	Lata				
	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Powiat Pułtuski	2 675	2 549	2 392	2 326	2 232

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 8. Liczba uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych na terenie Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015

Źródło: opracowanie własne według danych z GUS

Niepokojący jest fakt spadku liczby osób w wieku 10-14 lat oraz w wieku 15-19. Dane te prezentuje poniższa tabela.

Tab. 26. Struktura ludności w wieku 10-14 lat oraz w wieku 15-19 lat w Powiecie Pułtuskim

Wyszczególnienie	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**Różnica 2015/2011**
10-14						
Ogółem	2 999	2 877	2 713	2 713	2 699	-300
Mężczyźni	1 552	1 480	1 386	1 348	1 357	-195
Kobiety	1 447	1 397	1 364	1 365	1 342	-105
15 – 19						
Ogółem	3 606	3 455	3 338	3 207	3 068	-538
Mężczyźni	1 780	1 710	1 674	1 634	1 569	-211
Kobiety	1 826	1 745	1 664	1 573	1 499	-327

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tab. 27. Wykaz publicznych szkół gimnazjalnych z terenu Powiatu Pułtuskiego wg SIO stan nadzień 30 września 2015 r.

Lp.	Gmina	Nazwa	Liczba uczniów
1	Gzy	Publiczne Gimnazjum im. Papieża Jana Pawła II w Gzach	91
2	Obryte	Publiczne Gimnazjum w Obrytem	163
3	Pokrzywnica	Publiczne Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi w Dzierżeninie	119
4	Pułtusk	Publiczne Gimnazjum nr 1 im Klaudyny Potockiej w Pułtusku	244
5	Pułtusk	Publiczne Gimnazjum - Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Anny Karłowicz w Pułtusku	53
6	Pułtusk	Publiczne Gimnazjum im. rtm. Witolda Pileckiego w Przemiarowie	42
7	Pułtusk	Publiczne Gimnazjum nr 2 im. Jana Pawła II z oddziałami integracyjnymi w Pułtusku	137
8	Pułtusk	Publiczne Gimnazjum nr 3 im Ks. Biskupa Andrzeja Noskowskiego w Pułtusku	336
9	Świercze	Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Świerczach	162
10	Winnica	Publiczne Gimnazjum im. Bogdana Jańskiego w Winnicy	179
11	Zatory	Publiczne Gimnazjum nr 1 w Zatorach	93
12	Zatory	Publiczne Gimnazjum nr 2 w Pniewie	82

Źródło: www.sio.men.gov.pl (SIO stan na 30 września 2015)

II.3.1.3. Szkoły ponadgimnazjalne

W roku szkolnym 2015/2016 na terenie Powiatu Pułtuskiego funkcjonuje 13 szkół ponadgimnazjalnych. Łącznie do szkół ponadgimnazjalnych uczęszcza 1764 osób.

Tab. 28. Wykaz publicznych szkół ponadgimnazjalnych na terenie Powiatu Pułtusk wg SIO stan na 30 września 2015 r.

Lp.	Gmina	Nazwa	Liczba uczniów
1	Pułtusk	Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi w Pułtusku	379
2	Pułtusk	I Liceum Ogólnokształcące CN-B w Pułtusku	63
3	Pułtusk	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Pułtusku	79
4	Pułtusk	I Liceum Ogólnokształcące w Pułtusku	128
5	Pułtusk	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Pułtusku	101
6	Pułtusk	Zespół Szkół im. Bolesława Prusa w Pułtusku - Technikum Nr 2.	241
7	Pułtusk	Zespół Szkół Zawodowych im. J. Ruszkowskiego w Pułtusku - Technikum Nr 1	297
8	Pułtusk	Uzupełniające Technikum Mechaniczne dla Dorosłych w Pułtusku	b.d
9	Pułtusk	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1 w Pułtusku	b.d
10	Pułtusk	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 w Pułtusku	178

11	Winnica	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Golądkowie	27
12	Winnica	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Jadwigi Dziubińskiej w Golądkowie - Technikum (młodzież)	272
13	Winnica	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. J. Dziubińskiej Centrum Kształcenia Ustawicznego w Golądkowie - Technikum (dorośli)	b.d

Źródło: www.sio.men.gov.pl (SIO stan na dzień 30 września 2015)

W Powiecie Pułtuskim funkcjonuje Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, która kształci młode pokolenia. Powstała 14 lipca 1994 r. pod nazwą Wyższa Szkoła Humanistyczna, którą zmieniono 1 października 2006 roku na obecną.

Na terenie powiatu działa:

- **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pułtusku,** jest ogólnodostępną placówką oświatową. Celem jej działalności jest udzielanie nieodpłatnie pomocy uczniom, ich rodzicom oraz nauczycielom przedszkoli, szkół i placówek mających siedzibę w Powiecie Pułtuskim. Poradnia swoim działaniem wspomaga wszechstronny rozwój i efektywność uczenia się dzieci i młodzieży w zakresie: rozwoju psychicznego, fizycznego, emocjonalnego oraz społecznego, poprzez, pomoc psychologiczną, pedagogiczną i logopedyczną oraz pomoc w wyborze kierunku kształcenia i zawodu. Udziela rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w zakresie organizacji procesu wychowawczego i dydaktycznego, mających na celu tworzenie warunków sprzyjających pełnemu rozwojowi dzieci i młodzieży. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pułtusku zatrudnia: 6 psychologów, 4 pedagogów, 1 logopedę oraz 1 neurologopedę, pracowników administracji.

- **Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Anny Karłowicz w Pułtusku** posiada ofertę edukacyjno-terapeutyczną oraz dydaktyczno-wychowawczą dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną. Ponadto zapewnia zajęcia dodatkowe takie jak: zajęcia psychoedukacyjne, logopedyczne, gimnastykę korekcyjno-kompensacyjną, czy rożne programy i terapie rozwojowe.

II.3.2. Kultura

Animatorem życia kulturalnego w Powiecie Pułtuskim są między innymi dwa ośrodki: Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku oraz Wiejski Dom Kultury w Obrytem. Według danych GUS w 2015 roku na terenie powiatu odbyło się 111 imprez kulturowych, a to o 36 imprez więcej niż w 2011 roku oraz o 5 więcej niż w 2013 roku.

Fot. 16. Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku – Kino Narew

Źródło: wikimapia.org

Fot. 17. Wiejski Dom Kultury w Obrytem

Źródło:www.wdk.obryte.pl

Tab. 29. Liczba zrealizowanych imprez w Powiecie Pułtuskim w latach 2011- 2014

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015
ilość imprez	75	94	106	73	111

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Na terenie Powiatu Pułtuskiego znajduje się także Muzeum Regionalne w Pułtusku, którego siedzibą jest pochodząca z XVI wieku gotycko-renesansowa wieża ratuszowa.
W swoich zbiorach muzeum posiada zabytki archeologiczne, które odkryto w trakcie prac wykopaliskowych w grodzie na Wzgórzu Zamkowym. Eksponaty pochodzą z lat 1232-1368 i należą do najcenniejszych w muzeum. Ponadto muzeum zgromadziło 11 okazów meteorytu, który spadł w okolicy miasta w 1868 r. Na stałe prezentowane są wystawy „Ikonografia Pułtuska XVII-XX w.", „Meteoryt Pułtusk", „Pułtusk w świetle odkryć archeologicznych".

W Gminie Zatory w miejscowości Pniewo funkcjonuje Stowarzyszenie Puszcza Biała – Moja Mała Ojczyzna. Zadaniem stowarzyszenia jest kultywowanie tradycji Kurpiów zamieszkujących niegdyś tereny Białej Puszczy poprzez, podtrzymywanie ginących zajęć i zawodów, zachowanie ich wartości, a także propagowanie tradycji i zwyczajów tego regionu. Ponadto ludzie zrzeszeni w stowarzyszeniu działają na rzecz regionu promując jego kulturę. Swoje miejsce spotkań mają w Kuźni Kurpiowskiej, która jednocześnie jest izbą muzealną w ponad stuletnim budynku dawnej szkoły. Kuźnia kurpiowska oferuje warsztaty i lekcje muzealne, które związane są z rękodziełem i tradycyjną kuchnią Białej Puszczy.

W Gminie Pułtusk funkcjonuje Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej, która swój początek ma w 1900 roku. Od tego roku orkiestra bierze czynny udział we wszystkich świętach państwowych, kościelnych, lokalnych i własnych, oraz majówkach i festynach. Taką działalność prowadziła aż do roku 1918. W 1904 roku powstało Pułtuskie Towarzystwo Muzyczno-Dramatyczne, któremu podczas wszystkich spektakli towarzyszyła orkiestra strażacka. W okresie II wojny światowej wszystkie instrumenty znajdujące się w remizie zostały wywiezione przez okupanta wraz ze sztandarem. W 1945 roku podjęto działania mające na celu wznowienie działalności straży pożarnej. Od tego czasu zwiększano liczbę posiadanego sprzętu muzycznego, a orkiestra strażacka swoją muzyką, do dziś uświetnia wszystkie święta, zarówno miejskie, jak i kościelne.

Instytucjami, które także odpowiadają za rozwój kultury na terenie Powiatu Pułtuskiego są biblioteki publiczne. Na terenie Powiatu Pułtuskiego prowadzi działalność 7 bibliotek i 5 filii:

- Biblioteka Publiczna im. J. Lelewela - posiada filię nr 2 i nr 3 w Pułtusku oraz filię w Przemiarowie,
- Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie – filia,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Gzach,
- Biblioteka Główna Akademii Humanistycznej im. A. Gieysztora,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Winnicy,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Obrytem,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Pokrzywnicy - filia w Dzierżeninie,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Zatorach,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Świerczach.

Tab. 30. Biblioteki, księgozbiór i czytelnictwo w latach 2011-2014

	2011	2012	2013	2014	2015
Biblioteki i filie	13	12	12	12	12
księgozbiory	202 065	196 266	199 353	201 921	204 341
czytelnictwo	7 186	7 188	7 317	7 258	7 360

Źródło: opracowanie własne według danych GUS

W latach 2011-2015 ilość bibliotek na terenie Powiatu Pułtuskiego uległa niewielkiej zmianie.

W analizowanym okresie zauważa się zwiększającą się liczbę księgozbiorów o 2 276 pozycji. Co za tym idzie, odnotowano również wzrost liczby czytelników o 174. Księgozbiór w 2015 roku wynosił 204 341 woluminów.

W mieście Pułtusk w Miejskim Centrum Kultury i Sztuki znajduje się cyfrowe kino, które swoją działalność prowadzi nieprzerwanie od 1915 r. w tym samym budynku. Kameralna sala zachęca do relaksu lub oglądania filmu w skupieniu, bez zapachu prażonego popcornu i picia napojów przez słomkę.

II.3.3. Sport

Baza sportowa na terenie Powiatu Pułtuskiego jest bardzo słaba. Mimo to w Powiecie Pułtuskim prężnie działają liczne kluby sportowe. Wyszczególnić można następujące:

- Miejski Ludowy Klub Sportowy „Nadnarwianka" w Pułtusku,

- Miejski Klub Sportowy „Narew" w Pułtusku,
- Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Pułtusku,
- Oddział Wodny „Pełta" PTTK Pułtusk,
- Pułtuski Klub Żeglarski w Pułtusku,
- Klub Sportowy „Sekcja Sztuk Walki i Samoobrony Semiramida" w Pułtusku,
- Ognisko Krzewienia Kultury Fizycznej „Mewa" w Pułtusku,
- Gminny Klub Sportowy w Pokrzywnicy,
- Gminny Klub Sportowy „GKS Świercze",
- Klub Sportowy „Pniewo",
- Klub Sportowy „Narew" Zambski Kościelne,
- Klub Sportowy „Victoria" Ołdaki,
- Ludowy Klub Sportowy Zatory,
- Stowarzyszenie KS Narew Zambski Kościelne w Gminie Obryte.

Atrakcyjnymi obiektami sportowymi mieszczącymi się w Pułtusku są:

- Kryta pływalnia, w której znajdują się: niecka sportowa o wymiarach 25x12,50 m, brodzik 12,50x6 m, niecka rekreacyjna ze zjeżdżalnią 64 m oraz rwąca rzeka, bicze wodne i gejzery. Ponadto pływalnia posiada jacuzzi, saunę, solarium, kawiarnię i sklepik sportowy.
- Stadion Miejski z następującymi boiskami do gry w: piłkę nożną, tenisa ziemnego, koszykówkę oraz bieżnie lekkoatletyczną o długości 400 m o nawierzchni żużlowej i płytę główną. Dla dzieci i młodzieży dostępny jest Skatepark, przystosowany do jazdy na łyżworolkach, deskorolkach i BMX-ach.
- Przystań wodna znajdująca się nad rzeką Narwią.

Fot. 18. Kryta pływalnia w Miejskim Ośrodku Sportu i Rekreacji w Pułtusku

Źródło: www.mosir.pultusk.pl

Fot. 19. Stadion miejski w Pułtusku

Źródło: www.mosir.pultusk.pl

II.3.4. Ochrona zdrowia

Jednym z zadań własnych samorządu powiatowego jest promocja i ochrona zdrowia. Pojęcie promocji i ochrony zdrowia należy rozumieć jako połączenie edukacji zdrowotnej oraz wsparcia prawnego i środowiskowego dla mieszkańców danej wspólnoty samorządowej. Realizacja tego zadania przez samorząd powiatowy polega przede wszystkim na ocenianiu efektywności programów zdrowotnych funkcjonujących na terenie powiatu, inicjowaniu i wspomaganiu działań na rzecz promocji zdrowia oraz pobudzaniu odpowiedzialności zbiorowej i indywidualnej za zdrowie.

II.3.4.1. Infrastruktura oraz zasoby systemu ochrony zdrowia

Według danych zawartych na stronie Narodowego Funduszu Zdrowia na terenie powiatu funkcjonują następujące jednostki służby zdrowia:

Tab. 31. Wykaz gabinetów podstawowej opieki zdrowotnej w Powiecie Pułtuskim

Lp.	Nazwa	Usługi	Miejscowość
1	Centralny Szpital Kliniczny MSW w Warszawie POZ Pułtusku	gabinet lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowej POZ gabinet pielęgniarki POZ	Pułtusk
2	Centrum Medyczne Gajda-Med	poradnia lekarza POZ poradnia pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej POZ	Pułtusk
3	Centrum Medyczne Gajda-Med	poradnia lekarza POZ	Pniewo
4	Centrum Medyczne Gajda-Med	poradnia pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej	Zatory

5	Centrum Medyczne Gajda-Med	poradnia położnej środowiskowej	Pułtusk
6	Centrum Profilaktyczno-Lecznicze Meditel	gabinet lekarza rodzinnego gabinet pielęgniarki środowiskowej, gabinet położnej środowiskowej	Zatory
7	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Dar-Med	poradnia lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej	Winnica
8	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Dar-Med	poradnia lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej	Obryte
9	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Dar-Med	poradnia lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowo - rodzinnej gabinet położnej środowiskowo-rodzinnej	Przewodowo-Parcele
10	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Dar-Med	poradnia lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej	Szyszki
11	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Eskulap	gabinet lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowej, gabinet położnej środowiskowej, gabinet położnej środowiskowo-rodzinnej	Pokrzywnica
12	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Eskulap	gabinet lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowej	Dzierżanin
13	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Eskulap	gabinet lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowej, gabinet położnej środowiskowo-rodzinnej	Obryte
14	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Eskulap	gabinet lekarza POZ gabinet pielęgniarki środowiskowej, gabinet położnej środowiskowej	Pułtusk
15	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medica	poradnia POZ, poradnia pielęgniarki POZ, poradnia położnej POZ,	Pułtusk
16	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medical-West	poradnia lekarza rodzinnego, poradnia pielęgniarki i położnej środowiskowej, poradnia (gabinet) położnej podstawowej opieki zdrowotnej,	Świercze
17	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Nova-Med." S.C. Dorota Rydzik-Bondaryk, Beata Wysocka	gabinet lekarza POZ poradnia pielęgniarki środowiskowej	Pułtusk

18	Przychodnia Lekarska "Pod Różą" I. Drężek, J. Osmólska Spółka Partnerska	gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, poradnia pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej, poradnia położnej podstawowej opieki zdrowotnej,	Pułtusk
19	Szpital Powiatowy Gajda-Med. Sp. Z o.o.	gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, gabinet pielęgniarki środowiskowej - rodzinnej gabinet położnej środowiskowo-rodzinnej	Pułtusk
20	Zespół Lekarza Rodzinnego "Agmed"	gabinet lekarza POZ, gabinet pielęgniarki POZ	Winnica

Źródło: opracowanie własne

Tab. 32. Wykaz poradni specjalistycznych w Powiecie Pułtuskim

Lp.	Nazwa	Usługi	Miejscowość
1	Alicja Olkowska Gabinet Okulistyczny	gabinet okulistyczny	Pułtusk
2	Centrum Medyczne Gajda-Med.	poradnia kardiologiczna, poradnia onkologiczna, poradnia neurologiczna, poradnia chirurgii urazowo-ortopedycznej, poradnia otolaryngologiczna, poradnia reumatologiczna, poradnia alergologiczna, poradnia ginekologiczno-położnicza, poradnia okulistyczna, poradnia diabetologiczna,	Pułtusk
3	Centrum Medyczne Gajda-Med.	poradnia ginekologiczno-położnicza	Pniewo
4	Gabinet Okulistyczny Beata Kołodziej	gabinet lekarski	Pułtusk
5	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Caritas Diecezji Płockiej w Pułtusku	gabinet fizjoterapii	Pułtusk
6	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medical-West	poradnia rehabilitacyjna, gabinet rehabilitacji i fizjoterapii, ośrodek rehabilitacji dziennej	Strzegocin

7	Pols-Med.	poradnia nefrologiczna, poradnia chirurgii ogólnej, poradnia urologiczna, poradnia endokrynologiczna, poradnia gastroenterologiczna	Pułtusk
8	Szpital Powiatowy Gajda-Med. Sp. Z o.o.	gabinet fizjoterapii, poradnia chirurgii ogólnej, poradnia otolaryngologiczna, poradnia neurologiczna, poradnia reumatologiczna, poradnia pulmonologiczna, poradnia rehabilitacyjna, poradnia chirurgii urazowo-ortopedycznej, poradnia alergologiczna, poradnia gastroenterologiczna, poradnia urologiczna, poradnia endokrynologiczna, poradnia onkologiczna, poradnia położniczo-ginekologiczna, poradnia kardiologiczna, poradnia diabetologiczna, poradnia neonatologiczna, poradnia chirurgii onkologicznej	Pułtusk
9	Zespół Przychodni Specjalistycznych Al.-Med.	poradnia terapii uzależnienia od alkoholu i współuzależnienia, poradnia zdrowia psychicznego	Pułtusk

Źródło: opracowanie własne

Szpitale i opieka całodobowa:

Szpital Powiatowy Gajda-Med. Sp. z o.o. - Oddział Położniczo - Ginekologiczny, I Oddział Chorób Wewnętrznych, II Oddział Chorób Wewnętrznych o Profilu Kardiologicznym, Oddział Neonatologii, Oddział Pediatrii, Oddział Chirurgii Ogólnej z pododdziałem Chirurgii Urazowo - Ortopedycznej, Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii.

Szpital powiatowy posiada dodatkowo:

- Dział Diagnostyki Laboratoryjnej,
- Pracownie Bakteriologii,
- Dział Diagnostyki Obrazowej,
- Pracownie Diagnostyki Endoskopowej,
- Zakład Rehabilitacji,
- Pracownie Kolposkopii,
- Pracownie Diagnostyki Chorób Serca (Holter, Próby Wysiłkowe, Echo Serca),
- Pracownie Tomografii Komputerowej.

W poniższej tabeli przedstawiono sytuacje powiatu na tle danych dotyczących Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego.

Tab. 33. Dane liczbowe dotyczące ilości łóżek w szpitalach, ambulatoryjnej opieki zdrowotnej oraz ilości aptek ogólnodostępnych na terenie Powiatu Pułtuskiego

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców	Łóżka w szpitalach ogólnych	Ambulatoryjna opieka zdrowotna		Apteki ogólnodostepne
		w sztukach	Przychodnie	Praktyki lekarskie	w sztukach
Województwo Mazowieckie	5334511	26147	2 623	376	1699
Podregion Ciechanowski	344347	1487	159	41	97
Powiat Pułtuski	51 436	172	27	7	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS z 2014 r.

II.3.4.2. Apteki

Na terenie Powiatu Pułtuskiego w 2014 roku funkcjonowało 19 aptek ogólnodostępnych, w tym 14 w Pułtusku, 1 w gminie Obryte, 1 w gminie Świercze, 1 w gminie Winnica. Ustalony czas pracy aptek, nie zabezpiecza w pełni potrzeby mieszkańców powiatu. Liczba ludności na jedną aptekę w województwie mazowieckim wynosiła w 2014 r. – 3 140, a w Powiecie Pułtuskim 2 707. Apteki ogólnodostępne w Powiecie Pułtuskim stanowią 1,1 % wszystkich aptek w województwie mazowieckim.

II.3.5. Pomoc społeczna

Zasady ogólne pomocy społecznej w Polsce reguluje ustawa o pomocy społecznej. Obowiązek wykonywania zadań pomocy społecznej spoczywa na organach administracji rządowej i samorządowej, które aktywnie współpracują w tym zakresie z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim i innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz z osobami fizycznymi i prawnymi.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczną udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, klęski żywiołowej lub ekologicznej, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, alkoholizmu lub narkomani.
Na terenie Powiatu Pułtuskiego znajduje się niewiele instytucji i organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej. Pomoc społeczną dla ludności organizują gminy prowadząc ośrodki pomocy społecznej. Na terenie Powiatu Pułtuskiego każda z 7 gmin prowadzi ośrodek pomocy społecznej. Powiat za pośrednictwem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku zajmuje się nadzorem nad 2 Domami Pomocy Społecznej i 1 placówką specjalistyczną.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku
Jednostka organizacyjna Powiatu Pułtuskiego, powołana do realizacji pomocy społecznej i rehabilitacji społecznej. Celem jednostki jest poprawa funkcjonowania rodziny, zapobieganie i przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym i dysfunkcjonalności rodzin, oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych. Działania te PCPR realizuje w zakresie potrzeb powiatu oraz zadań z zakresu administracji rządowej zleconych do realizacji powiatowi.

- **Środowiskowy Dom Samopomocy w Pułtusku** - Głównym celem ośrodka jest pomoc osobom z zaburzeniami psychicznymi w zakresie radzenia sobie w sytuacjach życiowych, czy integracji społecznej. Swoje zadania realizuje poprzez wsparcie m.in. psychologiczne, terapeutyczne, rehabilitacyjne uczestników i ich rodzin, jak również propagowanie modelu zdrowej rodziny. Przeznaczony jest dla 30 osób niepełnosprawnych intelektualnie.

- **Dom Pomocy Społecznej w Ołdakach** - jest jednostką organizacyjną powiatu. Przeznaczony dla osób niepełnosprawnych intelektualnie i osób przewlekle chorych psychicznie.

Fot. 20. Dom Pomocy Społecznej w Ołdakach

Źródło: www.domyopieki.biz

- **Dom Pomocy Społecznej w Obrytem** - Przeznaczony jest dla osób dorosłych przewlekle psychicznie chorych, koedukacyjny. Powstał w 1922 roku i obecnie posiada miejsce dla 250 osób.

W Pułtusku znajduje się Dzienny Dom „Senior-Wigor", który jest placówką przeznaczoną dla osób powyżej 60 roku życia, nieaktywnych zawodowo. Dobrze wyposażony, dostosowany do ich potrzeb. Zapewnia uczestnikom: zajęcia ruchowe, kinezyterapię, treningi rehabilitacyjne, terapię zajęciową, zajęcia sportowo-rekreacyjne oraz inne. W 2015 roku (wg Banku Danych Lokalnych) w Powiecie Pułtuskim było 85 osób niepełnosprawnych intelektualnie.

W Gminie Pokrzywnica znajduje się Dom Pokrzywnica prowadzony przez Stowarzyszenie „Serdeczna Dłoń". Jest to jednostka tymczasowego zakwaterowania osób bezdomnych z terenu Powiatu Pułtuskiego, która posiada 81 miejsc. Od 2013 roku zauważyć można wzrost liczby osób bezdomnych z 40 do 81 w 2015 r. Ponadto wzrosła liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie na terenie powiatu. W 2011 roku wynosiła ona 306 osoby, a w 2015 roku 327 osób. Poniższe dane przedstawia tabela.

Tab. 34. Liczba mieszkańców przewlekle chorych na terenie Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015

Nazwa	mieszkańcy - przewlekle psychicznie chorzy				
	2011	2012	2013	2014	2015
Powiat Pułtuski	306	321	328	328	327

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych.

W Powiecie Pułtuskim w 2014 roku mieszkańcom powiatu zostały przyznane świadczenia z pomocy społecznej ze względu na następujące przyczyny: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz długotrwała i ciężka choroba. Liczbę przyznanych świadczeń przedstawia poniższa tabela.

Tab. 35. Powody przyznania świadczeń rodzinnych w Powiecie Pułtuskim w 2014 r

	ubóstwo	sieroctwo	bezdomność	potrzeba ochrony	bezrobocie	niepełnosprawność	długotrwała lub ciężka choroba	przemoc w rodzinie	zdarzenia losowe	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego
2014	1277	1	6	279	1075	477	728	11	7	302

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych.

Od 2011 roku w Podregionie Ciechanowskim i Woj. Mazowieckim zauważa się nieznaczny spadek liczby rodzin korzystających z zasiłku rodzinnego na dzieci. W porównaniu do roku 2011 liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci zmalała w Województwie Mazowieckim aż o 27933, w Podregionie Ciechanowskim o 3416, natomiast tylko o 299 w Powiecie Pułtuskim. Liczba dzieci na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne w 2014 roku wyniosła w powiecie 4 449, w podregionie 29 422, a w województwie 259 754.

Tab. 36. Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego.

Nazwa	Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem			
	2011	2012	2013	2014
Województwo Mazowieckie	317 893	292 968	276 432	259 745
Podregion Ciechanowski	36 479	33 506	31 282	29 422

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

Kwota świadczeń rodzinnych wypłacona w roku 2014 w Powiecie Pułtuskim wynosiła 13 911 tys. zł i jest o 847 zł mniejsza niż w 2011 roku.

Tab. 37. Kwota świadczeń rodzinnych wypłacona w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w 2014 roku

Lata	Kwota świadczeń rodzinnych		
	Powiat Pułtuski	Podregion Ciechanowski	Woj. Mazowieckie
2011	13758	91506	874202
2012	13782	89741	868745
2013	13703	85697	846410
2014	12911	78494	800998

II.3.6. Bezpieczeństwo publiczne

W świetle ustawy o samorządzie powiatowym katalog zadań powiatu obejmuje wykonywanie zadań publicznych o charakterze ponadgminnym m. in. w zakresie:

- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,
- ochrony przeciwpowodziowej, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
- obronności.

Bezpieczeństwo obywateli jest częścią bezpieczeństwa publicznego. Zadnia z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego wykonuje przede wszystkim Starosta. Starosta realizuje swe kompetencje w zakresie zwierzchnictwa nad powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami oraz w zakresie ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli przy pomocy komisji bezpieczeństwa i porządku.

Na straży bezpieczeństwa publicznego w Powiecie Pułtuskim stoją:

- Powiatowa Komenda Policji w Pułtusku oraz Posterunek Policji w Pokrzywnicy, Posterunek Policji w Świerczach,
- Powiatowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Pułtusku oraz Ochotnicze Straże Pożarne,
- Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Pułtusku,
- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Pułtusku.

II.4. SFERA GOSPODARCZA

II.4.1. Przedsiębiorstwa

Według danych na koniec 2015 r. w Powiecie Pułtuskim działalność gospodarczą prowadziło 3 971 podmiotów gospodarczych, w tym 3 827 podmiotów z sektora prywatnego, co stanowiło 98,8 % ogółu podmiotów.

W porównaniu do roku 2011 liczba podmiotów gospodarczych ogółem wzrosła o 1 251 podmioty tj. o 18,0%, przy czym liczba podmiotów z sektora prywatnego wzrosła o 1 218 podmiotów. Największy udział w strukturze podmiotów prywatnych mają podmioty prowadzone przez osoby fizyczne tj. firmy – 82,1% (dane na 2015 rok). Spółki handlowe stanowią jedynie 217 podmiotów ogółu firm prywatnych tj. 2,7%.

Tab. 38. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektora własności w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

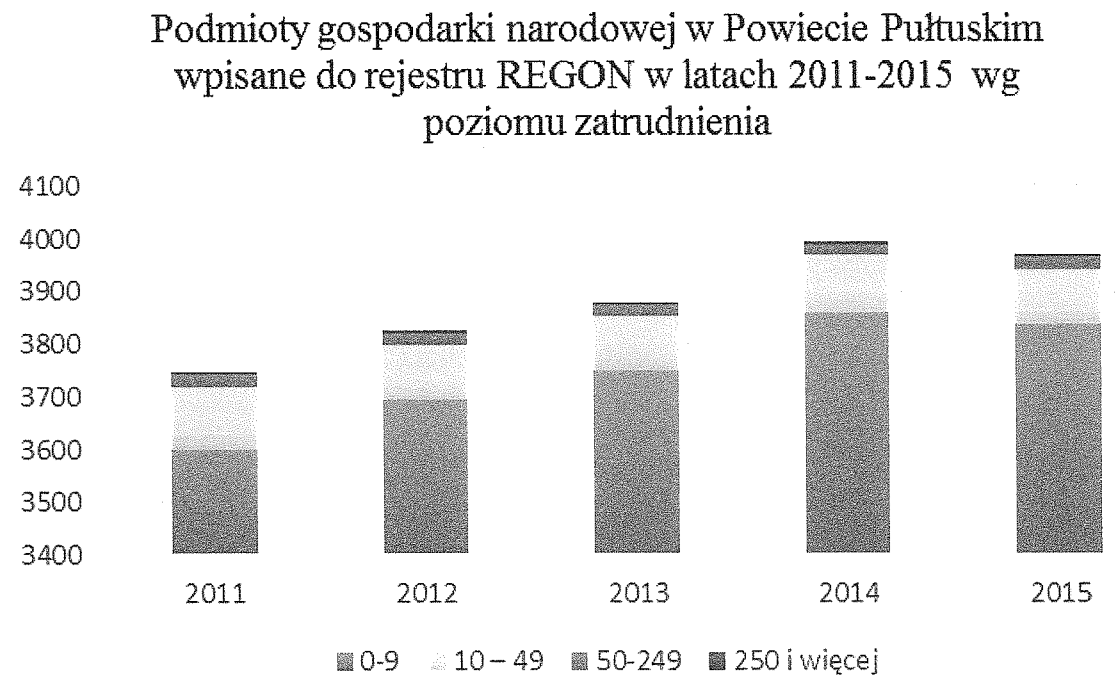
Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2011-2015						
	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika %
według sekcji PKD 2007						
ogółem	3 746	3 825	3 879	3 994	3 971	6
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	307	261	234	155	154	-50
przemysł i	923	920	905	938	928	0,5

budownictwo						
pozostałe	2 516	2 644	2 740	20 901	2 889	15
wg wielkości [liczba zatrudnionych]						
ogółem	3 746	3 825	3 879	3 994	3 971	5,5
0-9	3 601	3 694	3 751	3 861	3 837	6,5
10 – 49	118	104	103	107	106	-10
50-249	23	23	20	21	23	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Analizując podmioty gospodarcze według wielkości zatrudnienia należy zauważyć, że zdecydowaną większość, jak w całym województwie i kraju stanowią mikro i małe przedsiębiorstwa. Udział mikroprzedsiębiorstw (firmy zatrudniające do 9 osób) w Powiecie Pułtuskim w roku 2015 wynosił 96,6% tj. 3971 firm. Małe firmy (zatrudniające od 10-49 osób) stanowią 2,6% ogółu firm w Powiecie Pułtuskim.

Wykres 9. Podmioty gospodarki narodowej w Powiecie Pułtuskim wpisane do rejestru REGON w latach 2011-2015 wg poziomu zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Sektor gospodarczy Powiatu Pułtuskiego jest niedoinwestowany. Świadczą o tym nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach.

W 2013 roku nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach powiatu wyniosły 33 mln zł. Największy udział w strukturze miały nakłady w przemyśle i budownictwie (79,9% nakładów ogółem). Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w Powiecie Pułtuskim wyniosła 493,3 mln zł. Nakłady środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca wyniosły 641,2 zł, natomiast wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca powiatu wyniosła 9590,3 zł. Szczegółowe dane dotyczące nakładów inwestycyjnych i wartości brutto środków trwałych przedstawia

poniższa tabela.

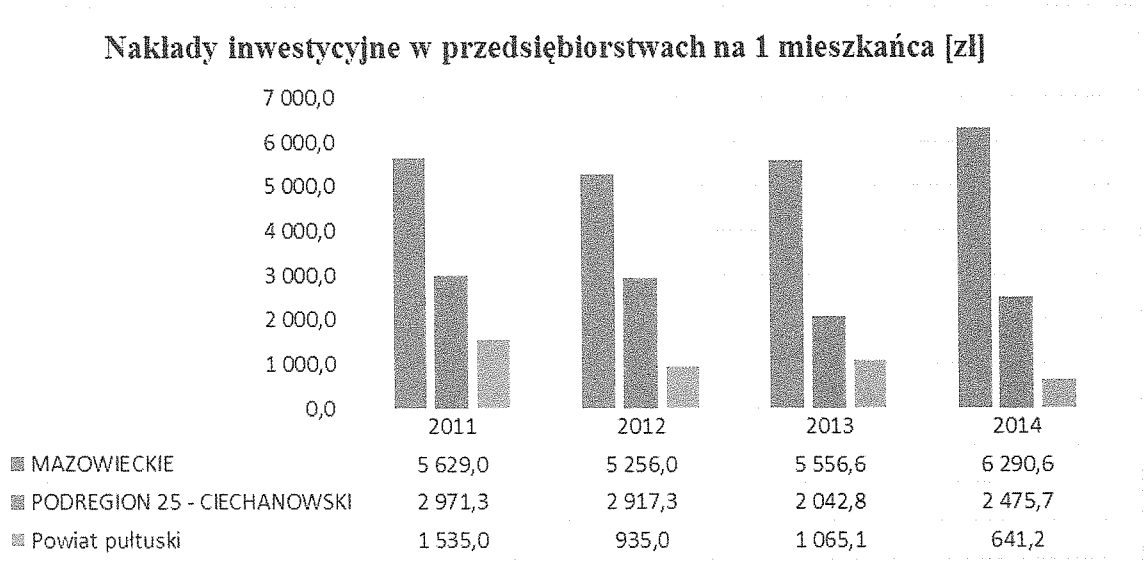
Tab. 39. Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w Powiecie Pułtuskim w 2014 roku wg sektorów

Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w Powiecie Pułtuskim w 2014 roku wg sektorów						
Wyszczególnienie	ogółem	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	przemysł i budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	pozostałe
nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach						
sektory w mln zł.	33	0,5	26,3	5,6	0,3	0,2
sektory %	100	1,6	79,9	17,1	0,9	0,5
wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach						
sektory w mln zł	493,3	25,3	219,6	33,1	58,6	156,7
sektory %	100	5,1	44,5	6,7	11,9	31,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wskaźniki w Powiecie Pułtuskim dotyczące nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca Powiatu Pułtuskiego w porównaniu do sytuacji w Województwie Mazowieckim w latach 2011-2014 potwierdzają fakt niedoinwestowania firm funkcjonujących w powiecie.

Wykres 10. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca Powiatu Pułtuskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według opracowania Atrakcyjności Inwestycyjnej Regionów zamieszczonej na paliz.pl obszar Powiatu Pułtuskiego nie stanowi atrakcyjnego terenu inwestycyjnego. Analizowano go pod kątem następujących obszarów: gospodarki narodowej, przemysłu, handlu, usług turystycznych oraz usług profesjonalnych. Z terenu powiatu, Pułtusk jako gmina miejsko-wiejska uzyskał ponadprzeciętną ocenę w analizowanym obszarze.

Tab. 40. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna powiatu dla gospodarki narodowej oraz wybranych sekcji w odniesieniu do gminy Pułtusk i Warszawa.

Gmina	PAI1_G N	PAI1_GN klasy	PAI1_C _ klasy	PAI1_G _ klasy	PAI1_I _ klasy	PAI1_M _ klasy
	Gospodarka narodowa	Gospodarka narodowa	budownictwo	przemysł	hotele i gastronomia	
Pułtusk	0,191	C	C	C	C	B
Warszawa	0,313	A	A	A	A	A

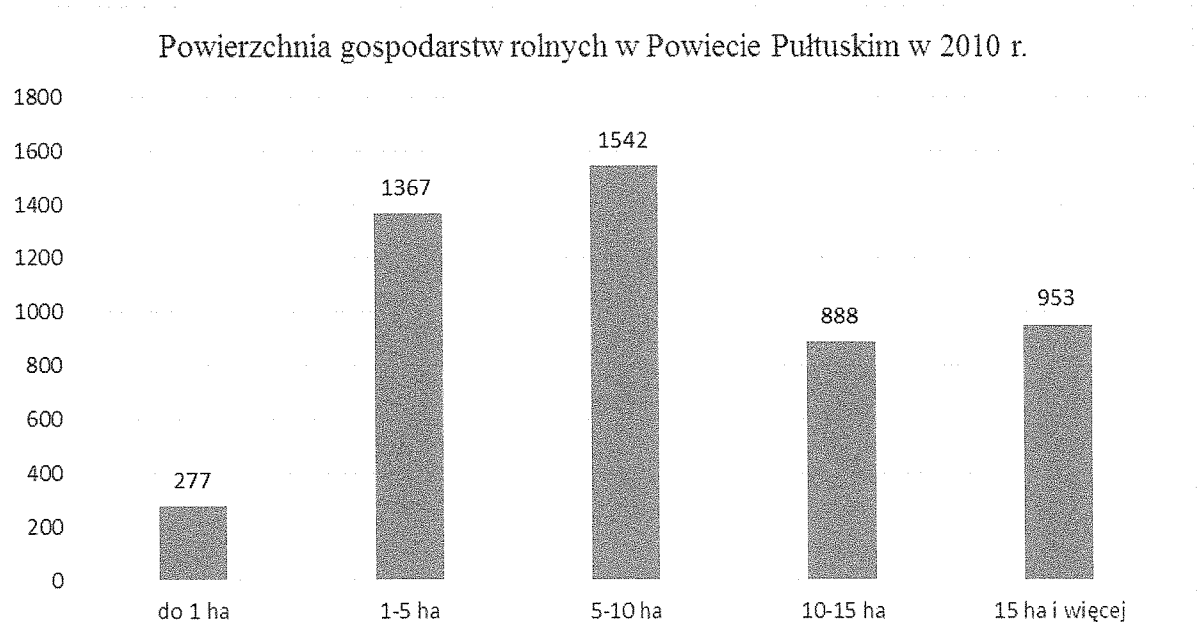
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z paiz.gov.pl

II.4.2. Rolnictwo

Powiat Pułtuski jest powiatem rolniczym. Tereny wiejskie zamieszkuje 32 328 osób tj. 62,6 % ogółu ludności powiatu (dane na 31.XII.2015 r.).

Według Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku na obszarze powiatu funkcjonowało 4 977 gospodarstw rolnych, z czego 13 815 prowadzi działalność rolniczą. Gospodarstwa rolne powiatu stanowią 5,8% wszystkich gospodarstw w Województwie Mazowieckim. Gospodarstwa o powierzchni do 1 ha włącznie stanowią 4,5%, gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha stanowią 27,4%, gospodarstwa o powierzchni od 5-10 ha stanowią 31%, gospodarstwa o powierzchni od 10-15 ha stanowią 17,8%, gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej stanowią 19,1% ogółu gospodarstw rolnych. Najwięcej gospodarstw rolnych na terenie Powiatu Pułtuskiego stanowią gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha, a następie od 1 do 5 ha.

Wykres 11. Powierzchnia gospodarstw rolnych w Powiecie Pułtuskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura klas bonitacyjnych gleb występujących na terenie Powiatu Pułtuskiego i duży udział w nich gleb słabej i średniej jakości determinuje kierunki upraw polowych. Przeważają gleby IV i V klasy bonitacyjnej. Według danych z powszechnego spisu rolnego w 2010 roku dominowały tu uprawy zbóż

niewymagających dobrych gleb tj. pszenżyto ozime (22,1% powierzchni zasiewów ogółem i 15,28% powierzchni zasiewów pszenżyta ozimego w Województwie Mazowieckim), żyto (16,56% powierzchni zasiewów ogółem i 16,53% powierzchni zasiewów żyta w Województwie Mazowieckim). Największa powierzchnia zasiewów pszenżyta ozimego występuje w gminie Winnica (18,6%) i w gminie Gzy (17,7%), zaś największa powierzchnie zasiewów żyta występuje w gminie Zatory (17,2%) oraz w gminie Obryte (19,77%).

Tab. 41. Struktura bonitacyjna ziem w Powiecie Pułtuskim wg danych z 2006 roku

Gminy	Powierzchnie gruntów	Grunty orne w ha								
		I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz
Gzy	6765	-	15	677	1543	2004	1169	1089	265	3
Obryte	6475	-		8	175	972	1767	2386	1066	101
Pułtusk miasto i gmina	7649	-	8	354	2000	2544	1179	794	726	44
Świercze	6001	-		105	850	2015	1499	1099	619	34
Winnica	6688	-	36	200	630	1733	1732	1405	682	50
Zatory	5924	-	6	78	191	1028	1359	1659	1387	216
Powiat Pułtuski	46302		65	1619	6149	11450	10513	10119	5832	555

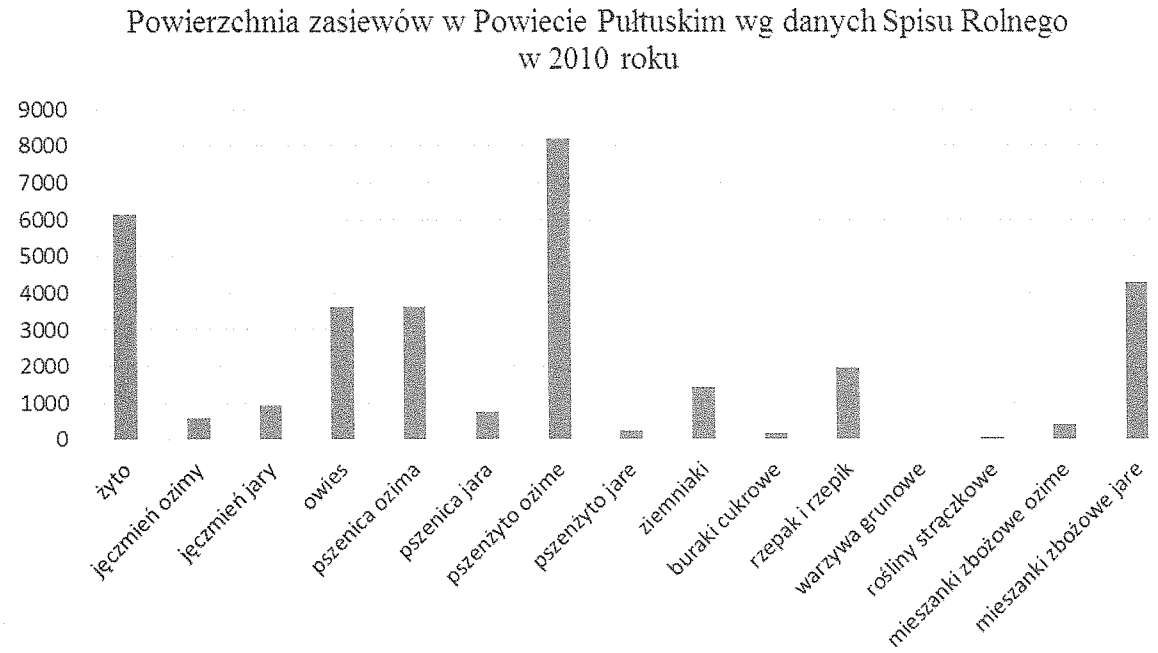
Źródło: starostwopultusk.bip.org.pl

Tab. 42. Podstawowe kierunki produkcji rolnej w Powiecie Pułtuskim [ha]

Wyszczególnienie	Powiat Pułtuski	Woj. Mazowieckie
żyto	6137,86	194415,78
jęczmień oziny	584,33	16830,33
jęczmień jary	939,59	40900,84
owies	3644,38	108433,91
pszenica ozima	3627,39	94498,27
pszenica jara	748,44	26207,3
pszenżyto ozime	8215,14	179760,05
pszenżyto jare	253,52	18274,07
ziemniaki	1426,68	51885,38
buraki cukrowe	161,33	11812,6
rzepak i rzepik	1959,45	43139,76
warzywa grunowe	41,44	19261,26
rośliny strączkowe	51,48	2019,73
mieszanki zbożowe ozime	422,36	18901,64
mieszanki zbożowe jare	4279,5	165807,64

Źródło: opracowanie własne na podst. danych z GUS z 1996.

Wykres 12. Powierzchnia zasiewów w Powiecie Pułtuskim wg danych Spisu Rolnego w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

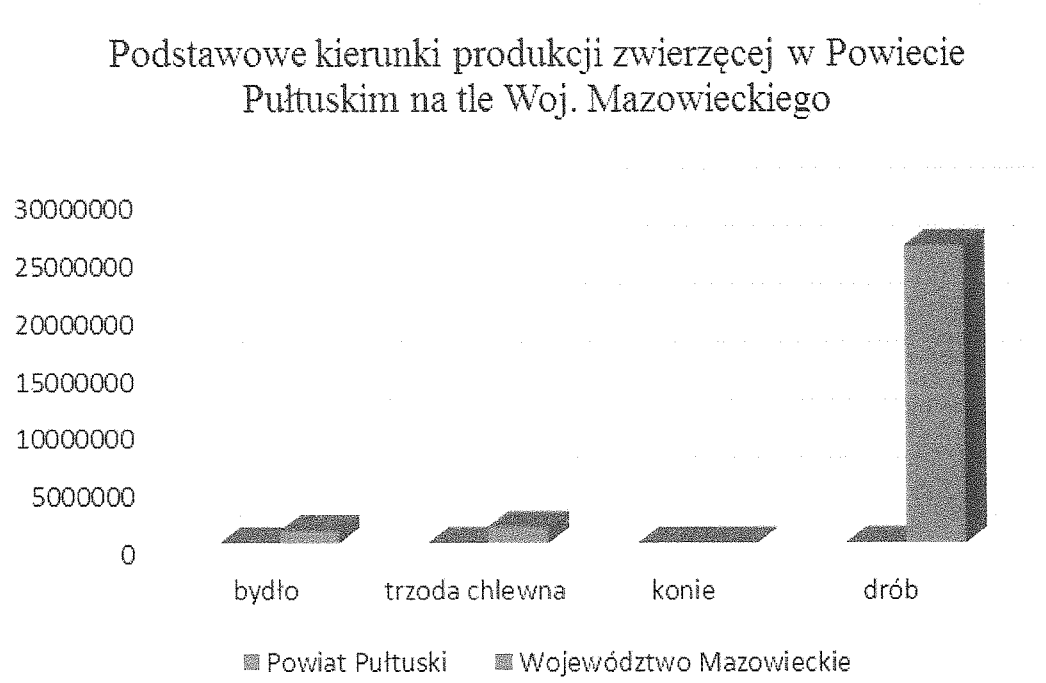
Analiza struktury hodowli zwierząt gospodarskich wskazuje na to, że gospodarstwa z obszaru Powiatu Pułtuskiego specjalizują się w hodowli bydła. Hodowla bydła w Powiecie Pułtuskim stanowi 2,9% hodowli bydła w Województwie Mazowieckim.

Tab. 43. Liczba gospodarstw pod względem hodowli zwierząt gospodarskich

Wyszczególnienie	Powiat Pułtuski	Województwo Mazowieckie
bydło	2533	86215
trzoda chlewna	1455	47507
konie	377	19374
drób	2223	78750

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 13. Podstawowe kierunki produkcji zwierzęcej w Powiecie Pułtuskim wg danych Spisu Rolnego w 2010 roku [gospodarstwa rolne]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Spisu Rolnego w 2010

II.4.3. Turystyka

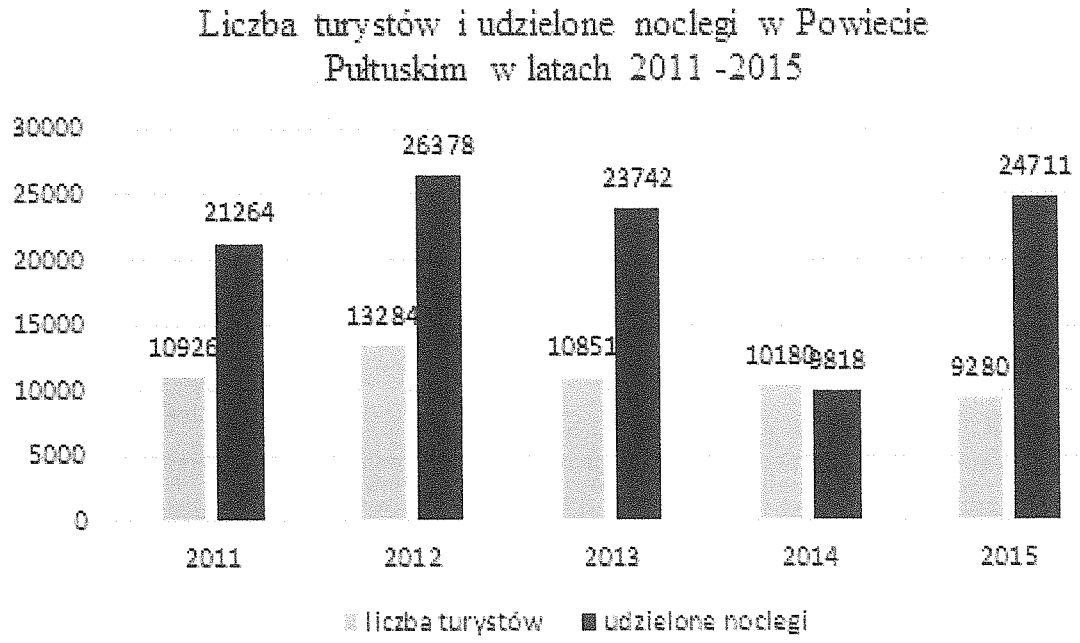
Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie powiatowym, samorząd lokalny odpowiada za rozwój turystyki, jako ważnego elementu funkcjonowania lokalnej społeczności. Samorządy Powiatowe powinny prowadzić działania zmierzające do rozwoju turystyki, jako jednej z najbardziej interdyscyplinarnych gałęzi gospodarki. Dla zapewnienia harmonijnego rozwoju turystyki na danym obszarze potrzebny jest jednak czas i długofalowe działania, pozwalające budować tzw. atmosferę miejsca, która w turystyce bywa niekiedy ważniejsza niż dostępne atrakcje turystyczne.
Według danych z 31.VII.2015 r. w Powiecie Pułtuskim działały 235 obiekty noclegowe, co stanowi 0,47% wszystkich obiektów noclegowych na terenie Województwa Mazowieckiego. Region powiatu na koniec grudnia 2015 r. odwiedziło 9 280 osób, z czego 1349 pochodziło z zagranicy. Udzielono im łącznie 24711 noclegów, z czego 9 403 turystom zagranicznym. Na przestrzeni lat 2011 – 2015 zauważyć można znaczny spadek liczby turystów, zarówno z kraju (o 15%) jak i z zagranicy (o 38,2%). Liczba obiektów noclegowych od 2011 roku zmalała o 9 obiektów zmniejszając tym samym liczbę miejsc noclegowych o 4,4,%.

Tab. 44. Turystyka w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

Turystyka w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015						
	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika %
obiekty turystyczne	3	4	3	3	3	0
miejsca noclegowe	246	251	233	233	235	-4,4
liczba turystów	10926	13284	10851	10180	9280	-15
w tym zagraniczni	2183	2682	2262	1456	1349	-38,2
udzielone noclegi	21264	26378	23742	9818	24711	16,2
w tym turystom zagranicznym	7706	9540	10576	61663	9403	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

Wykres 14. Liczba turystów i udzielone noclegi w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Bazę noclegową i gastronomiczną powiatu pułtuskiego stanowią m.in. następujące obiekty:

- Miasto Pułtusk: Dom Polonii, Hotel Zalewski, Hotel Baltazar, Hostel Polon,
- Hotel Milord w Kleszewie,
- Hotel Wiatrak w Bobach,
- Dwór nad Narwią w Grabówcu,
- Młyn Gąsiorowo w Świerczach,
- Chata za Wsią Nowe w Skaszewie,
- Agroturystyka Żabi Raj w Trzepowie,
- Rin-go w Gzowie,

- Nasza Pierogarnia w Pułtusku,
- Bar „Żaczek" w Pułtusku,
- Bar Restauracyjny „Magdalenka" w Pułtusku,
- Bar „Okruszek" w Pułtusku,
- Bar orientalny „Thanh-Cong" w Pułtusku,
- Pizzeria „Da Grasso" w Pułtusku,
- Pub i Pizzeria „Kamienica" w Pułtusku,
- „Fresh Burger" w Pułtusku,
- Cukiernia, K. Wrońska w Pułtusku,
- Cukiernia-kawiarnia-piekarnia „Popławy" w Pułtusku,
- Karczma pod Strzechą w Dzierżeninie.

Przez teren Powiatu Pułtuskiego przebiegają 4 szlaki turystyczne: „Szlak Wielkiej Przygody", „Szlak Borów Nadnarwiańskich", niebieski i zielony oraz szlaki rowerowe: „Szlak Narwiański", „Szlak Puszczański", „Szlak zielony", „Szlak Bobra", „Szlak Pełty", „Wielki Szlak Kurpiowski" oraz „Mały Szlak Kurpiowski".

Szlaki turystyczne:

„Szlak Wielkiej Przygody" początek ma w Pułtusku i biegnie przez następujące miejsca: Popławy – rezerwat „Wielgolas" – Obryte – Sadykierz do wsi Komorowo. Jest to szlak rowerowy.

„Szlak Borów Nadnarwiańskich" zaczyna się w Pułtusku na ul. Bartodziejskiej przy siedzibie nadleśnictwa, biegnie obok rezerwatu „Popławy" i kończy się na przystanku autobusowym we wsi Zatory.

Szlak niebieski rozpoczyna się we wsi Popowo Kościelne i biegnie obok rezerwatu „Stawinoga", a następnie miejscowości: Drwały – Pniewo – Wielątki Folwark.

Szlak zielony biegnie od Pułtuska poprzez: Ponikiew – Szygłówek – Gnojno.

Szlaki rowerowe:

„Szlak Narwiański" ma długość 9,6 km. Jego trasa biegnie przez: Pułtusk, Ponikiew, Pawłówek, Szygówek. Ścieżka atrakcyjna pod względem walorów przyrodniczych przedstawiająca bagna, mokradła, rozległe narwiańskie łąki i pastwiska oraz 150-leni drzewostan sosnowy rezerwatu „Bartnia".

„Szlak Puszczański" o długości 13,5 km zachęca do wycieczek rzadkim gatunkami zwierząt zachowanym naturalnym krajobrazem Narwi. Jego trasa przebiega przez miejscowości: Pułtusk – Popławy – Grabówiec – Stara Wieś – Ośrodek Wypoczynkowy – Pułtusk.

„Szlak Zielony" biegnie przez Pułtusk – Płocochowo – Lipniki – Gromin – Moszyn – Pułtusk i ma długość 22 km. Turystów zachęca drzewostany starych lasów liściastych oraz bocianimi gniazdami we wsi Lipniki. Po drodze można zobaczyć zabytkową kapliczkę w Grominie oraz przydrożne krzyże.

„Szlak Pełty" jest najdłuższym szlakiem rowerowym w Powiecie Pułtuskim i wynosi 45,6 km. Rozpoczyna się w Pułtusku i przebiega przez następujące miejscowości: Olszak – Białowieża – Zakręt – Trzciniec – Głodowo – Przemiarowo – Chmielewo – Boby – Gnojno – Chmielewo – Lipa – Olszak – Pułtusk. Wybierając się na przejażdżkę turyści mogą obejrzeć malownicze widoki doliny Pełty i Narwi oraz stare krzyże i kapliczki wraz z krajobrazem mazowieckiej wsi.

„Szlak Bobra" jego trasa biegnie przez: Pułtusk – Kleszewo – Cmentarz Wojenny – Pułtusk i ma długość 6,7 km. Wycieczka tym szlakiem to możliwość zobaczenia rzeki Narwi wraz ze starorzeczem okalającym miasto oraz panoramę Pułtuska z jego zabytkami.

„Wielki Szlak Kurpiowski" biegnie przez: Pułtusk – Zambski Kościelne – Sokołów Włościański – Pulwy – Gródek – Sadykierz – Pniewo – Rezerwat Wielgolas – Bartodzieje – Rezerwat Popławy – Pułtusk. Wycieczka tym szlakiem ukazuje przyrodę, jak i życie mieszkańców Puszczy Białej. Posiada dwa warianty trasy. Pierwszy pokrywa się na odcinku do Szczygówka ze „Szlakiem Narwiańskim".

„Mały Szlak Kurpiowski" trasa tego szlaku biegnie przez: Pułtusk – Rezerwat Popławy – Bartodzieje – Rezerwat Wielgolas – Pniewo – Lutobrok – Płusy – Sadykierz – Obryte – Psary – Pułtusk. Prezentuje ostatnie zachowane obiekty kurpiowskiej zabudowy, a także charakterystyczne dla regionu krajobrazy.

II.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

II.5.1. Transport

Dostępność komunikacyjna i transportowa jest jednym z kluczowych elementów wpływających na rozwój danego regionu, stanowiąca o jego potencjale ekonomicznym. Przez obszar Powiatu Pułtuskiego przebiegają drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.
Drogi krajowe administrowane są przez Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad, wojewódzkie – przez Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie, powiatowe – przez Zarząd Dróg Powiatowych w Pułtusku i gminne – przez Zarządy Gmin.

Przez teren Powiatu Pułtuskiego przebiega:

- droga krajowa nr 57 Bartoszyce - Biskupiec - Szczytno - Przasnysz – Pułtusk.
- droga krajowa nr 61 Warszawa - Pułtusk

oraz 3 drogi wojewódzkie:

- droga nr 571 Naruszewo - Nasielsk - Winnica – Pułtusk,
- droga nr 618 Gołymin Ośrodek - Pułtusk – Wyszków.
- droga nr 620 Płońsk- Pułtusk

Tab. 45. Drogi powiatowe w Powiecie Pułtuskim wg typu nawierzchni

Drogi powiatowe wg typu nawierzchni				
Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014
o nawierzchni twardej [km]				
Powiat Pułtuski	271,7	272,1	276	276,8
Województwo Mazowieckie	13406,1	13452,6	13459,1	13564,9
o nawierzchni gruntowej [km]				
Powiat Pułtuski	83,6	83,2	79,8	69
Województwo Mazowieckie	1423,5	1393,2	1352,3	1290,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych

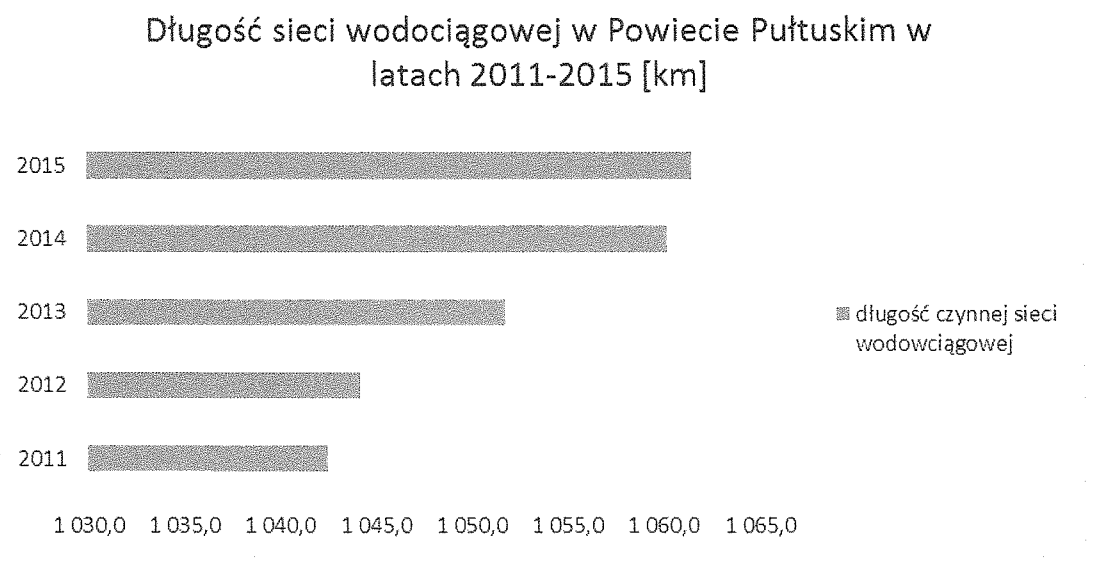
Większość dróg powiatowych jest w złym stanie technicznym. Zniszczenie nawierzchni jest spowodowane obciążeniem wynikającym z ruchu samochodowego, który odbywa się przez Powiat Pułtuski w kierunku Mazur oraz działaniem czynników atmosferycznych. W Powiecie brak jest obwodnicy Pułtuska, wobec czego odbywający się przez to miasto tranzyt towarowy z Zachodu Europy na Wschód znacznie pogarsza stan nawierzchni.

II.5.2. Infrastruktura ochrony środowiska

II.5.2.1. Wodociągi

Długość sieci wodociągowej w Powiecie Pułtuskim wynosi 1 061,5 km. W okresie 2011-2015 roku można zauważyć ciągłą rozbudowę sieci wodociągowej. Łączna długość sieci wzrosła z 1 042,51 km w 2011 roku do 1 061,5 km w 2015 roku. Zmiany w tym zakresie obrazuje poniższy wykres.

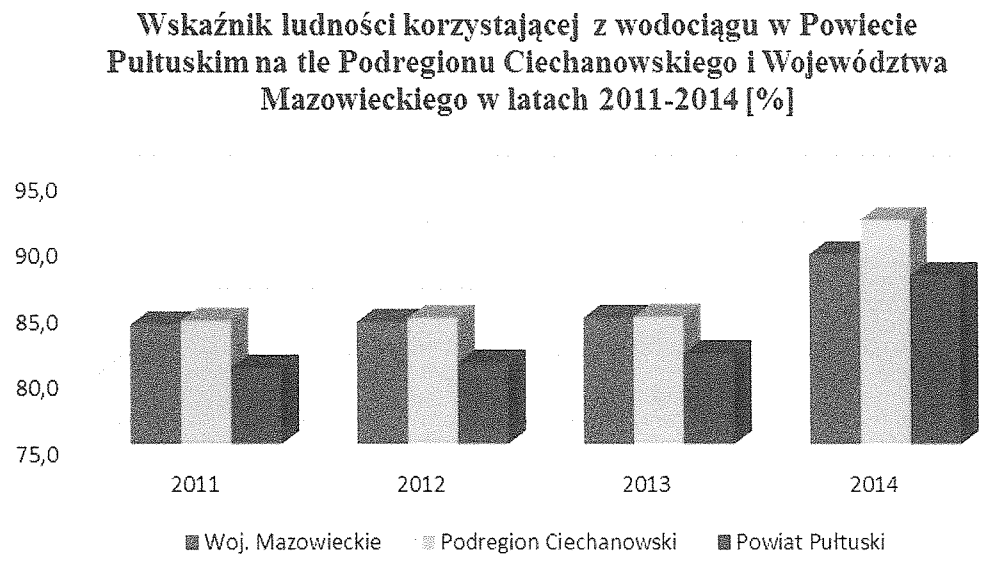
Wykres 15. Długość sieci wodociągowej w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wraz ze wzrostem długości sieci wodociągowej można zaobserwować zmianę wskaźnika procentowego ludności korzystającej z wody dostarczanej urządzeniami komunalnymi – od 80,7% w 2011 roku do 87,7% w 2014 roku. Sytuację w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 16. Wskaźniki ludności korzystającej z wodociągu w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w latach 2011-2014

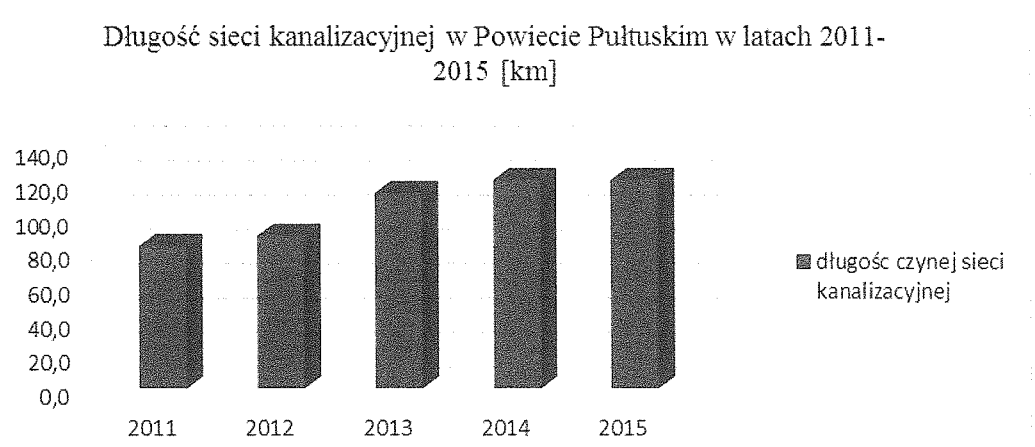
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Analizując powyższe dane, można zauważyć znaczną różnicę wskaźnika ludności korzystającej z wodociągów. Wskaźnik ten w 2014 roku było o 4,2 punktów procentowych niższy niż w Podregionie Ciechanowskim i o 1,6 punktów procentowych mniejszy od wskaźnika Województwa Mazowieckiego.

II.5.2.2. Kanalizacja i oczyszczanie ścieków

Zdecydowanie w mniejszym wymiarze, ale za to z większą dynamiką rozbudowana jest sieć kanalizacyjna powiatu. Jej łączna długość wzrosła z 82,5 km w 2011 roku do 121 km w 2015 roku. Dynamika wzrostu sięga 46,6%. Zmiany te obrazuje poniższy wykres.

Wykres 17. Długość sieci kanalizacyjnej w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

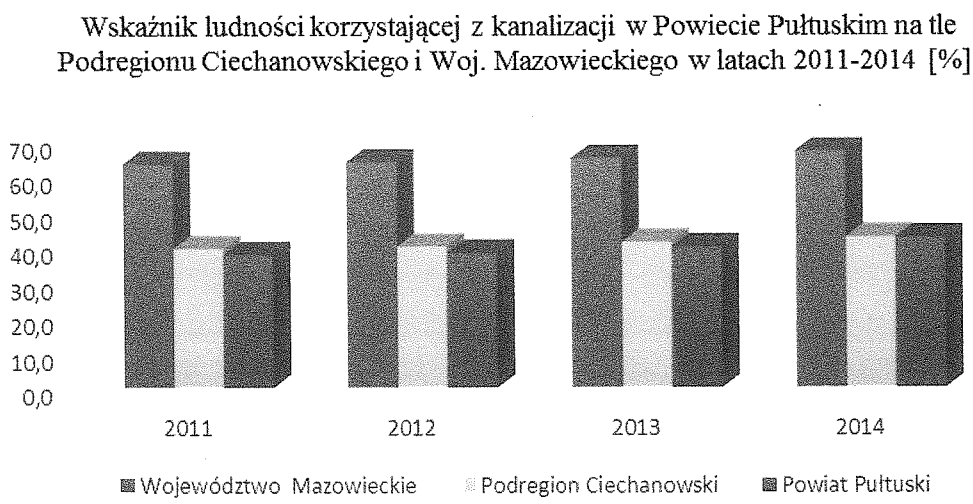

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik ludności korzystających z urządzeń zbiorowego odprowadzania i utylizacji ścieków w Powiecie Pułtuskim w 2011 roku wynosił 37,5%, do roku 2014 wzrósł on o 4,8% i wynosi 42,3%. Był i jest zdecydowanie niższy niż wskaźnik Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego, co obrazuje poniższy wykres. Infrastruktura kanalizacyjna wymaga dużych nakładów na modernizację i remonty.

W czterech gminach powiatu (Gzy, Pułtusk obszar wiejski, Świercze i Pokrzywnica) nie ma w ogóle kanalizacji.

Wykres 18. Wskaźnik ludności korzystającej z kanalizacji w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w latach 2011-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W powiecie funkcjonują dwa rodzaje oczyszczalni ścieków:

- komunalne w miejscowościach: Psary, Pułtusk, Winnica, Zatory,
- zakładowe w Domu Pomocy Społecznej w Obrytem i Ołdakach, Zespole Szkół Rolniczych w Golądkowie i Spółdzielni Mieszkaniowej w Gładczynie.

Łącznie na terenie Powiatu Pułtuskiego działa 8 oczyszczalni o charakterze biologicznym, w tym 2 o podwyższonym usuwaniu biogenów. Ich łączna przepustowość w 2015 roku wynosiła 7 552 m³/dobę, i wzrosła o 316m³/dobę.

Tab. 46. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015							
Wyszczególnienie		**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**dynamika %**
wodociągi							
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	1 042,5	1 044,2	1 051,8	1 060,2	1 061,5	1,8
przyłącza	szt	9 677	9 904	10 290	10 569	10 775	11,1
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam3	1 553,6	1 634,5	1 656,0	1 714,1	1 853,4	19,3
zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	m³	30,3	31,8	32,3	33,3	36,0	8,1

Kanalizacja							
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	82,5	88,4	113,4	121,0	121,0	46,6
przyłącza	szt	2 180	2 298	2 631	2 897	3 117	43
ścieki odprowadzone	dam3	1 386	1 188	1 370,0	1 291,0	1 64,0	-8,8
korzystający z instalacji do ogółu ludności							
sieć wodociągowa	%	80,7	81,1	81,8	87,7	x	8,7
sieć kanalizacyjna	%	37,5	38,1	39,7	42,3	x	12,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

II.5.2.3. Składowiska odpadów

Według danych GUS w 2014 roku liczba czynnych składowisk odpadów, na których unieszkodliwiane są odpady komunalne w Powiecie Pułtuskim wynosi 1 i znajduje się w miejscowości Płocochowo. Dla Gminy Świercze, Gminy Zatory i Gminy Gzy usługę wywozu nieczystości stałych wykonuje firma Pułtuskie Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. W Gminie Winnica i Gminie Pokrzywnica odbiera je firma Błysk-Bis Sp. z o.o.

W 2014 roku łączna suma zebranych odpadów zmieszanych w Powiecie Pułtuskim wyniosła 5 625,99 t i była o 238,62 t mniejsza niż w 2013 roku. Wartość zebranych odpadów zmieszanych na jednego mieszkańca w 2014 r. wynosiła 109,4 kg.

II.5.2.4. Energetyka

Stan infrastruktury elektroenergetycznej w powiecie dla indywidualnych odbiorców jest zadowalający. Na ternie powiatu nie ma budynków nie posiadających dostępu do energii elektrycznej. Układ energetyczny powiatu oparty jest na sieci wysokiego napięcia 110kV i 220 kV. Teren gmin: Winnica, Gzy, Świercze, Pokrzywnica, Pułtusk (w tym miasto) obsługiwany jest przez Rejon Energetyczny Ciechanów Posterunek Energetyczny w Pułtusku. Gminy: Zatory i Obryte obsługiwane są przez Rejon Energetyczny w Wyszkowie. Liczba odbiorców i zużycie energii elektrycznej w Powiecie Pułtuskim w 2014 roku (dane GUS) przedstawiają się następująco:

- odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu – 16303 szt.,
- zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu – 37633,78 MWh,
- zużycie energii elektrycznej na jednego mieszkańca – 732,0 kWh.

II.5.2.5. Gazownictwo

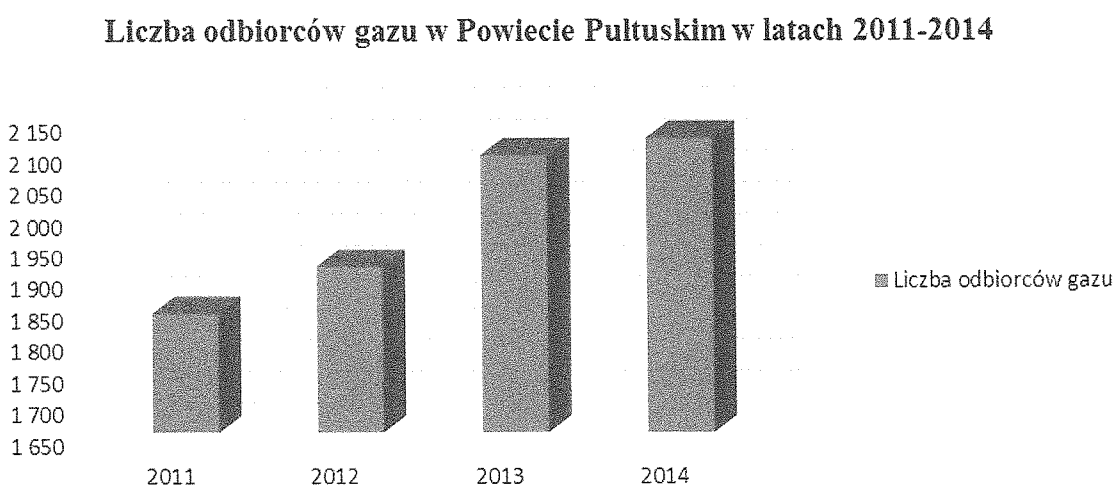
Według danych GUS na koniec 2014 roku liczba odbiorców gazu ziemnego wynosiła 2 118, to o 279 gospodarstw więcej niż w 2011 r. Długość sieci gazowej wynosi 50,187 km, a liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych wynosi 843 sztuk. Zużycie gazu w 2014 roku kształtowało się na poziomie 1 822,5 tys. m^3.

Tab. 47. Sieć gazowa w Powiecie Pułtuskim w latach 201-2014

Sieć gazowa w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015			
Lata	**Liczba odbiorców gazu [gospodarstwa]**	**Długość sieci gazowej [m]**	**Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych**
2011	1 839	46 917	717
2012	1 914	47 883	764
2013	2 091	48 579	799
2014	2 118	50 187	843

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 19. Liczba odbiorców gazu w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

II.6. ZARZĄDZANIE

II.6.1. Finanse powiatu

Dochody Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015 ulegały systematycznemu wzrostowi. Na koniec 2015 roku dochody ogółem wyniosły 66 256 589,56 zł i były wyższe w porównaniu do roku 2011 o 2 881 089,42 zł, tj. o 4,45 %. Szczegółowe informacje na temat dochodów i wydatków Powiatu Pułtuskiego przedstawia poniższa tabela.

Tab. 48. Dochody budżetowe i wydatki Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015 [tys. zł]

	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Dochody budżetowe	63 375 500,14	57 433 533,13	63 399 464,67	67 590 316,58	66 256 589,56
Wydatki budżetowe	62 079 084,72	55 289 468,54	78 371 871,05	65 647 606,09	66 413 457,13

	w tym				
Wydatki na kulturę fizyczną/sport	60 000,00	50 000,00	30 000,00	30 000,00	15 938,76
Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego	252 400,23	254263,55	247 620,60	257 970,34	269 954,01
Wydatki na edukacyjną opiekę wychowawczą	X	4 570 197,15	4 701 450,42	5 192 107,39	6 594 842,46
Wydatki pomoc społeczną	X	12 804 435,27	14 323 469,16	14 307 795,35	16 051 671,12
Wydatki ochrona zdrowia	2 256 188,88	2 603 356,47	21 698 576,05	4 314 210,48	4 500 015,61
Wydatki na oświatę i wychowanie	13 334 060,44	13 202 301,31	13 839 778,04	15 985 969,92	14 181 852,15
Wydatki na administrację publiczną	6 592 401,43	6 172 389,72	7 019 819,11	6 452 110,12	6 586 932,15
Wydatki na gospodarkę mieszkaniową	255 889,58	240 795,26	147 392,57	138 619,19	2 987 052,26
Wydatki na transport i łączność	9 906 086,20	4 903 160,70	7 594 661,94	8 164 399,07	7 080 990,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Wydatki powiatu ogółem wzrosły w omawianym okresie o 107 % i wyniosły w 2015 roku 66 413 457,13 zł. W 2015 roku wydatki budżetu powiatu były wyższe w stosunku do dochodów tego roku o 156 867,57 zł. W latach 2011-2015 wartości w poszczególnych kategoriach wykazywały dużą zmienność.

Największą pulę środków finansowych powiat przeznaczył na wydatki związane z pomocą społeczną: 16 051 671,12 zł. Kolejną wysoką pozycję w wydatkach budżetowych stanowiły oświata i wychowanie 14 181 852,15 zł. Najniższe środki finansowe w 2015 roku przeznaczono na kulturę fizyczną i sport 15 938,76 zł.

Dochody na 1 mieszkańca wyniosły 960,57 zł i były wyższe niż średnia dla Województwa Mazowieckiego. Wydatki na 1 mieszkańca wyniosły w 2014 roku 997,43 zł. i były wyższe o 307,22 zł niż średnia w Województwie Mazowieckim.

Poniższa tabela prezentuje dochody i wydatki Powiatu Pułtuskiego na 1 mieszkańca.

Tab. 49. Dochody i wydatki budżetowe w powiecie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2011-2015

Nazwa	Powiat Pułtuski				
	2011	2012	2013	2014	2015
dochody na 1 mieszkańa	1 234,88	1 118,43	1 234,85	1 314,76	1 287,04
wydatki na 1 mieszkańca	1 209,62	1 076,68	1526,47	1276,97	1290,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

II.6.2 Planowanie strategiczne i promocja

Planowanie strategiczne jest jednym z podstawowych warunków efektywnego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego: gminą czy powiatem. Właściwie realizowany proces planowania strategicznego pozwala na przewidzenie ewentualnych problemów w przyszłości i ukierunkowanie działań, w tym planowanie przedsięwzięć inwestycyjnych. Podstawowe dokumenty strategiczne w Powiecie Pułtuskim to:

- Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2007-2020, którą zastąpi dokument niniejszej strategii,
- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Pułtuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019,
- Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Pułtuskiego,
- Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Pułtuskim na lata 2015-2022,
- Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2015-2022,
- Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2015,
- Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Pułtuskim na lata 2015-2017.

W Strukturze zarządzania w Powiecie Pułtuskim należy wyróżnić Starostwo Powiatowe z funkcjonującymi w jego strukturze wydziałami. Powiat Pułtuski realizuje swoje zadania także poprzez jednostki powiatowe:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku,
- Dom Pomocy Społecznej w Ołdakach,
- Dom Pomocy Społecznej w Obrytem,
- Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi w Pułtusku,
- Zespół Szkół Zawodowych im. Jana Ruszkowskiego w Pułtusku,
- Zespół Szkół im. Bolesława Prusa w Pułtusku,
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Anny Karłowicz w Pułtusku,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pułtusku,
- Szpital Powiatowy w Pułtusku Sp. z o.o.,
- Zarząd Dróg Powiatowych w Pułtusku,
- Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Pułtusku.

oraz powiatowe inspekcje i straże:

- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Pułtusku,
- Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Pułtusku.

Powiat Pułtuski ma duże doświadczenie i osiągnięcia we wdrażaniu projektów unijnych i innych, które uzyskały zewnętrzne wsparcie. Wybrane projekty przeprowadzone przez Starostwo Powiatowe w Pułtusku to między innymi:

- Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych, projekt pn.: „Zajęcia pozalekcyjne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych Powiatu Pułtuskiego" (wartość projektu – 628 915,00 zł),
- Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego, projekt pn.: „Wysoka jakość szkolnictwa zawodowego w Powiecie Pułtuskim" (wartość projektu – 302 155,64 zł),
- Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego, projekt pn.: „Wzbogacenie zasobów emocjonalnych i intelektualnych uczniów Zespołu Szkół im. Bolesława Prusa w Pułtusku w kontekście jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego" (wartość projektu – 275 404,44 zł),
- Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy, projekt pn.: „EUROKWALIFIKACJE – kluczem do zatrudnienia mieszkańców Powiatu Pułtuskiego" (wartość projektu – 759 708,00 zł),
- Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego, projekt pn.: „Kreatywny absolwent na rynku pracy" (wartość projektu – 395 168,88 zł),
- Rozwój nowych rynków i kampanie promocyjne Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013", projekt pn.: „Kampania promocyjna Zdrów jak ryba" (wartość projektu – 145 397,00 zł),
- Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich, projekt pn.: „Pro patria nostra – edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego ziemi pułtuskiej" (wartość projektu – 50 000,00 zł),
- Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie, projekt pn.: „Praca wysokiej jakości na zielonym rynku pracy w województwie mazowieckim" wartość projektu – 780 350,00 zł),
- Małe projekty, wdrażanie lokalnych strategii rozwoju objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, projekt pn.: „Festyn dożynkowy Żyjmy zdrowiej – żyjmy dłużej" (wartość projektu – 31 250,00 zł),
- Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej, projekt pn.: „ISO dla obszarów metropolitalnych" (wartość projektu – 300 000,00 zł),
- Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej, projekt pn.: „Wzmocnienie potencjału instytucjonalno-kadrowego 5 jst" (wartość projektu – 650 000,00 zł),
- Małe projekty, wdrażanie lokalnych strategii rozwoju objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, projekt pn.: „Święto plonów" (wartość projektu – 31 250,00 zł),
- Infrastruktura służąca pomocy społecznej, projekt pn.: „Wysoki standard życia – poprawa jakości infrastruktury Domu Pomocy Społecznej w Ołdakach (wartość projektu – 505 994,09 zł),
- Uczenie się przez całe życie – program sektorowy Leonardo da Vinci, projekt pn.: „Praktyka zawodowa w Austrii dobrym startem do kariery uczniów techników z Powiatu Pułtuskiego" (wartość projektu – 169 224,22 zł),
- Małe projekty, wdrażanie lokalnych strategii rozwoju objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, projekt pn.: „Dożynki powiatowo-gminne" (wartość projektu – 31 250,00 zł),
- Rozwój e-usług, projekt pn.: „Przyśpieszenie wzrostu konkurencyjności województwa mazowieckiego, przez budowanie społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy poprzez stworzenie zintegrowanych baz wiedzy o Mazowszu" (wartość projektu – 3 261 900,00 zł),
- Promocja gospodarcza, projekt pn.: „Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego wymagającej niwelowania dwudzielności potencjału województwa" (wartość projektu – 228 600,00 zł),
- Kompleksowe wspomaganie rozwoju oświaty, projekt pn.: „Nowy system doskonalenia nauczycieli w Powiecie Pułtuskim" (wartość projektu – 761 150,00 zł),

- Uczenie się przez całe życie – program sektorowy Leonardo da Vinci, projekt pn.: „Praktyka zagraniczna we Włoszech szansą na zdobycie doświadczeń zawodowych" (wartość projektu – 352 200,00 zł),
- Program Erasmus+, sektor: Kształcenie i szkolenia zawodowe współfinansowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, projekt pn.: „Nowe umiejętności zawodowe szansą na lepszą przyszłość" (wartość projektu – 335 997,36 zł),
- Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego, projekt pn.: „Zwiększenie potencjału szkół zawodowych na Mazowszu" (wartość projektu – 1 947 987,97 zł),
- Ograniczenie społecznych nierówności w zdrowiu, projekt pn.: „Musimy siać... - program profilaktyki i promocji zdrowia psychicznego u dzieci i młodzieży w Powiecie Pułtuskim" (wartość projektu – 2 595 564,00 zł),
- Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii, projekt pn.: „Działanie energooszczędne w budynkach użyteczności publicznej Powiatu Pułtuskiego – budynek administracyjno-biurowy Starostwa Powiatowego i budynek przychodni" (wartość projektu – 1 336 865,00 zł),
- Program Erasmus+, sektor: Kształcenie i szkolenia zawodowe, projekt pn.: „Mobilności zagraniczne szansą sukcesu uczniów i nauczycieli" (wartość projektu – 415 374,28 zł).

Animatorem życia społecznego są także organizacje pozarządowe: stowarzyszenia i fundacje, których działa w Powiecie Pułtuskim kilkadziesiąt.

Promocja jednostki samorządu terytorialnego jest jednym z najważniejszych elementów działań marketingowych samorządu. Promocją powiatu z ramienia Starostwa Powiatowego w Pułtusku zajmuje się Wydział Rozwoju i Promocji. Podejmowane działania w kontekście promocji obejmują przede wszystkim: kreowanie pozytywnego wizerunku Powiatu Pułtuskiego, opracowywanie i rozpowszechnianie materiałów promocyjnych i informacyjnych (broszury, foldery, etc.) o powiecie, organizacja imprez o charakterze promocyjnym, współpraca z gminami, jednostkami samorządu powiatowego oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie promocji powiatu, współpraca i kontakt z mediami (lokalnymi i regionalnymi), przygotowywanie nośników reklamowych, przygotowywanie prezentacji na temat Powiatu Pułtuskiego, prowadzenie strony internetowej powiatu, realizacja zadań i działań promocyjnych wynikających z założeń strategii powiatu.

Starostwo Powiatowe w Pułtusku organizując różnego rodzaju wydarzenia, takie jak: uroczystości patriotyczne, konferencje, imprezy okolicznościowe, imprezy kulturalne, wykorzystuje plakaty z herbem powiatu.

III. ANALIZA SWOT

Zasadniczym celem strategicznym każdej jednostki samorządu terytorialnego jest zapewnienie jak najlepszego poziomu życia swoim mieszkańcom, dzięki wykorzystaniu zasobów regionu, w którym żyją. Efektywność realizacji tego celu wymaga dokonania właściwej oceny potencjału, wybrania kierunków rozwoju oraz spełnienia przez powiat określonej misji.

Istota analizy SWOT odnosi się do identyfikacji i analizy czynników wewnętrznych i zewnętrznych związanych z funkcjonowaniem danej organizacji. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter wyrazów, tj.:

- Strength - silne strony,
- Weaknesses – słabe strony,
- Opportunities – szanse,
- Threats – zagrożenia.

Analiza SWOT sprowadza się do oceny zasobów społeczno-ekonomicznych danej jednostki w świetle szans i zagrożeń pojawiających się w jej otoczeniu.

W przypadku jednostek samorządu terytorialnego poszczególne grupy czynników rozumiane są jako:

- silne strony, czyli wewnętrzne czynniki pozytywne: to głównie unikalne zasoby, wartości, umiejętności oraz inne aspekty odróżniające dany samorząd terytorialny od pozostałych jednostek, szczególnie tych sąsiadujących,
- słabe strony, czyli wewnętrzne czynniki negatywne, do których należą atrybuty funkcjonowania jednostki zmniejszające jej sprawność, skuteczność czy dynamikę rozwoju,
- szanse, czyli zewnętrzne czynniki pozytywne, to wszystkie procesy zachodzące w bliższym lub dalszym otoczeniu jednostki, które mogą w przyszłości wpłynąć pozytywnie na jej rozwój,
- zagrożenia, czyli zewnętrzne czynniki negatywne, do których należą wydarzenia i procesy zachodzące w otoczeniu jednostki, mające negatywny wpływ na jej działalność.

Analiza SWOT dla Powiatu Pułtuskiego została przeprowadzona w trakcie warsztatów strategicznych.

Wykonana w ten sposób analiza SWOT może mieć zastosowanie między innymi w formułowaniu tzw. przewag strategicznych w działalności jednostki samorządu terytorialnego. Można bowiem wyróżnić cztery podstawowe warianty strategiczne, tj.:

1. **Strategia SO (agresywna),** której celem jest wykorzystanie szans będących w otoczeniu jednostki, bazując na jej mocnych stronach. Jest to więc strategia dynamicznego, często skokowego rozwoju, przejawiająca się między innymi w wysokim wzroście inwestycji, wysokiej absorpcji środków unijnych dzięki pracy i zaangażowaniu pracowników urzędu;
2. **Strategia WO (konkurencyjna),** której celem jest przezwyciężenie słabości bądź ich uniknięcie poprzez wykorzystanie możliwości pojawiających się w otoczeniu, np. zmniejszenie poziomu zadłużenia, współpraca z innymi samorządami, wykorzystanie środków unijnych;
3. **Strategia ST (konserwatywna),** rozumiana jako wykorzystywanie mocnych stron danego samorządu terytorialnego w celu zminimalizowania bądź uniknięcia zagrożeń, np. wykorzystanie partnerstwa publiczno-prywatnego, opracowanie właściwego planu zagospodarowania przestrzennego;
4. **Strategia WT (defensywna),** która polega na ograniczaniu wewnętrznych słabości oraz unikaniu potencjalnych zagrożeń ze strony otoczenia, np. reorganizacja struktur samorządowych w celu redukcji kosztów, ograniczenie wydatków inwestycyjnych i dalszego zadłużania się.

Na podstawie przeprowadzonych analiz strategicznych, w tym analizy SWOT oraz w oparciu o wyniki warsztatów z udziałem przedstawicieli lokalnej społeczności wynika, iż Powiat Pułtuski w przyszłym okresie powinien przyjąć strategię konkurencyjną.

W dalszej części opracowania - tabelaryczna prezentacja wyników przeprowadzonych warsztatów strategicznych, dotyczących analizy SWOT, jak również wyników przeprowadzonego badania ankietowego.

ANALIZA SWOT POWIATU PUŁTUSKIEGO

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• lokalni przedsiębiorcy, rozwinięty sektor usługowy i rolno-spożywczy, • działalność Izby Rzemieślniczej, • dostępność kształcenia zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym, • dobrze wyposażone pracownie zawodowe, • pozyskiwanie źródeł dofinansowania na aktywizację zawodową osób bezrobotnych, • dostęp do studiów wyższych – Akademia Humanistyczna, • zwiększający się ruch turystyczny, • zasoby przyrodnicze powiatu, atrakcyjne położenie geograficzne, • bogate zasoby dziedzictwa historycznego, • stuletnie kino z tradycjami, współpraca z Domem Polonii, • funkcjonowanie szpitala powiatowego, duża liczba niepublicznych ZOZ • duża liczba aptek, • cykliczne imprezy lokalne, • aktywna Lokalna Grupa Działania, • różnorodność organizacji pozarządowych, • dobre funkcjonowanie służb porządku publicznego (Policja, Straż Miejska, Straż Pożarna), • powołanie przez Starostę Pułtuskiego Komisji Bezpieczeństwa i Porządku, • sprawnie działające jednostki pomocy społecznej, • dzienny dom dla seniorów, • duża liczba przedszkoli oraz żłobek, • komunikacja miejska, • sukcesywne podejmowanie działań w celu poprawy jakości dróg gminnych i powiatowych,	• niska aktywność osób bezrobotnych, w tym osób młodych, • kształcenie zawodowe nie nadąża w dostosowywaniu się do wciąż zmieniających się potrzeb rynku pracy, • wysoki poziom bezrobocia, w tym bezrobocie pokoleniowe, • brak dużych przedsiębiorstw zatrudniających mieszkańców na stałe, • niewystarczająca liczba zakładów pracy, • brak promocji powiatu dla przedsiębiorców zewnętrznych, • brak motywacji do podjęcia pracy przez osoby bezrobotne, • niedostateczna jakość sieci drogowej oraz brak transportu kolejowego, umożliwiających sprawny dojazd do pracy, np. na kierunku Pułtusk – Warszawa, • brak obwodnicy miasta Pułtuska, • niezadawalający poziom retencji oraz stan urządzeń przeciwpowodziowych, brak polderów zalewowych; zabudowanie obszarów zalewowych, • niskie wykorzystanie Odnawialnych Źródeł Energii, • niska jakość infrastruktury drogowej oraz słaba wewnątrz powiatu dostępność połączeń z terenów wiejskich do Pułtuska, • niski poziom dostępu do Internetu i e-usług, • niski potencjał rozwojowy i absorpcji innowacyjności gmin wiejskich, • zmniejszenie znaczenia funkcji produkcyjnych powiatu, • brak organizacji pozarządowych aktywnie działających na rzecz społeczności lokalnej,
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
• bliskość miasta stołecznego – Warszawa, • możliwość pozyskania środków zewnętrznych, • angażowanie osób bezrobotnych w szerszym wymiarze do prac na rzecz	• niż demograficzny, • emigracja zarobkowa, • brak równowagi (większa liczba os. bezrobotnych niż pracujących), • program 500+ (porzucanie pracy, aby zmniejszyć dochody i osiągnąć

rozwoju powiatu, • stworzenie strefy ekonomicznej, • powstanie obwodnicy miasta Pułtuska, • utworzenie nowych miejsc pracy, • dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz do potrzeb przemysłu kluczowych branż, • dostęp do Internetu szerokopasmowego na terenie powiatu, • pozyskanie nowych przedsiębiorców z zewnątrz, • wzmocnienie procesów rewitalizacji miasta i obszarów zdegradowanych i tracących funkcje, • poprawa jakości środowiska i wzrost świadomości proekologicznej, • poprawa warunków życia, polityka prorodzinna, wzrost postaw prospołecznych i aktywności obywatelskiej, wzrost dostępności do usług w ramach infrastruktury społecznej, • wzrost znaczenia turystyki,	kryterium dochodowe uprawniającego do pobierania świadczenia), • brak chęci do pracy wśród osób bezrobotnych • alienacja obywateli od państwa, które nie daje im możliwości oczekiwanego rozwoju, • niskie zarobki. • kryzys finansów publicznych, • zmniejszenie liczby miejsc pracy, • nadmierne obciążenie fiskalne osób fizycznych, podmiotów gospodarczych oraz jednostek samorządu terytorialnego negatywnie wpływających na procesy gospodarcze w powiecie, • pogorszenie się warunków do prowadzenia działalności gospodarczej oraz spadek konkurencyjności lokalnych firm, • brak stabilności finansowej JST koniecznej do realizowania zadań inwestycyjnych, • wzrost natężenia ruchu samochodowego, • wysokie koszty energii, • ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych np. powódź, huragany, susza, • brak spójnej polityki energetyczno-klimatycznej i systemu zachęt w kierunku wykorzystania czystych źródeł energii, • zagrożenia epidemiologiczne,

IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Diagnoza sytuacji w Powiecie Pułtuskim prowadzi do wskazania kilku najważniejszych wyzwań dla tego obszaru. Wynikają one zarówno z konieczności przezwyciężenia niekorzystnych cech regionu, jak i wykorzystania jego potencjałów. Strategia rozwoju powinna więc być nakierowana na przezwyciężanie najważniejszych ograniczeń rozwojowych i zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów o charakterze materialnym i niematerialnym, w kontekście szans i zagrożeń będących efektem uwarunkowań zewnętrznych, kształtujących sytuację w powiecie. Ideą przewodnią celów rozwojowych powinno być zapewnienie i poprawa warunków życia lokalnej społeczności powiatu, przy zachowaniu zasad rozwoju równoważonego: równoważeniu celów społecznych, przyrodniczych i gospodarczych.

Jak wynika z analizy mocnymi stronami Powiatu Pułtuskiego są: korzystne położenie geograficzne, wysokie walory środowiska przyrodniczego i kulturowego, duży potencjał dla rozwoju turystyki i rolnictwa oraz wysoka jakość zasobów ludzkich, przy stosunkowo korzystnej strukturze demograficznej. Najistotniejszymi słabymi stronami są: relatywnie niski poziom rozwoju infrastruktury technicznej, słaby rozwój przedsiębiorczości, brak znaczących, dużych podmiotów gospodarczych, wysoki poziom bezrobocia. W kontekście tych wniosków wynikających z analizy sytuacji w Powiecie Pułtuskim należy pamiętać, że jednymi z najistotniejszych czynników, które mają podstawowe znaczenie w rozwoju lokalnym są:

- baza dla rozwoju – czyli grupa czynników, która sprzyja rozwojowi – co oznacza istnienie atutów, które stanowią podstawę rozwoju, np. zasoby środowiska, rozwinięta infrastruktura, przedsiębiorczość i jakość kadr;
- zalety lokalizacji – ważne jest położenie geograficzne powiatu, jego połączenia komunikacyjne, rozwój infrastruktury teleinformacyjnej - dobrze rozwinięta łączność komunikacyjna, podnosi atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną;
- zasoby wiedzy – ważne są kwalifikacje i umiejętności społeczności lokalnej oraz rozwinięta baza na potrzeby edukacji;
- zatrudnienie i przedsiębiorcze inicjatywy – w tym aspekcie ważne jest powstawanie nowych przedsiębiorstw lub rozwój już istniejących firm, co umożliwia tworzenie nowych miejsc pracy i wprowadzanie nowych technologii.

Należy także pamiętać, że rozwój gospodarczy powiatu zależy od działań i stanowiska władz lokalnych i współpracy z partnerami społecznymi: podmiotami publicznymi, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi, a w sytuacji powiatu przede wszystkim z samorządami na szczeblu gminnym. Powinien on spełniać następujące cele:

- Wspieranie lokalnych inicjatyw gospodarczych;
- Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości – powstających i działających przedsiębiorstw;
- Przyciąganie nowych inwestorów;
- Podnoszenie kwalifikacji miejscowych zasobów ludzkich;
- Wykorzystanie istniejących zasobów, szczególnie przyrodniczych i kulturowych w przypadku Powiatu Pułtuskiego;
- Rozbudowa infrastruktury technicznej w celu poprawy warunków rozwoju gospodarczego oraz warunków życia lokalnej społeczności;
- Stwarzanie warunków do stałych kontaktów pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i prywatnym;
- Stosowanie narządzi marketingu terytorialnego i kreowanie pozytywnego wizerunku powiatu.

Podsumowaniem diagnozy strategicznej winny być wnioski i rekomendacje dotyczące przyszłych kierunków rozwoju. Oznacza to formułowanie postulatów, co do funkcji i dziedzin, które winne zajmować priorytetową pozycję w programie rozwoju. W wyniku tego powstaje projekcja przyszłej sytuacji powiatu. Projekcja przyszłości jest obrazowym przedstawieniem możliwości rozwojowych, jakie

stwarzają uwarunkowania zewnętrzne i szanse tkwiące w uwarunkowaniach wewnętrznych, z uwzględnieniem ograniczeń występujących w sferach społeczno-gospodarczej i przyrodniczej. W sytuacji powiatu należy jednak pamiętać, że z racji swoich ustawowych kompetencji powiat ma bezpośredni wpływ tylko na wybrane sfery życia społeczno-gospodarczego.

Analiza potencjałów rozwojowych wskazuje na możliwość rozwoju kilku funkcji Powiatu Pułtuskiego, które powinny stać się dla niej głównymi osiami rozwoju i w okresie objętym strategią doprowadzić do pożądanych przeobrażeń społeczno-gospodarczych. Działania dotyczące rozwoju powiatu powinny iść także w kierunku poprawy warunków życia lokalnej społeczności, poprzez poprawę dostępności do infrastruktury i usług publicznych. Biorąc pod uwagę uwarunkowania Powiatu Pułtuskiego można sformułować następujące rekomendacje:

- Należy wzmacniać pozycję Pułtuska, jako ośrodka o bogatych tradycjach, zabytkach architektury i kultury, ośrodka nauki i oświaty, atrakcyjnego turystycznie z uwagi na istniejące zasoby kulturowe i przyrodnicze.
- Należy dokonać rewitalizacji zasobów kulturowych i przyrodniczych oraz wykorzystać je dla rozwoju funkcji gospodarczych i społecznych w powiecie.
- Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego można wykorzystać dla szerszego rozwoju turystyki, agroturystyki i rekreacji, jako dodatkowego źródła dochodu dla części społeczności powiatu. Powiat może stanowić miejsce turystyki weekendowej, np. jako zaplecze dla mieszkańców Warszawy oraz turystyki pobytowej, np. dla Polonii.
- Należy wspierać lokalne inicjatywy podejmowania działalności gospodarczej i tworzyć warunki (między innymi infrastrukturę) zachęcające do lokalizowania na terenie powiatu przedsiębiorstw.
- Należy wspierać lokalną społeczność w procesie podnoszenia wiedzy i kwalifikacji, przekwalifikowań oraz przedsiębiorczych inicjatyw.
- Należy rozbudowywać oraz uzupełniać infrastrukturę techniczną, komunalną i społeczną w celu poprawy warunków życia lokalnej społeczności oraz poprawy warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i przyciągania zewnętrznych inwestorów.
- Położenie geograficzne Pułtuska na ważnych szlakach komunikacyjnych może być szansą dla rozwoju usług obsługi logistycznej i ruchu tranzytowego.
- Należy realizować strategię promocji powiatu i Pułtuska jako miejsca atrakcyjnego dla prowadzenia działalności usługowej i wytwórczej oraz rekreacji i wypoczynku.
- Należy zacieśniać współpracę z sąsiednimi gminami powiatu i innymi partnerami, w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć.
- Należy rozwijać współpracę międzynarodową. np. poprzez realizację wspólnych projektów.

V. ANALIZA PROBLEMÓW

Kolejnym etapem w procesie opracowania Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego jest dokonanie identyfikacji kluczowych problemów powiatu w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego, w szczególności związanych z funkcjami przypisanymi prawem do szczebla powiatowego.

Podczas jednego z warsztatów strategicznych została przeprowadzona przez uczestników identyfikacja oraz analiza problemów powiatu. Następnie w trakcie kolejnych spotkań dokonano wyboru kluczowych problemów. Wyniki tych prac zaprezentowano poniżej.

ANALIZA PROBLEMÓW POWIATU PUŁTUSKIEGO
• **edukacja publiczna**
1. niż demograficzny oraz odpływ uczniów do innych powiatów – mniejsza liczba uczniów w klasach – wyższe koszty utrzymania szkół, 2. brak środków finansowych na organizowanie zajęć dodatkowych dla uczniów np. przygotowujące do matury z przedmiotów rozszerzonych, 3. brak środków na modernizację budynków szkół i placówek oświatowych oraz na rozbudowę infrastruktury sportowej w poszczególnych szkołach, 4. brak hali sportowej przy Liceum Ogólnokształcącym w Pułtusku, 5. brak środków finansowych na rozszerzenie działań terapeutycznych w PP-P na poziomie oczekiwań, 6. potrzeba termomodernizacji budynków szkolnych, 7. niewystarczające dostosowanie transportu publicznego do potrzeb uczniów z ościennych gmin, 8. niewystarczająca oferta kształcenia zawodowego, 9. słabe doposażenie pracowni kształcenia zawodowego, 10. brak stabilizacji przepisów oświatowych, 11. zły stan techniczny szkół np. liczne awarie, centralnego ogrzewania; hal sportowych, 12. niska subwencja oświatowa,
• **drogi publiczne**
1. zły stan nawierzchni dróg, 2. brak chodników i ścieżek rowerowych, 3. brak obwodnicy Pułtuska, 4. brak parkingów w centrum miasta, 5. mało widoczne znaki poziome ruchu, 6. brak środków finansowych na modernizację i budowę dróg i chodników, 7. ograniczona liczba projektów dających możliwość ubiegania się powiatom o środki finansowe (określone uwarunkowania: linie kolejowe, które wykluczają możliwość składania wniosków), 8. konieczność podejmowania decyzji o kolejności wykonywanych modernizacji dróg powiatowych i rozkładanie tych inwestycji w czasie (na kilka, kilkanaście lat naprzód), w sytuacji gdy wymagają one natychmiastowej inwestycji – ze względu na ograniczone możliwości finansowe powiatu, 9. tworzenie się „korków w mieście",
• **promocja i ochrona zdrowia**
1. mieszkańcy powiatu pułtuskiego korzystają z usług medycznych w placówkach poza powiatem, 2. brak dostępu do lekarza specjalisty, 3. zwiększenie usług w celu poprawy zdrowia mieszkańców, 4. wydłużony okres oczekiwania na wizytę do lekarza specjalisty,

5. słaba opieka medyczna w placówkach oświatowych,
6. zły system finansowania służby zdrowia,
7. brak środków na działania promocyjne z zakresu ochrony zdrowia,
8. brak psychologów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych,
9. brak lekarza psychiatry dziecięcego,
10. brak środków finansowych na realizację programów dot. ochrony zdrowia psychicznego,
11. brak środków na kampanie społeczne, informatory, konferencje związane z profilaktyką zdrowia,

- **porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli, ochrona środowiska naturalnego**

1. brak systemów teleinformatycznych i alarmowych,
2. brak monitoringu miejskiego,
3. zwrócenie szczególnej uwagi na zwiększenie patroli w mieście w celu zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców,
4. brak zabezpieczeń przeciwpowodziowych,
5. niedostateczne wyposażenie placówek w dostępne źródła energii na wypadek klęsk żywiołowych,
6. mało systematycznych szkoleń w zakresie ppoż / próby ewakuacyjne,
7. mała liczba gospodarstw domowych oraz budynków instytucji publicznych korzystających z odnawialnych źródeł energii.
8. zanieczyszczanie środowiska głównie lasów,
9. konieczność modernizacji sieci ciepłowniczej w mieście,

- **rozwój kultury i dziedzictwa historycznego**

1. brak informatorów, map miasta Pułtuska i powiatu pułtuskiego, broszur, pamiątek,
2. zaniedbany technicznie budynek Domu Polonii wymagający szczegółowego remontu i zmniejszonej liczby miejsc noclegowych, zaniedbanie w kwestii wyposażenia obiektu oraz otaczające go tereny zielone,
3. niewystarczające środki finansowe na renowację zabytków w mieście Pułtusk i w powiecie,
4. niewystarczająca liczba projektów i programów dających możliwość pozyskania środków zewnętrznych na remonty chodników i oświetlenie,
5. brak analizy, ankiet wśród mieszkańców z oczekiwaniami co do rodzaju organizowanych imprez,
6. słabe wykorzystanie walorów *Puszczy Białej* celem rozwoju turystyki,
7. słabe wykorzystanie istniejących terenów, które mogłyby stać się miejscem kultury, sportu i turystyki,

- **przedsiębiorczość i turystyka**

1. brak wizualizacji walorów turystycznych miasta i powiatu powoduje, że osoby które nie były na tym terenie nie mają wiedzy na ten temat,
2. niewystarczająca baza turystyczna(powoduje, że os. chcąc zatrzymać się i odwiedzić tereny, z reguły nie mają gdzie odpocząć i przenocować),
3. brak przedsiębiorstw i zakładów pracy rozwijających specjalizacje branżowe w powiecie,
4. brak wsparcia dla rozwoju drobnej przedsiębiorczości,

- **rolnictwo i obszary wiejskie**

1. melioracje,
2. brak środków finansowych na poprawę infrastruktury na terenach wiejskich,
3. niewystarczająca edukacja ekologiczna,
4. słabe wspieranie programów rolno-środowiskowych,
5. brak planów zagospodarowania przestrzennego co uniemożliwia należytą ochronę gruntów rolnych,
6. brak promocji lokalnych produktów,

7. brak wspólnych grup producentów, w celu ułatwienia zbytu produktów rolnych,

- **bezrobocie**

1. lokalni przedsiębiorcy (w znacznej części: jednoosobowe firmy) nie są w stanie tworzyć miejsc pracy nawet przy wsparciu PUP,
2. program 500+, powoduje że osoby rezygnują na własną prośbę z pracy, również będąc zarejestrowani jako osoby bezrobotne nie chcą jej podjąć,
3. bezrobocie pokoleniowe – zły przykład z domu, przyzwyczajenie wyniesione z domu rodzinnego,
4. „praca na czarno" – bez zabezpieczeń społecznych,
5. Brak programów reorientacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwa,

- **pomoc społeczna, osoby z niepełnosprawnościami, polityka prorodzinna**

1. mało środków finansowych w celu zwiększenia usług na rzecz niepełnosprawnych,
2. brak Zakładów Pracy Chronionej, Zakładów Aktywizacji Zawodowej,
3. mała ilość obiektów dostosowanych do korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami,
4. niewystarczająca liczba miejsc w DPS,
5. brak Ośrodka Wsparcia dla os. z zaburzeniami psychicznymi,
6. brak asystentów os. niepełnosprawnych,
7. brak rehabilitacji ruchowej dla os. niepełnosprawnych,
8. brak środka transportu do przewozu os. niepełnosprawnych w powiecie pułtuskim,
9. komunikacja miejska niedostosowana do potrzeb os. niepełnosprawnych,
10. ograniczony dostęp do życia publicznego, bariery architektoniczne, komunikacyjne,
11. ograniczone środki finansowe PFRON na rehabilitację zawodową i społeczną (zwłaszcza likwidację barier architektonicznych, środki ortopedyczne i pomocnicze),
12. brak organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych, grup wsparcia itp.
13. niewystarczająca infrastruktura w celu organizowania różnego typu spotkań rodzin, rozwijanie pieczy zastępczej i rozwoju polityki prorodzinnej,
14. bariery architektoniczne w budynkach użyteczności publicznej,
15. brak aktywizacji zawodowej os. niepełnosprawnych,
16. wykluczenie społeczne rodzin i brak systemu wyjścia z wykluczenia,
17. brak współpracy z NGO, z wolontariuszami (na rzecz rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rodzin zastępczych),
18. brak rodzin wspierających w powiecie pułtuskim (funkcjonujących zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i syst. pieczy zastępczej),
19. brak mieszkań socjalnych dla usamodzielniających się wychowanków z pieczy zastępczej,
20. brak ŚDS dla osób przewlekle chorych psychicznie,
21. brak ośrodka Interwencji Kryzysowej dla os. doświadczających przemocy,
22. brak specjalistów do terapii rodzin mających problemy (alkoholowe, z wychowaniem dzieci, uzależnieniami, zaburzeniami psychicznymi itp.),

- **współpraca z organizacjami pozarządowymi i pożytku publicznego**

1. brak w Powiecie Pułtuskim organizacji pozarządowych i pożytku publicznego realizujących zadania statutowe na rzecz pomocy społecznej, osób bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami, promocji dziedzictw kulturowych i historycznych,
2. niska aktywność organizacji pozarządowych i pożytku publicznego w Powiecie Pułtuskim,
3. mała liczba zadań zlecanych przez powiat organizacjom pozarządowym i pożytku publicznego,

VI. WIZJA, MISJA STRATEGII

Wizja Powiatu Pułtuskiego

Wizją określamy obraz powiatu, jaki chcielibyśmy widzieć w przyszłości, na koniec okresu obowiązywania opracowywanej strategii. Wizja jest to stan, do którego dążymy. Odpowiada ona na pytania: co chcielibyśmy osiągnąć? Jaką sytuację chcielibyśmy mieć? Wizja wskazuje zasadniczy kierunek działania, pozwala również wyklarować jasność celów, stojących przed powiatem. Wizja jest wizualizacją przyszłości, która z założenia motywuje jej twórców i odbiorców do działań na rzecz jej realizacji.

Wizja powiatu Pułtuskiego została wypracowana przez uczestników konsultacji społecznych oraz w oparciu o przeprowadzone badania ankietowe.

Wybrana wizja przedstawia obraz Powiatu Pułtuskiego, atrakcyjnego i przyjaznego miejsca do życia i rozwoju społeczno-gospodarczego. Mieszkańcy powiatu żyją w miejscu nowoczesnym, bezpiecznym, rozwiniętym gospodarczo, ale jednocześnie czystym i ekologicznym. Dla kreowania rozwoju powiatu są wykorzystywane i pielęgnowane zasoby historyczno – kulturowe, potencjał turystyczny i aktywność społeczna. Sformułowana wizja podkreśla, że Powiat Pułtuski zamieszkały jest przez ludzi, otwartych i przedsiębiorczych, gotowych na współpracę, którzy wspólnie z profesjonalnym i kompetentnym samorządem dbają o wysoką jakość życia.

Powiat Pułtuski w 2030 roku będzie jednym z głównych ośrodków turystyczno-kulturalnych Mazowsza. Będzie miejscem atrakcyjnym, przyjaznym i bezpiecznym dla mieszkańców i inwestorów. To obszar posiadający dobrze rozwiniętą infrastrukturę i jednocześnie czyste środowisko, promujący lokalną kulturę, tradycje i historię, w którym otwarta na współpracę i sprawna administracja publiczna zapewnia rozwój społeczny i gospodarczy.

Misja powiatu Pułtuskiego

Ważnym momentem w opracowaniu programu jest sformułowanie misji, czyli głównego przesłania. Misja, jako nadrzędny cel funkcjonowania jest krótkim, syntetycznym określeniem docelowego kierunku rozwoju, wraz ze sprecyzowaniem nadrzędnych wartości, które będą zawsze przestrzegane. Misja zapowiada ogólny trend rozwojowy, zgodny z oczekiwaniami wszystkich zainteresowanych podmiotów, a zwłaszcza mieszkańców.

Misja służy określeniu systemu wartości, jakie przyświecają powiatowi do osiągnięcia projektowanego w wizji obrazu powiatu w przyszłości. Misja określa wartości, jakimi będziemy się kierowali w celu osiągnięcia wizji. Misja ukierunkowuje na szczegółowe działania, definiuje również wewnętrzny klimat działań w powiecie. Misja wyraźnie związana jest z odpowiedzią na pytania o sens i istotę naszego działania? Co chcemy osiągnąć? Czyje i jakie potrzeby zaspokajamy? Co powoduje, że jesteśmy wyjątkowi?

Misja sformułowana w 2007 roku obowiązującej do 2015 roku Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego brzmiała następująco:

Powiat pułtuski to obszar wysokiej jakości życia mieszkańców, zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich – przedsiębiorczości, turystyki oraz kultury i edukacji o zasięgu ponadregionalnym.

Podczas prac nad Strategią Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030 powstała nowa propozycja misji powiatu, częściowo opartej na misji dotychczas obowiązującej. Misja jest publiczną, jawną deklaracją wartości wyznawanych przez członków powiatowej wspólnoty samorządowej, które

powinny być stałe w okresie jej funkcjonowania.

Misja i wynikające z niej cele strategiczne powiatu Pułtuskiego zostały wypracowane w trakcie procesu konsultacji strategicznych i są kontynuacją ustalonych kierunków rozwoju powiatu zawartych w Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2007 - 2020.

Misja otrzymała brzmienie:

Misją Powiatu Pułtuskiego jest

dążenie do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gwarantującego wysoką jakość życia, rozwiniętą infrastrukturę i gospodarkę, w oparciu o zasoby i walory powiatu, aktywność mieszkańców, partnerską współpracę i efektywną promocję.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju uznaje równorzędną wartość społeczeństwa, gospodarki i środowiska naturalnego – nie faworyzuje ani nie degraduje roli żadnego z tych trzech elementów, lecz wytycza kierunki ich zrównoważonego rozwoju. Przyjmuje się więc założenie, że gospodarka nie może się rozwijać kosztem ludzi i przyrody, człowiek nie może rozwijać się kosztem gospodarki i przyrody, ale także przyroda nie może być ważniejsza niż człowiek i gospodarka.

Polityka rozwoju lokalnego winna służyć realizacji tej koncepcji. Polityka rozwoju lokalnego rozumiana jest jako świadoma i celowa działalność organów samorządu, zmierzająca do systematycznej poprawy konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poziomu życia mieszkańców oraz wzrostu potencjału gospodarczego regionów, przyczyniającego się ostatecznie do rozwoju społeczno – gospodarczego kraju.

VII. CELE STRATEGICZNE - OBSZARY PRIORYTETOWE

Cele strategiczne formułuje się w obszarach priorytetowych – to jest tych aspektach życia społecznego i gospodarczego, które mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia stanu rzeczy określonego w celu generalnym strategii.
Cele rozwojowe dla Powiatu Pułtuskiego zostały sformułowane w oparciu o przeprowadzone konsultacje w formie warsztatowej z przedstawicielami głównych środowisk i instytucji działających na terenie powiatu, reprezentujących sektory: społeczny, publiczny i gospodarczy. Wzięto także pod uwagę wyniki przeprowadzonego badania ankietowego.

Terminologia i przyjęta metodologia opracowania Strategii Rozwoju Powiatu, np. zaleceń ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (art. 17 ust.1) wskazuje, iż struktura poszczególnych poziomów planowania ma opierać się o cel główny, cele szczegółowe oraz kierunki działań. Przyjąć należy zatem, iż w niniejszej Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030 celem głównym będzie sformułowana misja, celami szczegółowymi – cele strategiczne (obszary priorytetowe), zaś kierunkami działań – cele operacyjne.

Celem generalnym rozwoju Powiatu Pułtuskiego jest:

dążenie do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gwarantującego wysoką jakość życia, rozwiniętą infrastrukturę i gospodarkę, w oparciu o zasoby i walory powiatu, aktywność mieszkańców, partnerską współpracę i efektywną promocję.

Cel generalny Strategii osiągnięty zostanie poprzez realizację celów strategicznych.

Aby cel generalny mógł być zrealizowany, należy podjęć działania w ramach następujących celów strategicznych:

Dla Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego, w perspektywie lat 2016 – 2030 wyznaczono następujące cele strategiczne:

Cel strategiczny 1 **Rozwój edukacji publicznej i poprawa jakości kształcenia**
Cel strategiczny 2 **Drogi publiczne**
Cel strategiczny 3 **Promocja i ochrona zdrowia mieszkańców powiatu**
Cel strategiczny 4 **Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli, ochrona środowiska naturalnego**
Cel strategiczny 5 **Rozwój kultury i dziedzictwa historycznego**

Cel strategiczny 6 **Rozwój przedsiębiorczości i turystyki**
Cel strategiczny 7 **Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich**
Cel strategiczny 8 **Przeciwdziałanie bezrobociu**
Cel strategiczny 9 **Zapewnienie efektywnej pomocy społecznej, skutecznej polityki prorodzinnej oraz wsparcie osób z niepełnosprawnościami**
Cel strategiczny 10 **Współpraca z organizacjami pozarządowymi i pożytku publicznego**

Uzasadnienie przyjętych celów strategicznych

Rozwój edukacji publicznej związany jest przede wszystkim z poprawą jakości nauczania oraz oferty edukacyjnej. Zasadne jest wprowadzenie do programu nauczania wiedzy o lokalnym dziedzictwie, promocji regionu i kultury/historii lokalnej. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego i przeciwdziałania bezrobociu należy dostosować kierunki kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych do potrzeb rynku pracy oraz uatrakcyjnić ofertę edukacyjną poprzez poprawę wyposażenia szkół i placówek przyszkolnych w sprzęt i pomoce naukowe.

W celu poprawy sytuacji w obszarze pomocy społecznej należy kreować rozwój różnych form aktywizacji społecznej i zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Rozwój społeczny powiatu powinien także opierać się o formułowanie i realizację aktywnej polityki prorodzinnej. Głównym celem tych działań powinno być zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia rodziny i małżeństwa, stanowiących fundament rozwoju społeczeństwa. Poza tym należy tworzyć atrakcyjne warunki związane z funkcjonowaniem rodzin i wychowaniem dzieci. Zrealizowanie tych celów powinno przyczynić się do zmniejszenia negatywnych procesów emigracyjnych i związanych z przyrostem naturalnym.

Istotna z punktu widzenia jakości życia mieszkańców powiatu jest poprawa jakości i dostępności do usług i opieki medycznej. Konieczne jest dalsze inwestowanie w infrastrukturę i usługi w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej. W większym stopniu należy zadbać o lepszą dostępność do usług specjalistycznych, szczególnie w zakresie schorzeń urazowo-ortopedycznych oraz chorób psychicznych i geriatrycznych związanych z procesem starzenia się społeczeństwa.

Rozwój infrastruktury drogowej na obszarze powiatu warunkuje poprawę dostępności komunikacyjnej i ma bezpośredni związek z decyzjami inwestycyjnymi, zarówno w zakresie lokalizacji przedsiębiorstw produkcyjnych, usługowych i handlowych jak i zabudowy mieszkaniowej. Nakłady inwestycyjne na budowę infrastruktury drogowej spowodują przyrost wpływów budżetowych z udziałów w podatku dochodowym, ograniczą wydatki na ich utrzymanie, będą stymulowały rozwój lokalnego rynku pracy i przyrost stałych mieszkańców powiatu. Inwestycje w infrastrukturę drogową umożliwią zewnętrzną i wewnętrzną spójność komunikacyjną obszaru powiatu, poprawią funkcjonalność transportu publicznego (dogodny dojazd do pracy, szkół i uczelni), umożliwią optymalne wykorzystanie zasobów powiatu (m.in. elastyczne wykorzystanie budynków oświatowych, infrastruktury społecznej), poprawią jakość warunków życia mieszkańców i będą korzystnie oddziaływać na ochronę środowiska naturalnego (m.in. komunikacja publiczna, ograniczenie emisji pyłów i hałasu).

Istotnym celem, który współcześnie warunkuje odpowiednią jakość infrastruktury na danym obszarze, jest właściwa dostępność do usług teleinformatycznych. Cel może zostać zrealizowany przede wszystkim poprzez zbudowanie sieci Internetu szerokopasmowego oraz promowanie nowoczesnych rozwiązań informatycznych, które zostaną wykorzystane zarówno przez podmioty gospodarcze oraz instytucjonalne, ale także mieszkańców Powiatu.

Współcześnie atrakcyjność gospodarcza, inwestycyjna, w tym turystyczna obszaru opiera się o zbudowanie i promocję lokalnej marki. Istotne działania i przedsięwzięcia na terenie powiatu powinny być spójne, mieć jasno sformułowane cele, i logiczny system wdrażania pod szyldem jednej marki lokalnej. Można do tego doprowadzić m. in. poprzez udział w imprezach targowych, misjach itp., stworzenie portalu internetowego promującego lokalne atrakcje, jak również stworzenie lokalnych map, przewodników i folderów i wydawnictw okolicznościowych.

Słabo jest rozwinięta infrastruktura turystyczna, sportowa i rekreacyjna, co wpływa ujemnie na jakość życia mieszkańców, zniechęca ludzi z zewnątrz do osiedlania się na terenie powiatu, oraz potencjalnych inwestorów do inwestowania, a także nie pozwala na wykorzystanie potencjału turystycznego i walorów powiatu dla rozwoju turystyki. Słabo rozwinięta infrastruktura kulturalna i sportowa wpływa negatywnie na poziom rozwoju psychofizycznego młodzieży oraz przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym. W związku z tym należy zwrócić szczególną uwagę na stan i zasoby infrastruktury społecznej, sportowej i rekreacyjno-turystycznej. Podjąć próby jej rozwoju, rozbudowy, budowy nowych placówek oraz unowocześniania istniejących obiektów. Rozwój infrastruktury społecznej, sportowej oraz rekreacyjno-turystycznej wpłynie z korzyścią nie tylko na poprawę warunków życia mieszkańców, rozwój społeczny, ale również na podniesienie atrakcyjności terenu powiatu, poprawę możliwości korzystania z wypoczynku i rekreacji przez samych mieszkańców i osób przyjeżdżających z zewnątrz.

Kolejnym istotnym wyzwaniem powiatu z punktu widzenia kwestii społecznych jest zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego. Priorytet ten powinien być zrealizowany poprzez ograniczenie przestępczości wobec obywateli, poprawę bezpieczeństwa na drogach, budowę systemu skutecznej pomocy w sytuacjach zagrożenia oraz zapewnienie właściwej ochrony życia i zdrowia ludzi oraz środowiska naturalnego. Należy przy tym zadbać o właściwą ochronę przeciwpowodziową.

Dużym problemem mieszkańców powiatu pułtuskiego jest mała ilość atrakcyjnych miejsc pracy, który jest podstawową przyczyną utrudniającą poprawę warunków życia lokalnej społeczności, zniechęca mieszkańców do osiedlania się na terenie powiatu oraz stanowi barierę w jego rozwoju. Dlatego rozwój gospodarczy powiatu oraz stworzenie atrakcyjnych miejsc pracy stanowią podstawowe uwarunkowania osiągnięcia tego celu. Ważne jest przy tym także wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw działających na terenie Powiatu Pułtuskiego oraz lokalnej społeczności w zakresie rozwoju zawodowego, podnoszenia poziomu wiedzy i kwalifikacji, podejmowania inicjatyw przedsiębiorczości.

W celu rozwoju gospodarczego powiatu należy wykorzystać jego potencjał turystyczny, kulturowy, historyczny i przyrodniczy, a także stworzyć warunki dla rozwoju i wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, które mogłyby zaoferować mieszkańcom atrakcyjne miejsca pracy. Cel ten zostanie osiągnięty w szczególności poprzez promocję powiatu jako obszaru gospodarczego, stworzenie ośrodków i instytucji wspierających przedsiębiorczość lokalną, jak również dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy. Niezbędne w tym zakresie będzie tworzenie centrów i punktów informacji turystycznej, centrum obsługi inwestora oraz organizowanie cyklicznych imprez kulturalnych w oparciu i istniejący potencjał i dziedzictwo.

VIII. CELE OPERACYJNE - KIERUNKI DZIAŁAŃ

Cele operacyjne stanowią uszczegółowienie celów strategicznych i są podstawą dla określenia kierunków działań, co przekłada się w dalszym etapie planowania – etapie wdrożeniowym na wyznaczenia szczegółowych zadań do realizacji. W ten sposób cele operacyjne stanowią podstawę i uzasadnienie do umieszczania konkretnych zadań w Strategii, programach branżowych, czy Wieloletniej Prognozie Finansowej.

Zaplanowane cele operacyjne – kierunki działań odnoszą się z jednej strony do zidentyfikowanych problemów, z drugiej zaś stanowią efekt analiz przeprowadzonych podczas warsztatów konsultacyjnych z przedstawicielami lokalnej społeczności Powiatu Pułtuskiego.

W ramach celów strategicznych realizowane będą następujące cele operacyjne – kierunki działań:

Cel strategiczny 1:
Rozwój edukacji publicznej i poprawa jakości kształcenia

Kierunki działań:

1. **doskonalenie zawodowe uczniów, stworzenie kierunków kształcenia zawodowego w szerokim zakresie specjalizacji zawodowych dostosowanych do wymogów rynku pracy,**
2. **współpraca szkół z instytucjami rynku pracy i pracodawcami,**
3. **działania chroniące przed marginalizacją i wykluczeniem spowodowanym brakiem dobrego wykształcenia, działania zapewniające rozwój kompetencji kluczowych,**
4. **działania mające na celu rozwój mocnych stron, talentów i uzdolnień uczniów,**
5. **efektywne zarządzanie placówkami edukacyjnymi oraz zasobami ludzkimi, materiałami i środkami finansowymi,**
6. **zwiększenie potencjału dydaktycznego szkół,**
7. **wybudowanie hal sportowych oraz boisk wielofunkcyjnych przy szkołach ponadgimnazjalnych,**
8. **budowanie wyższej świadomości rodziców i uczniów w ramach doradztwa edukacyjno-zawodowego, tworzenie Szkolnych Punktów Informacji i Kariery,**
9. **przeprowadzenie remontów w szkołach,**
10. **zatrudnienie w każdej szkole psychologa oraz wyposażenie gabinetów,**
11. **podniesienie poziomu nauczania, wprowadzenie dodatkowych godzin z przedmiotów, z których uczniowie będą zdawać maturę na poziomie rozszerzonym,**
12. **wyrównywanie szans edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, w tym z terenów wiejskich oraz obszarów zmarginalizowanych,**
13. **wspieranie rozwoju edukacji w zakresie nauk ścisłych,**
14. **zapewnienie warunków kształcenia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych,**
15. **poprawa jakości i efektywności działań pomocowych prowadzonych przez placówki edukacyjne, w tym Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną,**
16. **ułatwienie młodzieży poruszania się w zmieniających się realiach społeczno-ekonomicznych.**

Cel strategiczny 2:
Drogi Publiczne

Kierunki działań:

1. **poprawa infrastruktury drogowej, budowa i modernizacja dróg powiatowych i gminnych, w tym na terenach wiejskich,**
2. **poprawa dostępności komunikacyjnej z terenów wiejskich do Pułtuska,**
3. **zwiększenie udziału ruchu pieszego i rowerowego (ścieżki rowerowe, poprawa stanu chodników),**
4. **podniesienie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego, w tym poprzez strefowe uspokojenie ruchu na obszarach zabudowanych,**

5. **poprawa dostępności do obiektów kultury oraz obiektów turystycznych poprzez modernizację odcinków dróg i niskich standardach.**

Cel strategiczny 3:
Poprawa zdrowia mieszkańców powiatu

Kierunki działań:

1. **profilaktyka i ochrona zdrowia,**
2. **zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów,**
3. **zwiększenie oddziałów specjalistycznych w szpitalu,**
4. **promocja zdrowia i zdrowego stylu życia.**

Cel strategiczny 4:
Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli, ochrona przeciwpowodziowa oraz środowiska naturalnego

Kierunki działań:

1. **zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców oraz poprawa możliwości komunikacyjnych wewnątrz miasta, w tym budowa systemu monitoringu wizyjnego w Pułtusku,**
2. **rozwój i proekologiczna modernizacja instalacji do produkcji energii elektrycznej i cieplnej w powiecie, w tym zwiększenie udziału energii pozyskiwanej ze źródeł energii odnawialnych, przejście na gospodarkę niskoemisyjną,**
3. **rozbudowa i modernizacja infrastruktury ciepłowniczej,**
4. **prowadzenie monitoringu zanieczyszczeń środowiska,**
5. **ochrona lasów i obszarów cennych przyrodniczo,**
6. **szerzenie świadomości ekologicznej,**
7. **racjonalne planowanie funkcji terenów z uwzględnieniem potrzeb ochrony środowiska,**
8. **zwiększenie poziomu ochrony przeciwpowodziowej,**
9. **kompleksowa modernizacja wałów przeciwpowodziowych oraz bagrowanie (pogłębienie) koryta rzeki Narew na terenie powiatu pułtuskiego.**

Cel strategiczny 5:
Rozwój kultury i dziedzictwa historycznego

Kierunki działań:

1. **poprawa atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory przyrodnicze,**
2. **wspieranie rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych,**
3. **ochrona spuścizny kulturowej powiatu (materialnej i niematerialnej),**
4. **promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej regionu,**
5. **wspieranie przedsiębiorczości w obszarze kultury,**
6. **promocja i zwiększenie atrakcyjności turystycznej powiatu i miasta,**
7. **wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych,**
8. **poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni miejskiej Pułtuska,**
9. **rewitalizacja terenu zabytkowej „Wyspy" oraz terenu Starego Miasta,**
10. **opracowanie Programu Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego Pułtuska,**
11. **renowacja kanałów B i C,**
12. **rozbudowa szlaków turystycznych i tras rowerowych,**
13. **rozbudowa i modernizacja bibliotek i muzeów.**

Cel strategiczny 6:
Rozwój przedsiębiorczości i turystyki

Kierunki działań:

1. **wspieranie lokalnych specjalizacji gospodarczych,**
2. **wspieranie przedsiębiorstw w fazie wdrażania innowacji do produkcji oraz promocji powstałych produktów,**
3. **wzmocnienie znaczenia powiatu jako centrum społeczno-gospodarczego w subregionie**

ciechanowskim,
4. tworzenie sieci współpracy i klastrów wiejskich rozwijających specjalizacje branżowe,
5. wzmacnianie towarowości i produktywności gospodarstw,
6. poprawa efektywności ekonomicznej i innowacyjności sektora rolnego, w tym poprzez rozwój rolnictwa ekologicznego,
7. rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy,
8. wspieranie budowy społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich,
9. wsparcie informatyzacji sektora usług społecznych w celu zwiększenia ich dostępności,
10. wspieranie rozwoju drobnej przedsiębiorczości,
11. promocja turystyczna Powiatu Pułtuskiego,
12. wykorzystanie potencjału rzeki Narew (np. spływy kajakowe),
13. wspieranie powstawania i rozwoju gospodarstw agroturystycznych,
14. wytyczenie pól namiotowych i biwakowych oraz nadzór nad ich funkcjonowaniem, dostosowanie do potrzeb turystów.

Cel strategiczny 7:
Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich

Kierunki działań:

1. poprawa i modernizacja infrastruktury na terenach wiejskich
2. wspieranie i pomoc w organizacji wspólnych grup producentów, co ułatwi zbyt produktów rolnych,
3. wspieranie i tworzenie nowych punktów skupu produktów rolnych,
4. promocja lokalnych produktów rolniczych,
5. pomoc w tworzeniu pasiek na terenach wiejskich,
6. zorganizowanie cyklicznych targów żywności lokalnych producentów rolnych i ich promocja.

Cel strategiczny 8:
Przeciwdziałanie bezrobociu

Kierunki działań:

1. aktywizacja zawodowa osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób wychowujących dzieci, niepełnosprawnych oraz absolwentów i osób w wieku 50+,
2. wspieranie reorientacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwa,
3. wspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia,
4. przeciwdziałanie bezrobociu i łagodzenie skutków bezrobocia,
5. tworzenie warunków do powstawania ZPCH oraz ZAZ dla osób niepełnosprawnych,
6. wspieranie przedsiębiorczości społecznej i ekonomii społecznej,
7. podejmowanie działań integrujących ludzi młodych na rynku pracy, w tym ze środowisk marginalizowanych.

Cel strategiczny 9:
Zapewnienie efektywnej pomocy społecznej, skutecznej polityki prorodzinnej oraz wspieranie osób z niepełnosprawnościami

Kierunki działań:

1. budowa i rozwój infrastruktury społecznej, w tym mieszkań socjalnych i chronionych,
2. utworzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej,
3. utworzenie ZAZ i ZPCH w powiecie,
4. wspieranie rodzin wielodzietnych i niepełnych oraz pieczy zastępczej,
5. przeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej,
6. wspomaganie zadań mających na celu włączenie społeczne i przeciwdziałanie ubóstwu oraz wykluczeniu społecznemu,
7. zwiększenie ilości specjalistów pracujących z osobami wykluczonymi oraz rodzinami i

osobami z niepełnosprawnościami.
Cel strategiczny 10 **Współpraca z organizacjami pozarządowymi i pożytku publicznego**
Kierunki działań: **1. powierzanie części zadań publicznych organizacjom pozarządowym i pożytku publicznego,** **2. opracowywanie corocznego programu współpracy powiatu z organizacjami pozarządowymi i pożytku publicznego,** **3. wspólna organizacja imprez kulturalnych z organizacjami pożytku publicznego i pozarządowymi,** **4. stworzenie warunków oraz promocja dla rozwoju organizacji pożytku publicznego w powiecie.**

IX. ZGODNOŚĆ CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU

Podstawowe aktualne strategiczne dokumenty planistyczne w Polsce to:

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 r.
- Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Praktycznym rezultatem dyskusji oraz zmianami w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.06. nr 227, poz. 1658, z późn. zm.) było stworzenie nowego porządku strategicznego. W spójności z oczekiwaniami Unii Europejskiej co do zakresu dokumentów o charakterze strategicznym powstał nowy model. Ramę stanowią: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (perspektywa 2030 roku) oraz Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (zawsze w układzie 20 lat do przodu).

W tak zdefiniowanych granicach mieścić się powinna Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 (10 letni horyzont czasowy) w korelacji z europejskim dokumentem programowym (Europa 2020) oraz 9 zintegrowanymi strategiami dotyczącymi:

- Innowacyjności i Efektywności Gospodarki,
- Rozwoju Transportu,
- Bezpieczeństwa Energetycznego i Środowiska,
- Rozwoju Regionalnego,
- Rozwoju Kapitału Ludzkiego,
- Rozwoju Kapitału Społecznego,
- Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa,
- Sprawnego Państwa,
- Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa RP[4].

Celem głównym Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca, a z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierównomierności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów.

Głównym sposobem osiągnięcia tego celu jest stabilny i wysoki wzrost gospodarczy. W porównaniu z przeciętnym tempem wzrostu w okresie 20 lat transformacji (4,2% rocznie) ambitnym celem byłoby osiągnięcie poziomu średnio ok. 3,5% wzrostu gospodarczego do 2020 roku, co jest niebywale trudne, nawet przy obecnych, ostrożnych założeniach. Gdyby realny okazał się taki scenariusz rozwojowy, w którym średni wzrost wyniesie ok 3,5%, to przyspieszenie wzrostu w większej skali potrzebne będzie w następnej dekadzie – 2020 - 2030.

W tym sensie „trzecia fala nowoczesności" oznacza umiejętne łączenie modernizacji, innowacji, impetu cyfrowego z poprawą jakości życia, powiązaną ze skokiem cywilizacyjnym, jakiego w tej perspektywie czasowej Polska winna dokonać. Realizacji tak postawionych zadań powinno towarzyszyć odpowiednio wysokie tempo wzrostu gospodarczego, które umożliwiałoby efektywną konwergencję do wyżej rozwiniętych gospodarek Unii Europejskich pod względem dochodu na mieszkańca, w warunkach równowagi finansów publicznych, bez zagrożeń płynących z tytułu nadmiernego wzrostu długu publicznego, czy deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych. Wyraźnie postawionym **zadaniem powinno być przesunięcie wydatków publicznych w kierunku wydatków prorozwojowych. Wysiłek na rzecz oszczędności musi być bowiem połączony z odpowiedzialnym**

4 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030, mac.gov.pl

ponoszeniem nakładów na inwestycje prorozwojowe o szczególnie priorytetowym charakterze. Wyznacznikiem takiego działania jest dostosowanie i połączenie tempa konwergencji z potrzebami inwestycyjnymi, zapobiegającymi nadmiernemu spowolnieniu gospodarczemu, czy stagnacji na rynku pracy.

Przez podniesienie poziomu życia rozumiemy wzrost dochodów w sektorze gospodarstw domowych, ułatwienie dostępu do edukacji i szkolenia, co prowadzi do podwyższenia poziomu wykształcenia społeczeństwa i podnoszenia kwalifikacji obywateli, wzrost zatrudnienia i wydajności pracy, skutkujące zarówno obniżeniem bezrobocia, jak i zwiększeniem poziomu aktywności zawodowej oraz poprawę zdrowotności mieszkańców Polski.

Przez podniesienie jakości życia rozumiemy istotną poprawę stanu i wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli, możliwość korzystania z funkcjonalnej i łatwo dostępnej infrastruktury technicznej i społecznej, życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym, uczestnictwo w życiu demokratycznym, uczestnictwo w kulturze i turystyce, przynależność do zintegrowanej, pomocnej wspólnoty lokalnej, umożliwiającej lepszą harmonizację życia rodzinnego i zawodowego oraz aktywność w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

Podniesienie poziomu i jakości życia ma umożliwić polityka państwa pozwalająca na szybki, trwały rozwój gospodarczy w perspektywie długookresowej, oparty na rozwoju kapitału ludzkiego, zwiększaniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki i regionów, w tym na inwestycjach w sferze badań i rozwoju, oraz na uzyskanie stabilnych warunków ekonomiczno-społecznych i środowiskowych zapewniających europejski poziom i jakość życia obywateli i rodzin w kraju i wspólnotach lokalnych. Funkcjonowanie wspólnoty i jej bezpieczeństwo powinno być oparte o zasadę subsydiarności. W sytuacjach zagrożeń przerastających możliwości reagowania społeczności lokalnej powinna ona mieć wsparcie właściwych organów administracji publicznej.

Osiąganie strategicznego celu kluczowego Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 roku będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach zadaniowych:

- **konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji),**
- **równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji),**
- **efektywności i sprawności państwa.**

Realizacja powyższych priorytetów będzie następować poprzez działania regulacyjne, decyzyjne i wdrożeniowe władz państwowych i administracji publicznej, jak i innych podmiotów życia społeczno – gospodarczego oraz system oceny postępu realizacji działań.

Celem głównym Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego jest dążenie do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gwarantującego wysoką jakość życia, rozwiniętą infrastrukturę i gospodarkę, w oparciu o zasoby i walory powiatu, aktywność mieszkańców, partnerską współpracę i efektywną promocję.

Cel główny Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego jest spójny z celem głównym Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju, a priorytety Strategii nawiązują do priorytetów w niej określonych.

ZGODNOŚĆ STRATEGII Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI NA SZCZEBLU REGIONALNYM

Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030 wpisuje się również w większość priorytetów rozwoju regionu Mazowsze. Strategia jest zgodna m.in. z:

1. Projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020.
2. Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (program zaakceptowany przez Komisję Europejską w 2014r.).
3. Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego (aktualizacja z 2014 r.),
4. Programem ochrony środowiska województwa mazowieckiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. (Uchwała Nr 104/12),

CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ STRATEGII WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO ZBIEŻNE Z CELAMI I KIERUNKAMI STRATEGII ROZWOJU POWIATU PUŁTUSKIEGO

1.Tworzenie warunków do generowania i absorpcji innowacji

- Podnoszenie innowacyjności przedsiębiorstw, szczególnie MŚP
- Zwiększenie współpracy pomiędzy środowiskami biznesu i nauki oraz samorządem w procesie rozwoju innowacji

2. Rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców

- Działania na rzecz rozwoju usług okołobiznesowych dla przedsiębiorców oraz rozwój systemów poręczeń kredytowych i pożyczek, szczególnie dla przedsięwzięć innowacyjnych

3. Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych

- Wsparcie dla firm produkcyjnych inwestujących w nowe miejsca pracy, w tym tworzących i rozwijających jednostki B+R
- Wspieranie kluczowych dla rozwoju przemysłu przedsiębiorstw oraz instytucji B+R+W

4. Umiędzynarodowienie gospodarcze

- Zwiększenie potencjału eksportowego przedsiębiorstw
- Dostosowanie przedsiębiorstw do wymogów Unii Europejskiej

5. Wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych

- Wspieranie lokalnych specjalizacji gospodarczych
- Wspieranie powstawania i rozwoju klastrów oraz sieci współpracy między przedsiębiorstwami

6. Warszawa jako ośrodek stołeczny – rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych

- Wzmacnianie funkcji metropolitalnych

7. Wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich

- Tworzenie sieci współpracy i klastrów wiejskich rozwijających specjalizacje branżowe
- Poprawa efektywności ekonomicznej i innowacyjności sektora rolnego, w tym poprzez rozwój rolnictwa ekologicznego
- Wspieranie inwestycji w infrastrukturę ułatwiającą prowadzenie działalności gospodarczej
- Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy

8. Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług

- Poprawa dostępności teleinformatycznej
- Wspieranie budowy społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich
- Wsparcie informatyzacji sektora usług społecznych w celu zwiększenia ich dostępności

9. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu

- Zwiększenie konkurencyjności transportu kolejowego względem drogowego, w tym poprzez poprawę jakości infrastruktury, taboru i usług
- Dostosowanie parametrów, standardów technicznych i przebiegu dróg do ich funkcji
- Integracja systemów transportowych i rozwój transportu kombinowanego towarów
- Rozwój transportu szynowego, w tym budowa nowych linii

- Udrożnienie warszawskiego węzła TEN-T

10. Rozwój form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców

- Usprawnienie i rozbudowa multimodalnego transportu zbiorowego oraz wspieranie proekologicznych rozwiązań w transporcie publicznym
- Zwiększenie udziału ruchu pieszego i rowerowego w ogóle podróży

11. Zapobieganie nadmiernej suburbanizacji i kreowanie ładu przestrzennego

- Tworzenie spójnej, harmonijnej oraz uporządkowanej przestrzennie i urbanistycznie sieci osadniczej

12. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego

- Kształcenie zawodowe młodzieży
- Kształcenie ustawiczne i podnoszenie kwalifikacji zawodowych
- Zwiększenie potencjału dydaktycznego uczelni wyższych oraz naukowo-badawczego regionu
- Budowa społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie tożsamości regionalnej
- Dostosowywanie systemów kształcenia i szkoleń do potrzeb rynku pracy

13. Wzrost wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej

- Wspieranie reorientacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwa
- Wspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia

14. Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna

- Przeciwdziałanie bezrobociu i łagodzenie skutków bezrobocia
- Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób niepełnosprawnych, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej

15. Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie

- Rozwój i proekologiczna modernizacja instalacji do produkcji energii elektrycznej i cieplnej w regionie, w tym zwiększenie udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych
- Podnoszenie efektywności energetycznej

16. Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska

17. Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej

18. Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym

- Zwiększenie poziomu ochrony przeciwpowodziowej i przeciwdziałanie osuwiskom

19. Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń

20. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych

- Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich
- Poprawa bezpieczeństwa zasilania w energię miast poprzez budowę i modernizację lokalnych instalacji do produkcji energii ze szczególnym uwzględnieniem technologii kogeneracji i poligeneracji oraz wykorzystania OZE

21. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu.

Do osiągnięcia celów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego przyczynia się realizacja celów zapisanych w strategiach jednostek samorządu terytorialnego na szczeblu gmin i powiatów. Przyczynia się do tego formuła celów strategicznych oraz operacyjnych Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I PLAN FINANSOWY REALIZACJI

Realizacja przewidzianych w Programie Rozwoju projektów inwestycyjnych oraz zadań o charakterze nie inwestycyjnym wymaga zazwyczaj wydatkowania znacznych środków finansowych. W obecnej sytuacji ekonomiczno – prawnej główne źródła finansowania rozwoju lokalnego stanowią:

- środki budżetu powiatu oraz gmin i województwa
- środki pochodzące z dotacji celowych będących w dyspozycji odpowiednich Ministrów,
- środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego EFRR oraz z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (max. 80% kosztów kwalifikowanych zadania),
- środki z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020,
- środki z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (EFS),
- środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego EFRR w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa
- środki z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG),
- środki z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Szwajcarskiego Mechanizmu Finansowego,
- budżety powiatowych i wojewódzkich funduszy celowych, w tym np. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- fundusze prywatne oraz fundusze organizacji pozarządowych.

Nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 umożliwia pozyskanie znacznych funduszy z programów krajowych oraz programu regionalnego. Środki finansowe na realizację celów tych programów pochodzą z Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Należy jednak nadmienić, że podział środków w ramach dostępnych programów oraz opracowywanie ich ostatecznej wersji w dalszym ciągu trwa, dlatego poniższe informacje zaczerpnięte są z najbardziej aktualnych źródeł..

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020.

W ramach Priorytetu inwestycyjnego 3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości małe i średnie przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu i sieci aniołów biznesu mogą otrzymać wsparcie w formie dotacji i instrumentów finansowych.

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

Priorytet inwestycyjny 8.6.

Trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych, także poprzez wdrażanie Gwarancji dla Młodzieży. Przykładowe przedsięwzięcie, które może otrzymać wsparcie:

- Udzielanie pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Pożyczki na preferencyjnych warunkach ze środków będących w dyspozycji Banku Gospodarstwa Krajowego.

Priorytet inwestycyjny 8.10. Aktywne i zdrowe starzenie się.

Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Upowszechnianie idei aktywnego i zdrowego starzenia się.
- Stworzenie i rozbudowanie sieci współpracy na rzecz aktywności zawodowej i zatrudnienia osób w wieku 50+.

Beneficjentami mogą być JST oraz ich jednostki organizacyjne.

Priorytet inwestycyjny 9.4. Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.

Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji kadr publicznych i niepublicznych instytucji działających na rzecz włączenia społecznego i walki z ubóstwem (m.in. szkolenia, specjalizacje, studia, studia podyplomowe, samokształcenie, superwizja, doradztwo) oraz kadr publicznych i niepublicznych instytucji działających w ramach innych polityk sektorowych kluczowych dla włączenia społecznego i walki z ubóstwem.
- Wypracowanie, przetestowanie i wdrożenie nowych modeli pracy socjalnej i innych form wsparcia grup wykluczonych.
- Wypracowanie i wdrożenie systemu kooperacji pomiędzy publicznymi i niepublicznymi instytucjami działającymi w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa, a także pomiędzy tymi instytucjami a podmiotami innych Polityk sektorowych m. in. edukacji i zdrowia na rzecz redukcji ubóstwa, integracji społecznej i poprawy zatrudnienia, rewizja i doskonalenie istniejących rozwiązań w tym zakresie.

Priorytet inwestycyjny 9.7. Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.

Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Rozwój nowych usług społecznych o charakterze profilaktycznym i interwencyjnym, z uwzględnieniem grup szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym dzieci i młodzieży.
- Badanie efektywności stosowania usług społecznych na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Priorytet inwestycyjny 9.8. Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej.

Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Wyposażenie w kompetencje i wiedzę w obszarze ekonomii społecznej i na rzecz rozwoju ekonomii społecznej interesariuszy ważnych dla rozwoju sektora ekonomii społecznej, w tym przedstawicieli władz i pracowników administracji publicznej oraz liderów lokalnych.

Priorytet inwestycyjny 10.1. Ograniczanie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego z uwzględnieniem formalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.

Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Wzmocnienie systemu wspierania szkół i placówek ukierunkowanego na ich rozwój służący podniesieniu jakości kształcenia oraz zapewnieniu równego dostępu i równych szans.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,

Priorytet inwestycyjny 6.5. Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów poprzemysłowych (w tym terenów powojskowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu. Przewidywane jest wsparcie w formie bezzwrotnej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020

RPO WM 2014-2020 realizowany będzie w jedenastu Osiach Priorytetowych (OP) w tym dziesięciu osiach tematycznych i jednej osi dedykowanej pomocy technicznej:

I. Wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej w gospodarce

II. Wzrost e-potencjału Mazowsza

III. Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości

IV. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną

V. Gospodarka przyjazna środowisku

VI. Jakość życia

VII. Rozwój regionalnego systemu transportowego

VIII. Rozwój rynku pracy

IX. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem

X. Edukacja dla rozwoju regionu

XI. Pomoc Techniczna

Podział środków pomiędzy kraj a region zapewnia udział w ramach RPO WM 2014-2020 59% środków EFRR oraz 47% środków EFS. Środki na Program stanowią około 55% alokacji dla regionu, co oznacza odpowiednio wysokość alokacji EFRR w kwocie 1 544 686 317 euro oraz EFS w kwocie 545 153 821 euro. Ogółem w ramach RPO WM 2014-2020 przewidywana alokacja wynosi 2 089 840 138 euro. Relacja EFRR do EFS to odpowiednio: 74% do 26%, zaś poziom współfinansowania ze środków unijnych wynosi do 80% na Oś Priorytetową. Minimalne zaangażowanie środków krajowych - szacowane na podstawie art. 120 rozporządzenia 1303/2013 zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdej osi priorytetowej EFRR i EFS będzie wynosić 522 460 035 euro.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020

Innym ważnym źródłem finansowania będą środki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020. Samorządy lokalne będą miały możliwość sfinansowania inwestycji w ramach działania Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20). Będą możliwe do sfinansowania :

- Inwestycje związane z tworzeniem, ulepszaniem, lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycje w energię odnawialną i w oszczędzanie energii.
- Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej.
- Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury.

Program ERASMUS+

Program wszedł w życie w 2014 r. zaś realizacja zadań jest przewidziana do 2020 r. Program oferuje wsparcie finansowe dla instytucji i organizacji działających w obszarze edukacji i szkoleń, młodzieży oraz sportu w Europie. Jego celem jest wspieranie rozwijania umiejętności jego uczestników oraz zwiększania ich szans na zatrudnienie, a także modernizacja systemów edukacji, szkoleń i wspierania młodzieży. Istnieją możliwości finansowania działań w ramach następujących sektorów:
Edukacja szkolna - sektor realizujący akcje 1 i 2 programu Erasmus+ w odniesieniu do przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych:

- Akcja 1. Mobilność edukacyjna – projekty mające na celu „poprawę jakości pracy placówki oświatowej osiąganą przez udział jej pracowników w mobilnościach zagranicznych takich jak kursy i szkolenia, w trakcie których podnoszą oni własne kompetencje zawodowe".

Potencjalni beneficjenci to: organizacje – publiczne i niepubliczne przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja oraz szkoły ponadpodstawowe.

- Akcja 2. Partnerstwa strategiczne - projekty polegające na dwu- lub trzyletniej, międzynarodowej współpracy placówek edukacyjnych, władz oświatowych i innych organizacji zajmujących się edukacją szkolną. W szczególności współpraca szkół (co najmniej dwie szkoły z różnych krajów) oraz współpraca instytucji działających w obszarze edukacji (co najmniej trzy dowolne instytucje działające w obszarze edukacji z trzech różnych krajów). Potencjalni beneficjenci to: placówki publiczne i niepubliczne: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne i artystyczne oraz władze oświatowe i inne organizacje działające w obszarze edukacji z terenu Unii Europejskiej i nie tylko.

Edukacja dorosłych - to sektor realizujący akcje 1 i 2 programu Erasmus+ w odniesieniu do instytucji związanych z edukacją osób dorosłych:

- Akcja 1. Mobilność edukacyjna - organizacje związane z edukacją dorosłych mogą wysyłać za granicę swoich pracowników. O dofinansowanie projektu, trwającego rok lub dwa lata, mogą się ubiegać organizacje związane z edukacją dorosłych (lub konsorcjum minimum trzech organizacji z tego samego kraju).
- Akcja 2. Partnerstwa strategiczne - akcja umożliwia wymianę doświadczeń i rozszerzenie współpracy pomiędzy organizacjami i instytucjami zajmującymi się edukacją dorosłych z różnych krajów. O dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje działające w obszarze edukacji dorosłych z krajów uczestniczących w programie Erasmus+.

Projekty Centralne i Sport:

Projekty, które ubiegać się będą o dofinansowanie muszą dotyczyć przede wszystkim rozwoju sportu na poziomie najbliższym obywatelowi. Wspierane będą m.in. projekty partnerskie w dziedzinie sportu. Działania, które mogą uzyskać dofinansowanie to: rozwój oraz wprowadzanie innowacyjnych praktyk w różnych obszarach sportu i aktywności fizycznej pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami w i poza sportem. Beneficjentami mogą być np. instytucje publiczne odpowiedzialne za sport na lokalnym, regionalnym lub krajowym poziomie, organizacje działające na rzecz promocji aktywności fizycznej i aktywnego wypoczynku, organizacje sportowe.

Skarb Państwa
Ministerstwo Sportu i Turystyki Departament Turystyki ogłasza rokrocznie otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych z zakresu turystyki. O dofinansowanie mogą starać się organizacje pozarządowe oraz inne jednostki prowadzące działalność pożytku publicznego jak np. stowarzyszenia

jednostek samorządowych działające dłużej niż trzy lata, których działalność w sferze turystyki (m.in. ekoturystyki, agroturystyki, przewodnictwa i pilotażu, rekreacji, wypoczynku, hotelarstwa) lub krajoznawstwa jest jednym z celów lub zadań statutowych. Podmioty te mogły się starać o dofinansowanie następujących zadań w 2015 r.:

- Wspieranie rozwoju turystyki polskiej (popularyzacja turystyki krajowej, rozwój dziedzin gospodarki turystycznej, konkurencyjność i innowacyjność produktów turystycznych). Zadania te mają być realizowane ze szczególnym uwzględnieniem:
  - turystyki dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych oraz turystyki związanej z „Dużymi Rodzinami" (wielodzietnymi);
  - turystyki kulturowej, w tym w obiektach zabytkowych i dziedzictwa przemysłowego;
  - turystyki aktywnej, w tym turystyki rowerowej i wodnej;
  - turystyki wiejskiej;
  - turystyki biznesowej i przemysłu spotkań w Polsce;
  - ekoturystyki;
  - turystyki zdrowotnej;
- Kształtowanie przestrzeni turystycznej – zadania związane z wytyczaniem, znakowaniem i konserwacją szlaków (m.in. pieszych, narciarskich, rowerowych, wodnych), które znajdują się na terenie Polski.
- Działania na rzecz jakości kadr (szkolenia, seminaria, warsztaty, konferencje).

Wymagany jest wkład własny finansowy podmiotu wnioskującego o dotację wynosi minimum 15 % kosztu całkowitego zadania.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Możliwe jest uzyskanie dofinansowania w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz tzw. Mecenatu, które są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe, oraz podmioty gospodarcze. Na rok 2015 zostały ogłoszony np. program: Dziedzictwo kulturowe składający się z m.in. takich priorytetów jak: ochrona zabytków (przewidujący konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne), kultura ludowa i tradycja (wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym ogólnopolskim).

Inne programy:

- Rozwój infrastruktury kultury – program, którego celem rozbudowa i modernizacja infrastruktury instytucji kultury i innych podmiotów działających w obszarze kultury. Do dofinansowania kwalifikują się m.in. zadania takie jak: budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej czy zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej
- Infrastruktura domów kultury – celem programu jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury domów i ośrodków kultury m.in. remont obiektów kulturalnych i zakup wyposażenia na potrzeby prowadzenia edukacji kulturalnej. O dofinansowanie mogą starać się biblioteki, domy kultury, ośrodki kultury posiadające status samorządowej instytucji kultury oraz jednostki samorządu terytorialnego jako organy prowadzące te instytucje.

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020

Program przewiduje realizację działań w ramach czterech obszarów priorytetowych:

Priorytet I. Edukacja osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: zajęcia edukacyjne z zakresu różnych

dziedzin, programy edukacyjne, warsztaty o starzeniu osób starszych i aktywnym starzeniu, kształcenie opiekunów.

Priorytet II. Edukacja osób starszych.
Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: budowanie sieci społecznych w tym wolontariat wewnątrz- i międzypokoleniowy, przeciwdziałanie e-wykluczeniu.

Priorytet III. Partycypacja społeczna osób starszych.
Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: wspieranie uczestnictwa i integracji w życiu społecznym/publicznym, włączanie osób starszych w proces tworzenia i funkcjonowania grup obywatelskich oraz organizacji pozarządowych.

Priorytet IV. Usługi społeczne dla osób starszych.
Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: rozszerzenie dostępności do usług społecznych m.in. opiekuńczych, kulturalnych, edukacyjnych, poradniczo-doradczych, sportowych i turystycznych, szkolenia dla wolontariuszy i opiekunów (z zakresu pomocy osobom starszym).
Beneficjentami programu mogą być np. organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, partnerstwa JST. Wsparcie będzie miało charakter dotacyjny (od 20 000 – 200 000 tys. zł), wkład własny w wysokości minimum 10% wartości projektu.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich jest „instrumentem programowym i finansowym zwiększającym dynamikę rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz przejawem, wypracowanej w partnerstwie publiczno-społecznym, troski o rozwój aktywności obywatelskiej i potrzeby wzmocnienia miejsca i roli trzeciego sektora w realizacji zadań publicznych". Program FIO na lata 2014-2020 będzie finansowany z krajowych środków publicznych pochodzących z budżetu państwa. Rocznie na ten cel ma być przeznaczanych 60 mln zł.

Zakres wszystkich możliwych do zrealizowania w ramach Programu projektów obejmuje wymienione w Ustawie o Działalności Pożytku Publicznego i Wolontariatu (art.4) obszary działalności pożytku publicznego m.in. pomoc społeczna, ochrona i promocja zdrowia, nauka, edukacja, oświata i wychowanie, upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem pracy.

PLAN KLUCZOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ INWESTYCYJNYCH STRATEGII NA LATA 2016-2020

Kierunki działań	Czas realizacji – lata 2016-2022							Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Rozwój edukacji publicznej i poprawa jakości kształcenia								Środki budżetu powiatu i gmin na realizację zadań własnych. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 - 2020	Samorząd Gminny i Powiatowy, Placówki oświatowe, Partnerzy społeczni, Organizacje pozarządowe
Planowane projekty:									
Doskonalenie zawodowe uczniów									
Rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz współpracy z rynkiem pracy									
Projekt Erasmus +									
Zapewnienie efektywnej pomocy społecznej, skutecznej polityki prorodzinnej, w tym wspieranie osób z niepełnosprawnościami								Środki budżetu powiatu i gmin na realizację zadań własnych. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 - 2020	Samorząd Gminy i Powiatowy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodek Pomocy Społecznej, Organizacje pozarządowe, Partnerzy społeczni
Planowane projekty:									
Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu									
Rozwój ekonomii społecznej									
Budowa, modernizacja i dopasowanie jednostek opieki społecznej									
Poprawa zdrowia mieszkańców powiatu								Środki własne podmiotów leczniczych. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 – 2020	Podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia – posiadające kontrakt z NFZ
Planowane projekty:									
Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej									
Infrastruktura ochrony zdrowia									

Kierunki działań	Czas realizacji – lata 2016-2022							Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Drogi Publiczne								Środki budżetu powiatu i gmin na realizację zadań własnych. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 – 2020 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Samorząd Powiatowy i Gminny, Zarząd Dróg Powiatowych
Planowane projekty:									
Budowa i przebudowa dróg powiatowych i gminnych									
Redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza – ścieżki i infrastruktura rowerowa									
Rozwój kultury i dziedzictwa historycznego								Środki własne powiatu i gmin na realizację zadań własnych. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 - 2020	Samorząd Powiatowy i Gminny, Organizacje pozarządowe, Partnerzy społeczni
Planowane projekty:									
Dziedzictwo kulturowe									
Programy rewitalizacji									Samorząd Gminny
Rozwój przedsiębiorczości i turystyki								Środki własne powiatu i gmin na realizację zadań własnych. Środki finansowe lokalnych przedsiębiorców. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 - 2020	Samorząd Powiatowy i Gminny, Lokalni przedsiębiorcy
Planowane projekty:									
Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu									
Wykorzystywanie walorów turystyczno-rekreacyjnych terenu powiatu pułtuskiego									
Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej powiatu pułtuskiego									
Rozwój potencjału MŚP									
Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości									

Kierunki działań	Czas realizacji – lata 2016-2022							Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Porządek publiczny i bezpieczeństwo, ochrona przeciwpowodziowa i środowiska naturalnego								Środki własne powiatu i gmin na realizację zadań własnych. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 - 2020	Samorząd Powiatowy i Gminny, Partnerzy społeczni
Planowane projekty:									
Przejście na gospodarkę niskoemisyjną									
Zapewnienie trwałego, zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym									
Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwienie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń									
Gospodarka odpadami									
Dostosowanie zmian klimatu Poprawa systemu zarządzeń ryzykiem powodzi na terenie Powiatu Pułtuskiego									
Rolnictwo i obszary wiejskie								Środki własne powiatu i gmin na realizację zadań własnych. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 – 2020 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Samorząd Powiatowy i Gminny.
Planowane projekty:									
Tworzenie warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych									
Wzmocnienie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego									
Budowa i modernizacja dróg publicznych na obszarach wiejskich									

Kierunki działań	Czas realizacji – lata 2016-2022							Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Przeciwdziałanie bezrobociu								Środki własne powiatu i gmin na realizację zadań własnych. Środki krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym: Unia Europejska w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014 - 2020	Samorząd Powiatowy i Gminny. Powiatowy Urząd Pracy. Organizacje pozarządowe. Lokalni przedsiębiorcy.
Planowane projekty:									
Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych									
Aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych zawodowo – ułatwienie powrotu do aktywności zawodowej osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3									

XI. WDRAŻANIE STRATEGII – ZAŁOŻENIA SYSTEMU REALIZACJI

Realizacja Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego uzależniona jest od możliwości finansowych powiatu oraz od wysokości uzyskanych środków, zarówno krajowych jak i w ramach funduszy Unii Europejskiej.

W celu efektywnego wdrażania Strategii konieczna będzie koordynacja działań na poziomie Powiatu. Rolę koordynatora pełnił będzie powołany komitet sterujący – zespół zadaniowy – do zadań którego należało będzie:

- opiniowanie zmian i uzupełnień Strategii;
- zapewnienie zgodności realizacji Strategii z obowiązującymi przepisami (w zakresie zamówień publicznych, ochrony środowiska, ochrony dóbr dziedzictwa kulturowego);
- promocja Strategii;
- sporządzanie materiałów informacyjnych na temat wdrażania Strategii;
- sporządzanie informacji o nieprawidłowościach w realizacji Strategii;
- monitorowanie działań związanych z realizacją Strategii;

Instytucją wdrażającą Strategię Rozwoju Powiatu Pułtuskiego jest Zarząd Powiatu Pułtuskiego, na którym spoczywa obowiązek:

- opracowania i składania wniosków o dotacje;
- kontroli formalnej składanych wniosków i ich zgodności z obowiązującymi procedurami;
- zapewnienie informacji o finansowaniu projektów.

Ocena Strategii

Monitoring Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego polegał będzie na kontroli przebiegu realizacji projektów i zadań, prowadzących do osiągnięcia celów operacyjnych oraz celów strategicznych. Ocena stopnia realizacji Strategii służyła będzie przede wszystkim do oszacowania uzyskanych efektów z realizacji poszczególnych projektów. Oceniając projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej przyjmuje się następujące typy ocen:

- ex – ante – przed realizacją projektu;
- mid – term – w połowie realizacji projektu;
- ex – post – na zakończenie projektu;
- on – going – na bieżąco;

Inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi

Czynnikiem decydującym o realizacji Strategii jest współpraca pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi. Drugim istotnym czynnikiem w rozwoju Powiatu jest komunikacja władz samorządowych z mieszkańcami Powiatu. Współpraca międzysektorowa miała miejsce na etapie opracowania Strategii, gdzie wszyscy wspólnie wyznaczali kierunek działania Powiatu Pułtuskiego. Współpraca ta będzie dalej prowadzona w odniesieniu do podejmowanych zadań inwestycyjnych i o charakterze nieinwestycyjnym.

Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego jest dokumentem otwartym i podlegała będzie aktualizacji w miarę potrzeb lokalnych. Podstawą do aktualizacji Strategii będzie:

- analiza postępu w realizacji zadań podjętych w Strategii;
- zmiany w lokalnej sytuacji społeczno – gospodarczej, np. nowe, pojawiające się problemy i uwarunkowania;
- zmiany w otoczeniu zewnętrznym, będące np. źródłem szans rozwojowych.

Promocja i informowanie o Strategii

Strategia promocyjna jest jednym z podstawowych elementów zapewniających realizację celów w poszczególnych fazach wdrażania Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego. Jest ona ściśle powiązana z celami strategicznymi oraz zakładanymi rezultatami.

Celem działań promocyjnych jest rozpowszechnienie założeń Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego wśród mieszkańców **poprzez zastosowanie różnorodnych środków komunikacji społecznej.**

Realizacja Strategii zależy od skutecznie przeprowadzonej kampanii promocyjnej, która musi być dobrze zaplanowana i profesjonalnie zrealizowana z wykorzystaniem odpowiednich metod i instrumentów promocji.

Strategia realizacji działań promocyjnych wynika z założeń zawartych w Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego jest ukierunkowana na realizację następujących celów:

- Promocja projektu, w ramach którego została opracowana Strategia,
- Promocja założeń strategicznych na poziomie Powiatu Pułtuskiego,
- Pozyskanie poparcia społeczności lokalnych do realizacji poszczególnych projektów,
- Rozpowszechnienie efektów Strategii.

Nadrzędnym celem działań promocyjnych jest wykreowanie celów Strategii na zewnątrz, a także zaprezentowanie konkretnych projektów w celu zachęcenia społeczności lokalnych do realizacji poszczególnych projektów.

ZAŁOŻENIA DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH

Działania promocyjne realizowane w ramach Strategii będą prowadzone na dwóch płaszczyznach:

- budowanie kanałów komunikacyjnych w celu uzyskania akceptacji społecznej dla działań projektowych.
- prowadzenie akcji promocyjnych działań projektowych prowadzących do efektywnego pozyskania potencjalnych beneficjentów i zmotywowania ich do aktywnego udziału we wdrażaniu Strategii.

ODBIORCY DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH

Odbiorcy bezpośredni (beneficjenci ostateczni):

⇒ mieszkańcy Powiatu Pułtuskiego

Odbiorcy pośredni:

⇒ władze lokalne, regionalne
⇒ instytucje współpracujące w ramach realizacji Strategii
⇒ media lokalne i regionalne.

ZASIĘG PROMOCJI

Promocja Strategii obejmie swoim zasięgiem Powiat Pułtuski. Ponadto zakłada się rozpowszechnienie celów i efektów wdrażania Strategii na poziomie ościennych powiatów i całego Województwa Mazowieckiego.

GŁÓWNE DZIAŁANIA PROMOCYJNE

W ramach realizacji projektu zostaną przeprowadzone następujące działania promocyjne:

DZAŁANIE 1

⇨ **Nazwa działania:** przygotowanie i dystrybucja materiałów promocyjnych Strategii (ulotki promocyjne)
⇨ **Cel działania:** rozpowszechnienie informacji o Programie wśród mieszkańców Powiatu Pułtuskiego
⇨ **Miejsce realizacji:** Powiat Pułtuski
⇨ **Zasięg oddziaływania:** Województwo Mazowieckie

DZIAŁANIE 2

⇨ **Nazwa działania:** prowadzenie akcji informacyjno-promocyjnej wśród mieszkańców (spotkania, seminaria tematyczne, panele robocze)
⇨ **Cel działania:** zaangażowanie mieszkańców w proces tworzenia projektów lokalnych zgodnych z założeniami Strategii
⇨ **Miejsce realizacji:** Powiat Pułtuski
⇨ **Zasięg oddziaływania:** Powiat Pułtuski

DZIAŁANIE 3

⇨ **Nazwa działania:** prowadzenie akcji rozpowszechniającej wdrożone projekty
⇨ **Cel działania:** określenie efektów projektów i rozpowszechnienie ich na poziomie lokalnym i regionalnym
⇨ **Miejsce realizacji:** Powiat Pułtuski
⇨ **Zasięg oddziaływania:** Województwo Mazowieckie

KAMPANIA PUBLIC RELATIONS

Kampania Public Relations Strategii będzie obejmowała następujące akcje promocyjne:

- Zamieszczenie Strategii na stronie internetowej Powiatu Pułtuskiego;
- Poinformowanie prasy lokalnej o opracowaniu i wdrażaniu Strategii;
- Wywieszenie informacji o przystąpieniu do wdrażania Strategii na tablicy ogłoszeń Powiatu Pułtuskiego;
- Informowanie mieszkańców o etapach wdrażania Strategii na posiedzeniach Rady Powiatu Pułtuskiego.

SPÓJNOŚĆ MATERIAŁÓW PROMOCYJNYCH

Akcja informacyjno-promocyjna będzie bazowała na wykorzystaniu i nawiązaniu do symboli, haseł, logo i znaków Powiatu Pułtuskiego.

NARZĘDZIA KAMPANII PROMOCYJNEJ

Narzędzia służące dotarciu do poszczególnych grup docelowych:

- materiały reklamowe (broszury, plakaty, tabliczki ogłoszeniowe);
- jednolity system identyfikacji wzrokowej projektu, tzn. używanie odpowiednich oznaczeń i symboli projektu;
- informacje w mediach lokalnych i regionalnych (wysyłanie notatek prasowych, wywiady, nawiązanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami współpracującymi);
- Internet (informacja o projekcie na stronie internetowej Powiatu, banery na stronach instytucji rynku pracy);
- bezpośrednie spotkania z mieszkańcami;
- prezentacja multimedialna Strategii i poszczególnych projektów.

ZASADY PROWADZENIA KAMPANII PROMOCYJNEJ

Kampania promocyjna będzie miała charakter ciągły i jest ściśle powiązana z poszczególnymi fazami realizacji Strategii. Realizacja poszczególnych etapów kampanii promocyjnej będzie przebiegała zgodnie z jej założeniami. Zakłada się, że nasilona kampania informacyjno- promocyjna będzie prowadzona w pierwszym etapie wdrażania Strategii. W kolejnej fazie stopniowo przejdzie w etap promocji osiągnięć i dobrych przykładów.

Efektami działań, które zostaną podjęte przez Powiat Pułtuski w zakresie Public Relations Strategii będą:

- zapewnienie mieszkańcom wpływu na poprawę jakości życia i kierunek rozwoju obszaru objętego Strategią;
- budowanie wzajemnego zaufania pomiędzy władzami samorządowymi a społeczeństwem;
- uzyskanie poparcia dla działań i inwestycji władz lokalnych podejmowanych dla dobra wspólnego;
- zwiększenie zaangażowania mieszkańców Powiatu w realizację wspólnych przedsięwzięć;
- bieżące informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy wspólnotowej dla poszczególnych projektów i rezultatach działań na poziomie lokalnym;

- zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania wsparcia w ramach funduszy strukturalnych dla wszystkich grup docelowych na terenie wdrażania Strategii.

1. WDRAŻANIE STRATEGII NA POZIOMIE OPERACYJNYM

Za wdrażanie Strategii na poziomie operacyjnym odpowiedzialne będzie Starostwo Powiatowe w Pułtusku, którego zadaniem będzie organizowanie i przeprowadzanie odpowiednich działań. Wśród działań najściślej związanych z realizacją projektów wynikających z Strategii Rozwoju wskazać należy:
Sprawy techniczno – inwestycyjne, w tym między innymi:

- prowadzenie procedur przetargowych dotyczących zamówień publicznych;
- obsługa procesów inwestycyjnych Powiatu;
- utrzymywanie bądź nadzór techniczny nad obiektami użyteczności publicznej, terenami zieleni, drogami publicznymi, itp.;
- zarządzanie mieniem komunalnym oraz racjonalne gospodarowanie zasobem nieruchomości;
- zarządzanie zagospodarowaniem przestrzennym;
- zarządzanie ochroną środowiska.

Sprawy finansowo – księgowe, w tym między innymi:

- obsługa finansowa budżetu, w tym prowadzenie rozliczeń inwestycji powiatowych;
- podejmowanie działań w celu pozyskania środków spoza budżetu Powiatu na realizację zadań własnych;
- współdziałanie w pracach komisji przetargowej.

Sprawy związane z promocją Powiatu, kontaktami z mediami, turystyką, itd., w tym między innymi:

- promocja Powiatu;
- współpraca zagraniczna;
- nadzorowanie i współuczestniczenie w działaniach z zakresu turystyki, kultury, rekreacji i kultury.

System wdrażania na poziomie Starostwa Powiatowego obejmować będzie następujące działania:

- przygotowanie dokumentacji zadań objętych Strategią, występowanie z wnioskami o dofinansowanie;
- przeprowadzenie procedur wyboru wykonawców zadań, kontraktowanie;
- monitorowanie przebiegu prac w ramach poszczególnych projektów;
- raportowanie kwartalne i roczne;
- przygotowanie propozycji dotyczących korekt w zakresie poszczególnych zadań;
- prowadzenie rozliczeń finansowych;
- prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych.

Za poszczególne zakresy zadań odpowiadają osoby – pracownicy Starostwa Powiatowego, zgodnie ze swoją właściwością i zakresem odpowiedzialności. Oprócz

pracowników Starostwa Powiatowego we wdrażaniu Strategii uczestniczyć będą jednostki organizacyjne Powiatu.

Warunkiem niezbędnym dla wdrożenia Strategii jest również uwzględnianie wydatków z nią związanych w kolejnych budżetach na lata 2016 – 2022. Za ten element odpowiada Rada Powiatu. Dlatego też Zarząd Powiatu przedkładając Radzie projekty budżetów winien przetransponować do nich założenia finansowe zawarte w Strategii Rozwoju przewidziane w nim na dany rok.

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Strategii Rozwoju będzie pełnił Zarząd Powiatu Pułtuskiego pod przewodnictwem Starosty Powiatu. Za zakres zadań Instytucji Zarządzającej odpowiedzialny będzie właściwy Wydział w Starostwie. Zakres zadań obejmuje między innymi:

- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii;
- zapewnienie zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Strategii;
- dokonanie oceny ex-post po zakończeniu realizacji Strategii.

W celu sprawnego i efektywnego działania Strategii Rozwoju istnieje potrzeba ciągłego monitorowania rzeczowych projektów wchodzących w zakres Strategii oraz wydatków na ich realizację. Zarząd Powiatu odpowiada za proces monitorowania i raportowania wraz z podlegającym mu aparatem wykonawczym w postaci Starostwa Powiatowego oraz jednostek organizacyjnych Powiatu.

Raport monitoringowy przedstawiony winien być Radzie Powiatu i powinien zawierać:

- przebieg procesu wdrażania poszczególnych projektów;
- realizację planu finansowego;
- sposoby promocji projektów;
- zidentyfikowane przewidywane zagrożenia realizacji planu.

Strategia Rozwoju zostanie poddana ocenie po zakończeniu okresu objętego procesem planowania. Oceny dokonają pracownicy Starostwa Powiatowego i jednostki organizacyjne Powiatu. Raport z tej oceny zostaje przedstawiony Zarządowi, który następnie przedłoży ją Przewodniczącemu Rady Powiatu.

Ocena ta powinna zawierać:

- daty rozpoczęcia i zakończenia projektów;
- sposoby zarządzania projektami po ich zakończeniu;
- potwierdzenie kosztów projektów;
- potwierdzenie realizacji założeń społeczno – ekonomicznych.

XII. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA

Najbardziej znanym i powszechnie stosowanym przez samorządy mechanizmem weryfikacji postępów wdrażania planów jest ich monitoring. Istota monitoringu polega na prowadzeniu stałych obserwacji i dokonywaniu systematycznych pomiarów przebiegu realizacji celów strategii. **Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016 – 2030** jest zarówno narzędziem planowania, jak i wspomaganiem rozwoju Powiatu, stosownie do tych dwóch funkcji Strategii, zasadnym wydaje się wyróżnienie dwóch płaszczyzn jego obserwacji i oceny.

Pierwszą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja Strategii jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój z całą logiką uzasadnienia tych działań. W płaszczyźnie tej obserwacje należy prowadzić w trzech sferach:

- w sferze zmieniającej się diagnozowanej rzeczywistości;
- w sferze identyfikacji problemów;
- w sferze planowania rozwoju lokalnego.

Wymienione trzy sfery monitoringu dotyczą w istocie stopnia spójności z rzeczywistością i stopnia spójności z tymi uwarunkowaniami zewnętrznymi, którymi są osiągnięcia cywilizacyjne. Przypływ informacji o tych osiągnięciach wywołuje potrzebę ich adaptacji na terenie Powiatu. **Monitoring Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030 jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój powiatu winien być przeprowadzany, co najmniej raz na rok**. Zmienność uwarunkowań wpływających na potrzeby korygowania Strategii i względy organizacyjne służb planowania strategicznego mogą w przyszłości pokazać, jakie cykle czasu należy przyjąć.

Drugą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja i ocena wdrażania zadań lub programów operacyjnych w życie, w tym obserwacja realizacji zadań w sferze materialnej, głównie inwestycyjnej, jak i obserwacja wdrażania przedsięwzięć organizacyjnych. Niezwykle korzystną sytuacją dla monitoringu jest sytuacja, gdy Strategia posiada zorganizowany podmiot koordynujący prace nad jego wdrażaniem, informujący wszystkich partnerów o najbliższych zamierzeniach rozwojowych i przyjmujący od nich wszelkie inicjatywy w tym zakresie.

Z planowaniem strategicznym nierozerwalnie winien być związany system pomiaru efektów w formie **wskaźników** obrazujących miarę postępu i skuteczności wdrażania celów zawartych w Programie.

W metodologii planowania strategicznego stosuje się najczęściej wskaźniki na poziomie:

- produktu;
- rezultatu;
- oddziaływania;

Produkt to bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia, mierzony konkretnymi wielkościami. Produkt jest wynikiem interwencji w stan aktualny.

Rezultat to bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno – ekonomiczne, uzyskany natychmiast po zakończeniu danego projektu. Rezultaty to bezpośrednie, natychmiastowe efekty zrealizowanego projektu. Dostarczają one informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.

Oddziaływanie to długofalowe konsekwencje zrealizowanego produktu, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów, a także pośrednie konsekwencje dla innych adresatów, którzy skorzystali w wyniku realizacji projektu.

Pomiar efektów wdrażania strategii mierzony będzie poprzez zestaw wskaźników obrazujących miarę postępu i skuteczności realizacji celów zawartych w strategii.

Cel strategiczny **Rozwój edukacji publicznej i poprawa jakości kształcenia**
Wskaźniki: • liczba rozbudowanych oraz modernizowanych obiektów służących realizacji zadań oświatowych, • liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących realizacji zadań oświatowych, • liczba powstałych punktów doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych, • liczba przedsięwzięć i inicjatyw edukacyjnych wspierających uczniów zdolnych oraz promocja ich talentów i uzdolnień, • liczba powstałych specjalistycznych pracowni przedmiotowych, • liczba wdrożonych programów innowacyjnych i autorskich w szkołach, • liczba wspólnych przedsięwzięć z uczelniami wyższymi i organizacjami działającymi na rzecz edukacji, • katalog nowych usług świadczonych przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną, • liczba dzieci i młodzieży objętej wsparciem Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, • liczba udzielonych porad przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną, • liczba sukcesów uczniów w olimpiadach i konkursach, • liczba przyznanych stypendiów za osiągnięcia naukowe, • powołanie lokalnego partnerstwa na rzecz edukacji na terenie powiatu pułtuskiego,
Cel strategiczny **Zapewnienie efektywnej pomocy społecznej, skutecznej polityki prorodzinnej oraz wspieranie osób z niepełnosprawnościami**
Wskaźniki: • liczba punktów doradztwa prawnego i psychologicznego dla mieszkańców, • liczba powstałych mieszkań chronionych i socjalnych, • liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, • liczba powstałych ZAZ i ZPCH, • liczba pozyskanych specjalistów pracujących z rodzinami i osobami z niepełnosprawnościami, • liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych na rzecz rodzin, w tym rodzin objętych pieczą zastępcza oraz rodzin wielodzietnych i niepełnych, • liczba zrealizowanych projektów i programów pomocowych mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu, ubóstwu i marginalizacji osób i rodzin,
Cel strategiczny **Poprawa zdrowia mieszkańców powiatu**
Wskaźniki: • liczba przedsięwzięć promujących zdrowy tryb życia za pośrednictwem mediów, Internetu oraz instytucji publicznych i społecznych, • liczba imprez i innych projektów służących ochronie zdrowia i profilaktyce zdrowotnej • liczba mieszkańców biorących udział w imprezach i innych projektach służących

ochronie zdrowia i profilaktyce zdrowotnej, • liczba nowych usług specjalistycznej opieki zdrowotnej, • liczba zmodernizowanych i rozbudowanych placówek ochrony zdrowia, • liczba składników nowoczesnego wyposażenia w ośrodkach zdrowia, • liczba wdrożonych programów promocji i profilaktyki zdrowotnej, • liczba osób biorących udział w programach promocji i profilaktyki zdrowotnej,
Cel strategiczny **Drogi Publiczne**
Wskaźniki: • liczba km ulepszonej jakości dróg gminnych i powiatowych, w tym na terenach wiejskich, • liczba km zbudowanych i rozbudowanych ciągów pieszych i rowerowych, • liczba wybudowanych i zmodernizowanych urządzeń oświetleniowych, • liczba km zmodernizowanych odcinków dróg o niskich standardach,
Cel strategiczny **Rozwój kultury i dziedzictwa historycznego**
Wskaźniki: • liczba zbudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych obiektów służących działalności kulturalnej, • liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących działalności kulturalnej, • liczba zrewitalizowanych i odnowionych lokalnych zabytków i pomników historycznych, • liczba stworzonych miejsc pamięci historycznej oraz służących kultywowaniu tradycji i dziedzictwa kulturowego, • liczba przedsięwzięć mających na celu poprawę obszarów zdegradowanych w wyniku rewitalizacji, • liczba przeprowadzonych renowacji kanałów, • liczba zmodernizowanych i rozbudowanych budynków bibliotek i muzeów, • liczba obiektów zmodernizowanych w wyniku rewitalizacji,
Cel strategiczny **Rozwój przedsiębiorczości i turystyki**
Wskaźniki: • liczba zorganizowanych przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu integrację lokalnych przedsiębiorców, • liczba zorganizowanych targów gospodarczych, • liczba przedsiębiorstw biorących udział w targach gospodarczych, • liczba nowopowstałych małych i średnich przedsiębiorstw, • liczba terenów inwestycyjnych dla firm, • liczba udzielonych usług informacyjno-doradczych dla firm, • liczba opracowań na potrzeby informacji turystycznej, • liczba ofert inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów, • liczba inwestorów zainteresowanych inwestowaniem na terenie powiatu • liczba powstałych gospodarstw agroturystycznych, • liczba powstałych sieci współpracy na terenach wiejskich rozwijających specjalizacje branżowe,
Cel strategiczny **Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich**

Wskaźniki:

- liczba podjętych inicjatyw we współpracy z instytucjami i ośrodkami doradztwa rolniczego w zakresie promowania nowoczesnej technologii produkcji rolnej i organizacji fachowego i rzetelnego doradztwa rolniczego,
- liczba podjętych inicjatyw mających na celu promocję i pomoc w tworzeniu grup producentów rolnych,
- liczba stworzonych grup producentów rolnych,
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących zakładanie gospodarstw ekologicznych,
- liczba udzielonych usług doradczych w zakresie zakładania gospodarstw ekologicznych,
- liczba utworzonych gospodarstw ekologicznych,
- liczba przedsięwzięć promujących produkty rolne,
- liczba przedsięwzięć mających na celu wsparcie tworzenia lokalnych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego i konfekcjonowania produktów rolnych (doradztwo, informację, promocję i ulgi podatkowe),
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu wspieranie w gospodarstwach rolnych, lub grupach gospodarstw lokalnych form przetwórstwa płodów rolnych, opartych o tradycyjne receptury i technologie,

Cel strategiczny

Porządek publiczny i bezpieczeństwa mieszkańców, ochrona przeciwpowodziowa oraz środowiska naturalnego

Wskaźniki:

- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu wspieranie policji i innych służb oraz stała współpraca w zapewnieniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej i przeciwdziałaniu różnorodnym zagrożeniom,
- liczba zamontowanych urządzeń do monitoringu wizyjnego,
- spadek ilości przestępstw i wypadków drogowych,
- ilość nowoczesnego sprzętu i wyposażenia jednostek straży pożarnej i policji,
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących i informujących lokalną społeczność o zagrożeniach,
- liczba projektów mających na celu rozwój infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa publicznego,
- liczba obiektów wyposażonych w instalacje do produkcji energii ze źródeł odnawialnych,
- liczba gmin w których zamontowane zostały urządzenia alarmujące o zagrożeniach,
- liczba km zmodernizowanej i rozbudowanej infrastruktury cieplnej,

Cel strategiczny

Przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy

Wskaźniki:

- stopa bezrobocia, liczba bezrobotnych, w tym kobiety,
- stopa bezrobocia wśród ludzi młodych do 25 roku życia,
- liczba zrealizowanych projektów dla osób bezrobotnych, w tym wychowujących dzieci, niepełnosprawnych, osób w wieku 50+, absolwentów,
- liczba nowo powstałych miejsc pracy,
- liczba bezrobotnych którzy otrzymali środki na założenie działalności gospodarczej, w tym liczba utworzonych miejsc pracy,
- liczba projektów wspierających osoby ze środowisk zmarginalizowanych,

• liczba projektów i programów wspierających osoby odchodzące z rolnictwa, • liczba powstałych przedsiębiorstw społecznych,
Cel strategiczny **Współpraca z organizacjami pozarządowymi i podmiotami pożytku publicznego**
Wskaźniki: • liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych przez lokalne organizacje pozarządowe, • liczba zadań zleconych przez powiat organizacjom pozarządowym i organizacjom pożytku publicznego, • liczba nowo powstałych organizacji pozarządowych i pożytku publicznego,

XIII. KONSULTACJE SPOŁECZNE

Nieodłącznym elementem zastosowanej metodologii przy opracowaniu Strategii Rozwoju jest partycypacja społeczna na etapie jego budowania, a następnie na etapie wdrażania.

Proces uspołecznienia prac nad Strategią miał formę konsultacji społecznych, polegających na przeprowadzeniu warsztatów problemowych, w których uczestniczyli przedstawiciele Starostwa Powiatowego, Rady Powiatu oraz różnych grup społecznych i zawodowych z terenu Powiatu Pułtuskiego.

W trakcie warsztatów sporządzono analizę SWOT, wynikającą z obecnej sytuacji społeczno – ekonomicznej powiatu, analizę problemów oraz weryfikację misji i celów strategicznych, określonych we wcześniejszych dokumentach planistycznych powiatu. Przedyskutowano i uaktualniono także cele operacyjne oraz priorytetowe zadania inwestycyjne, będące podstawą skonstruowania Strategii Rozwoju Powiatu na lata 2016-2030.

Warte podkreślenia jest także zastosowanie badania ankietowego. W celu zdiagnozowania najważniejszych potrzeb, jakie istnieją w Powiecie Pułtuskim zostały przeprowadzone badania jakościowo – ilościowe wśród jego mieszkańców. Kwestionariusz wywiadu składał się zarówno z pytań otwartych jak i zamkniętych. Badanie zostało przeprowadzone w lipcu 2016 roku. Próba została dobrana w sposób celowy. W raporcie zostało uwzględnionych 31 ankiet.

W celu przeprowadzenia konsultacji społecznych projektu Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030 dokument został zamieszczony na stronie internetowej www.powiatpultuski.pl oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Pułtusku. Uwagi i opinie dotyczące dokumentu mogły być zgłaszane za pośrednictwem poczty elektronicznej lub przesłanie na adres: Starostwo Powiatowe w Pułtusku.

Konsultacje dokumentu były zgodne z art. 19 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U.2014.1649 z późn. zm.) oraz art. 39-43 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U.2013.1235 z późn. zm.).

Wersja robocza niniejszego Strategii została poddana konsultacjom społecznym w formie konsultacji internetowych.

Skuteczne wdrażanie dokumentu strategicznego zależy nie tylko od aktywnej pracy Starostwa Powiatowego i realizacji projektów infrastrukturalnych, ale wymaga włączenia się szerokich kręgów społecznych do tego procesu.

W szczególności ma to odniesienie do osiągnięcia celów „miękkich" Strategii, dotyczących np.: rozwoju kultury, edukacji, przedsiębiorczości, turystyki. Modelowym rozwiązaniem w tym zakresie jest podjęcie współpracy „Trzech Sektorów", to jest samorządu, organizacji społecznych i pozarządowych oraz sektora prywatnego (przedsiębiorców, rolników).

Załącznik nr 1 Zestawienie, źródeł, dokumentów i opracowań, które wykorzystano przy opracowaniu Strategii Rozwoju Powiatu Pułtuskiego

Źródła:

GUS, Banku Danych Lokalnych 2015, https://bdl.stat.gov.pl/
Strategia Powiatu Pułtuskiego 2001
www.powiatpultuski.pl
www.pultusk.pl
www.wikipedia.pl
www.obryte.pl
www.pultusk.warszawa.lasy.gov.pl
www.skp2.sokp.pl
www.miniwycieczki.blogspot.com
www.gminagzy.pl
www.polskiezabytki.pl
www.wdk.obryte.pl
www.mosir.pultusk.pl
www.domyopieki.biz
www.starostwopultusk.bip.org.pl

Spis tabel

Tab. 1. Sieć osadnicza Powiatu Pułtuskiego na tle Województwa Mazowieckiego
Tab. 2. Liczba miejscowości wiejskich w poszczególnych gminach wiejskich Powiatu Pułtuskiego
Tab. 3. Powierzchnia gmin Powiatu Pułtuskiego
Tab. 4. Powierzchnia gruntów leśnych, lesistość, powierzchnia lasów w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w 2015 roku
Tab. 5. Gęstość zaludnienia w Powiecie Pułtuskim na tle województwa i kraju
Tab. 6. Liczba ludności Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015
Tab. 7. Dane dotyczące ludności Powiatu Pułtuskiego wg stanu na dzień 31.XII.2015 r.
Tab. 8. Liczba ludności w miastach i gminach powiatu w roku 2011, 2013, 2015
Tab. 9. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Powiecie Pułtuskim, Województwie Mazowieckim i Polsce stan na 31.XII.2015r.
Tab. 10. Struktura ludności w miastach i gminach Powiatu Pułtuskiego wg stanu na dzień 31.XII.2015 r.
Tab. 11. Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych jednostkach samorządowych powiatu wg stanu na dzień 31.XII.2015 r.
Tab. 12. Ruch naturalny ludności oraz migracje w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Tab. 13. Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu na tle Województwa Mazowieckiego.
Tab. 14. Liczba pracujących w Powiecie Pułtuskim z podziałem na sekcje i płeć w 2015 r.
Tab. 15. Liczba osób w gospodarstwie domowym w Powiecie Pułtuskim i Województwie Mazowieckiego wg stanu na dzień 31.III.2011 roku
Tab. 16. Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Tab. 17. Liczba osób bezrobotnych z Powiatu Pułtuskiego w podziale na kobiety, z prawem do zasiłku i mieszkające na wsi
Tab. 18. Liczba osób bezrobotnych z Województwa Mazowieckiego w podziale na kobiety, z prawem do zasiłku i mieszkające na wsi

Tab. 19. Udział osób bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy
Tab. 20. Udział osób bezrobotnych według wykształcenia w ogólnej liczbie osób bezrobotnych
Tab. 21. Stopa bezrobocia w latach 2011-2015 roku
Tab. 22. Wykaz publicznych przedszkoli, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego z terenu Powiatu Pułtuskiego SIO stan na dzień 30 września 2015 r.
Tab. 23. Demografia dzieci w wieku 0-4 lat z terenu Powiatu Pułtuskiego
Tab. 24. Wykaz publicznych szkół podstawowych z terenu Powiatu Pułtuskiego wg SIO stan na dzień 30 września 2015r
Tab. 25. Liczba uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych na terenie Powiatu Pułtuskiego w latach 2011 – 2015
Tab. 26. Struktura ludności w wieku 10-14 lat oraz w wieku 15-19 lat w Powiecie Pułtuskim
Tab. 27. Wykaz publicznych szkół gimnazjalnych z terenu Powiatu Pułtuskiego wg SIO stan nadzień 30 września 2015 r.
Tab. 28. Wykaz publicznych szkół ponadgimnazjalnych na terenie Powiatu Pułtusk wg SIO stan na 30 września 2015 r.
Tab. 29. Liczba zrealizowanych imprez w Powiecie Pułtuskim w latach 2011- 2014.
Tab. 30. Biblioteki, księgozbiór i czytelnictwo w latach 2011-2014
Tab. 31. Wykaz gabinetów podstawowej opieki zdrowotnej w Powiecie Pułtuskim
Tab. 32. Wykaz poradni specjalistycznych w Powiecie Pułtuskim
Tab. 33. Dane liczbowe dotyczące ilości łóżek w szpitalach, ambulatoryjnej opieki zdrowotnej oraz ilości aptek ogólnodostępnych na terenie Powiatu Pułtuskiego
Tab. 34. Liczba mieszkańców przewlekle chorych na terenie Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015
Tab. 35. Powody przyznania świadczeń rodzinnych w Powiecie Pułtuskim w 2014 r
Tab. 36. Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego.
Tab. 37. Kwota świadczeń rodzinnych wypłacona w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w 2014 roku
Tab. 38. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektora własności w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Tab. 39. Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w Powiecie Pułtuskim w 2014 roku wg sektorów
Tab. 40. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna powiatu dla gospodarki narodowej oraz wybranych sekcji w odniesieniu do gminy Pułtusk i Warszawa.
Tab. 41. Struktura bonitacyjna ziem w Powiecie Pułtuskim wg danych z 2006 roku
Tab. 42. Podstawowe kierunki produkcji rolnej w Powiecie Pułtuskim [ha]
Tab. 43. Liczba gospodarstw pod względem hodowli zwierząt gospodarskich
Tab. 44. Turystyka w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Tab. 45. Drogi powiatowe w Powiecie Pułtuskim wg typu nawierzchni
Tab. 46. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Tab. 47. Sieć gazowa w Powiecie Pułtuskim w latach 201-2014
Tab. 48. Dochody budżetowe i wydatki Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015 [tys. zł]
Tab. 49. Dochody i wydatki budżetowe w powiecie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2011-2015

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura ludności w Powiecie Pułtuskim na tle województwa mazowieckiego i kraju wg stanu na dzień 31.XII.2015 r.
Wykres 2. Przyrost naturalny w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Wykres 3. Saldo migracji w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Wykres 4. Poziom wykształcenia ludności w Powiecie Pułtuskim na tle Województwa Mazowieckiego
Wykres 5. Udział bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych w Powiecie Pułtuskim wg czasu pozostawania bez pracy
Wykres 6. Struktura bezrobotnych w Powiecie Pułtuskim według wieku (stan na koniec 2015 roku)
Wykres 7. Stopa bezrobocia w Powiecie Pułtuskim na tle Województwa Mazowieckiego i kraju w latach 2011-2015
Wykres 8. Liczba uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych na terenie Powiatu Pułtuskiego w latach 2011-2015
Wykres 9. Podmioty gospodarki narodowej w Powiecie Pułtuskim wpisane do rejestru REGON w latach 2011-2015 wg poziomu zatrudnienia
Wykres 10. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca
Wykres 11. Powierzchnia gospodarstw rolnych w Powiecie Pułtuskim
Wykres 12. Powierzchnia zasiewów w Powiecie Pułtuskim wg danych Spisu Rolnego w 2010 roku
Wykres 13. Podstawowe kierunki produkcji zwierzęcej w Powiecie Pułtuskim wg danych Spisu Rolnego w 2010 roku [gospodarstwa rolne]
Wykres 14. Liczba turystów i udzielone noclegi w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Wykres 15. Długość sieci wodociągowej w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Wykres 16. Wskaźniki ludności korzystającej z wodociągu w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w latach 2011-2014
Wykres 17. Długość sieci kanalizacyjnej w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2015
Wykres 18. Wskaźnik ludności korzystającej z kanalizacji w Powiecie Pułtuskim na tle Podregionu Ciechanowskiego i Województwa Mazowieckiego w latach 2011-2014
Wykres 19. Liczba odbiorców gazu w Powiecie Pułtuskim w latach 2011-2014

Spis fotografii

Fot. 1. Rzeka Narew w Pułtusku
Fot. 2. Rzeka Narew w miejscowości Obryte
Fot. 3. Nasielsko – Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu
Fot. 4. Nadbużański Park Krajobrazowy
Fot. 5. Nadbużański Park Krajobrazowy
Fot. 6. Rezerwat Popławy
Fot. 7. Czapla siwa w rezerwacie Bartnia „Czapliniec"
Fot. 8. Rezerwat Stawinoga
Fot. 9. Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Gzach
Fot. 10. Kościół pw. św. Rocha w Sadykrzu wraz z dzwonnicą
Fot. 11. Kościół p.w. św. Tomasza Apostoła w Dzierżeninie
Fot. 12. Wieża dawnego ratusza w Pułtusku
Fot. 13. Dwór w Klukowie
Fot. 14. Dwór w Gładczynie
Fot. 15. Kościół parafialny w Winnicy p.w. Świętej Trójcy

Fot. 16. Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku – Kino Narew
Fot. 17. Wiejski Dom Kultury w Obrytem
Fot. 18. Kryta pływalnia w Miejskim Ośrodku Sportu i Rekreacji w Pułtusku
Fot. 19. Stadion miejski w Pułtusku
Fot. 20. Dom Pomocy Społecznej w Ołdakach

Spis map

Mapa 1. Mapa Powiatu Pułtuskiego
Mapa 2. Położenie Powiatu Pułtuskiego na tle Województwa Mazowieckiego
Mapa 3. Mapa Rezerwatu Kępa
Mapa 4. Mapa Rezerwatu Wielgolas

PRZEWODNICZĄCY RADY
mgr Wiesław Ciulkowski

Dyrektor
Wydziału Rozwoju i Promocji
mgr Anna Jenkówka